

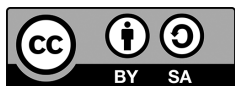
Б Ъ Л Г А Р И Я
ТАКАВА, КАКВАТО
МОЖЕМ ДА Я НАПРАВИМ

П Л А Т Ф О Р М А
НА ПАРТИЯ
ПРЯКА ДЕМОКРАЦИЯ
2 0 2 4

П. П. Пряка демокрация,
актуализирана и допълнена редакция,
2024

<http://www.directdemocracy.bg>

Тази книга е издадена под:

Creative Commons License 4.0 International Peter Klissarov

Съдържание

I. ВЕРУЮ.....	5
II. СВЕТЪТ В ПОСТИНДУСТРИАЛНАТА ЕПОХА И ПОРЕДНИЯ ЦИКЪЛ НА ГЛОБАЛИЗАЦИЯТА	11
ПОСТИНДУСТРИАЛНОТО ОБЩЕСТВО	11
ГЛОБАЛИЗАЦИЯТА	16
III. ПРЯКАТА ДЕМОКРАЦИЯ КАТО АЛТЕРНАТИВА НА СЪВРЕМЕННИТЕ ТЕНДЕНЦИИ	22
ПРЕДСТАВИТЕЛНАТА ДЕМОКРАЦИЯ И НЕЙНИТЕ СЛАБОСТИ.....	22
ПРЯКАТА ДЕМОКРАЦИЯ – ПОСЛЕДЕН И ВИСШ СТАДИЙ НА ДЕМОКРАЦИЯТА	28
ЕДНА ИДЕЯ ЗА ПРЯКА ДЕМОКРАЦИЯ	31
ПРЯКАТА ДЕМОКРАЦИЯ КАТО ЦАРСТВО НА СЛОВОТО .	37
ПРЕДИМСТВА НА ПРЯКАТА ДЕМОКРАЦИЯ	39
IV. ПРИНЦИПИ НА УПРАВЛЕНИЕ	42
V. ДЪРЖАВНА АДМИНИСТРАЦИЯ.....	45
VI. СЕКТОРНИ ПОЛИТИКИ.....	50
1. ВЪНШНИ РАБОТИ.....	50
2. ВЪТРЕШНИ РАБОТИ	62
3. ПРАВОСЪДИЕ.....	78
4. ОТБРАНА	86
5. ФИНАНСИ	95
6. ОБРАЗОВАНИЕ, НАУКА, КУЛТУРА И РАБОТА С МЛАДЕЖТА	107
7. ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ	147
СОЦИАЛНА ПОЛИТИКА.....	170

8. ЗЕМЕДЕЛИЕ И ГОРИ.....	175
9. ТРАНСПОРТ, ПЪТИЩА, КОМУНИКАЦИИ.....	190
10. ИКОНОМИКА, ЕНЕРГЕТИКА, ТУРИЗЪМ И ТЪРГОВИЯ.....	201
11. РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ, ОКОЛНА СРЕДА И ЕКОЛОГИЯ.....	233
VIII. МИЛИАРДНИ ПРОГРАМИ.....	240
VIII. ОБЩОНАЦИОНАЛНИ ПРОБЛЕМИ СЪС СПЕЦИАЛЕН СТАТУТ.....	246
1. ДЕМОГРАФИЯТА.....	246
2. МЕДИИТЕ И НИЕ.....	249

I. ВЕРУЮ

Обществото ни е болно, все повече деградира и се депрофесионализира до степен, че вече излиза извън руслото на собствената си история, губи представа за света и за времето, в които живее, няма никаква идея как да излезе от трапа, в който е попаднало.

Доказателство за това са демографската катастрофа, неудържимата емиграция, масовото циганизиране в пряк и преносен смисъл, обезлюдяването на цели региони, разгромът на селото, срывът на промишлеността, касапското отношение към природата, ненормалното висше образование, незнанието на хората как да възпитават и отглеждат децата си, моралната деградация, чувството за обреченост, масовата корупция, агресията помежду ни, заливащите ни отвсякъде просташки език и обноски, и т.н., и т.н.

Подобен **катастрофален упадък** винаги е бил налице, когато е липсвал единият от двата фактора, абсолютно необходими за оцеляването и развитието на държавата: просветени лидери визионери и общество, годно и готово да разбере предложените от тях реформи и да ги осъществи.

България се срива с всеки изминал ден и се разпада като народ. Върви с широки крачки към онова, което хиляди народи в историята са преживели – колапс и заличаване, или най-малкото – пълна трансформация. Държавата ни едва ли ще престане да се нарича България, но тенденцията е населението да претърпи драстични промени, да придойдат други народности, а нашата – да се заличи. Да отпаднат повечето традиции, светоглед, взаимоотношения, още повече да обеднее и се изкълчи езикът ни.

Дали това ще е за добро или лошо, не е ясно. Няма обективни критерии за това. Ала по субективните критерии на всеки човек,

закърмен с обич към Родината, това е непоправима злочестина. Защото с всичките си недостатъци ние сме много мил, симпатичен и качествен народ. И защото подобни периоди за загиване и преход винаги са носели на хората само страдания и горест.

В този критичен за бъдещето на страната ни исторически момент са необходими **радикални, болезнени реформи** за:

- възстановяване на справедливостта в обществото;
- постигане на заможност за всички българи;
- справяне с организираната и битовата престъпност;
- пресичане на катастрофалните тенденции в демографското развитие на България;
- връщане към възрожденската мечта за образован, просветен и културен народ;
- драстично подобряване на здравословния статус на всички българи;
- стимулиране на икономическата и гражданската активност на цялото общество;
- възраждане на западните и обезлюдени региони;
- поставяне управлението на държавата на съвършено нови основи чрез внедряване на пряка демокрация;
- изработване на визия за българския идеал;
- отстояване на българския интерес в рамките на ЕС и външна политика, отворена във всички посоки;
- оптимизиране на отбранителните възможности на България посредством тясна връзка между високо квалифициран офицерски състав и добре обучено население.

Основната ни цел е отпушването на енергията на нашия народ:

– на **предприемаческата** – чрез премахване на поне две трети от лицензионните и разрешителните режими; чрез бързо и лесно кредитиране на малкия и средния бизнес; развиване на родни високо-технологични производства, а не чакайки на знайни и незнайни чуждестранни инвеститори с неизяснени капитали или неуспели в техните държави субекти чрез ликвидирани на битовата престъпност, която в редица региони се е превърнала в основна спирачка за икономическата активност; чрез държавна помощ на износа, чрез ликвидирани на пълзящата монополизация на икономиката;

– на **гражданската** – чрез внедряване на всеобхватна система на гласуване по всички важни въпроси, базирана на новите информационни технологии за постигане на ефективна ПРЯКА ДЕМОКРАЦИЯ;

– на **духовната** – чрез издигането в ранг на приоритет на образованието, културата и науката, съответното им финансиране и законодателно обезпечаване;

– на **физическата** – чрез ефективно и общодостъпно здравеопазване, развитие на масовия спорт и постоянни усилия за създаване на екологична и здравословна среда

– на **моралната** – чрез изчистване на политиката от корупция, демагогия, лъжи, задкулисни сделки, партизанщина, безпардонност и грубиянски език, за да се даде по този начин пример и на обществото за морал и култура в ежедневието на всички равнища.

Ние искаме да започнем изриването на Авгиевите обори на компрадорството, за да осъществим възраждането на държавността и обществения дух.

Искаме да пратим престъпниците там, където им е мястото. Това важи най-вече за политико-икономическата клика, която ни души повече от 74 години, 31 от които в система на управление, наричана „демокрация“, но имаща малко общи неща с това понятие.

Искаме да изведем България на пътя на интензивното икономическо развитие с поне 7–8% годишен ръст на брутния вътрешен продукт.

Искаме да водим честна и открита политика, изпълнявайки повелите на Суверена, а не да прокарваме наши виждания, несподелени от обществото.

Искаме да оздравим нравите и да осигурим на децата ни отлично образование, здрава ценностна система и перспективи за развитие.

Искаме да дадем нова, всеобхватна система на държавно здравеопазване с бюджетно финансиране, достъпна за всички, а не само за плащащите здравните си вноски – без валидна здравна карта няма достъп до здравеопазване. Болничният капацитет да е съобразен с принципа легло – брой граждани спрямо европейските стандарти.

Искаме държавата да инвестира сериозно и много осмислено в западналите и обезлюдени региони на страната.

Искаме законите, правилата и редът да са еднакви за всички – от премиера до портиера.

Искаме да намалим минимум наполовина държавната и общинската администрации чрез внедряването на електронното правителство.

Искаме да стимулираме полицията да работи с всички сили в полза на обществото, а не на властимащите.

Искаме малка, но стегната и много боеспособна армия, а не пушечно месо и теляци на чужди армии.

Искаме разумна социална политика, от която ще бъдат изгонени всички мними болни и лъжепенсионери, многодетните майки, превърнали майчинството в бизнес, паразитните прослойки, непохващали и нямащи намерение да похващат работа.

Искаме природните ресурси на страната ни да допринасят за замогването на населението, а не да се изнасят срещу минимални такси.

Искаме чиста страна, недопускаща вредни технологии, възвръщаща в националния патримониум прелестните и красиви места, завладени безогледно от шепа безскрупулни личности.

Възможно ли е това?

Напълно е възможно. Защото ние вярваме в себе си и във взаимодействието с обществото, което предстои да изградим.

Защото ние сме:

- специалисти в най-широк спектър – от икономиката до етнологията и от образованието до военното дело
- съмишленици, вярващи в предприетото дело
- убедени демократи и реформатори
- родолюбци
- хора, които искат да живеят заедно с децата и внуците си в просперираща и подредена страна
- личности, на които не липсва решителност и смелост да постигнем целта си

Ние сме част от нашия народ, възприемащи ставащото като лична и обществена катастрофа.

Все още имаме надежда, че възраждането на народа ни е напълно възможно.

И основната гаранция за възможността да възродим България и да установим система за държавно управление, водеща към справедливост, напредък и благоденствие, е формулираната от нас идея за ПРЯКА ДЕМОКРАЦИЯ и нейното внедряване в политиката ни.

II. Светът в Постиндустриалната епоха и поредния цикъл на глобализацията Постиндустриалното общество

1. Постиндустриалното общество – характеристика

Постиндустриалното общество не е общество, в което няма индустрия!

То е общество, в чиято икономика престава да преобладава промишленият сектор, а господство получава секторът на услугите, най-важните от които са информационните услуги, телекомуникациите, финансите, образованието и здравните услуги.

Ако в средата на ХХ в. съотношението на заетите в секторите промишленост–земеделие–услуги в развитите страни бе приблизително 50–25–25, то днес то е 20–4–76. Тенденцията през следващите две, максимум три десетилетия е съотношението да бъде 7–3–90 в полза на услугите. Тоест хората, заети в индустрията и селското стопанство няма да надвишават 10% от ангажираната в икономиката работна ръка.

Следователно Постиндустриалното общество е категория не толкова икономическа, колкото социална.

Главната отличителна черта на постиндустриалното общество в сравнение с индустриалното е изключително високата производителност на труда, преобладаващият сектор на иновационната икономика с високи технологии, международният корпоративен бизнес.

В него приоритет получават инвестициите в човешкия капитал и драстичното повишаване на неговото качество, включително

но и качеството на живота. Това обаче се отнася за много тънка прослойка хора, грижливо отсети заради високия си потенциал и получили най-доброто възможно образование: именно те са призвани да осигурят научния възход и усъвършенстването на социалните технологии. Масата хора преживява постепенна деградация и все повече се превръща в субстрат за благополучното съществуване на висшата прослойка. Някои вече говорят за нова социална класа, наречена „прекариат“ (съчетание от лат. прилагателно *precarius* – „несигурен“, „преходен“, „съмнителен“, и „пролетариат“), обозначавайки с него бързо увеличаващата се депрофесионализирана общност, характеризираща се с неустойчивост на заетостта, честа смяна на извършваната дейност, на организацията и работното място, и поради това с размита социална самоидентификация.

2. Някои последици от навлизането в Постиндустриалната епоха

1. ПРЕМИНАВАНЕ КЪМ НОВ ТЕХНОЛОГИЧЕН СТАДИЙ В РАЗВИТИЕТО НА ЧОВЕЧЕСТВОТО

Тенденциите по най-важните направления на новия технологичен стадий вече са ясни – информационни технологии, нанотехнологии, биотехнологии и когнитивни технологии (т.нар. NBIC-революция). Предимствата пред предходния технологичен стадий се очаква да се състоят в рязкото снижаване на енергопотреблението и материалоемкостта, в конструирането на материали и организми с предварително зададени качества. Смята се, че началото на стадия датира от 2010 г., широкото му разпрос-

транение ще настъпи през 20-те години, а към 2040 г. ще настъпи значително забавяне на икономическия прираст, свързан с новите технологии, и ще се премине постепенно към следващия технологичен стадий.

Един от най-важните аспекти при конвергенцията на горепосочените технологически области се очаква да бъде развитието на **трансхуманизма** и постигането на метачовека (posthuman), който ще се характеризира със симбиозата между органична и неорганична материя, с практическо безсмъртие, с предварително зададени качества и с несравнимо по-високи нива на интелекта.

2. БОРБА ЗА НАЦИОНАЛНИТЕ ПАЗАРИ НА ТРУДА

Още през първите години на постиндустриалното общество се наблюдава повишение на безработицата в целия развит свят: в момента за целия ЕС тя е почти 13%, като в някои страни като Гърция и Испания тя се движи между 27 и 30%, а младежката безработица надвишава 50%. Изискванията на икономиката на знанието задълбочава социалните проблеми в изостаналите страни на Африка, Азия и Южна Америка, където на места безработицата се колебае между 40 и 60%. Това предизвиква големи миграционни вълни към богатите страни.

В епохата на зачестяващите икономически цикли, съпроводжани с присъщите им кризи, редица от услугите в период на рецесия престават да се потребяват, като хората свеждат разходите си до най-необходимото. Това изхвърля от пазара цели сектори и рязко увеличава безработицата. Поради това през последните две десетилетия започна подмолна (а понякога явна) борба за националните пазари на труда. **Поради тази причина всяка отго-**

ворна национална икономика трябва да развива такива производства, които при криза продължават да бъдат търсени и необходими. Такива производства са храни, енергия, лекарства и информация.

3. ОБЩЕСТВЕНО-ПОЛИТИЧЕСКИЯТ ЖИВОТ В ПОСТИНДУСТРИАЛНОТО ОБЩЕСТВО?

Постиндустриалното общество променя генерално обществено-политическия живот, неговите характеристики и проблемите пред обществата. А щом проблемите пред обществата са съвършено различни, то и досегашните класификации и представи за политическия живот също трябва да са различни.

Да вземе например проблема за лявото и дясното. Като оставим настрана възникването им във връзка с разположението на силите в парижкия конвент през Великата френска революция, тези понятия са били развити във връзка с класовата борба през индустриалната епоха и са били свързани с това, че работническата класа е наброявала почти 50% от обществото. С намаляването на нейната тежест и промяната в характера на труда подобно разделение се превръща в анахронизъм.

4. ЛЯВО И ДЯСНО

Всъщност лявото и дясното се доближиха максимално едно до друго, между тях се извърши конвергенция (сближаване, сливане) след II св. война, когато управляващите си дадоха сметка за причините на последните две катастрофални войни и създадоха социалната държава в рамките на либералната демокрация. На народите бяха дадени редица привилегии, права и възможност за охолени

добър живот, а бизнескласата реши да трупа пари чрез иновации, обороти и конкурентност, а не чрез експлоатация. Бяха приети законодателства в това отношение, бе приета и Харта за правата на човека, установиха се нови порядки в световната търговия, бяха предприети стъпки за премахване на вековни национални вражди (напр. между Франция и Германия). През цялото време на хоризонта стоеше и заплахата на Съветския съюз и комунистическата теория, която бе превзела умовете на западната интелигенция. Така лявото победи дясното.

И днес, когато непрекъснато се питаме защо десните се държат като леви и обратно, трябва да разбираме, че това не е въпрос на политическо предателство или некомпетентност, а следване на духа на времето. Доказателство за наличието на тази конвергенция са периодично възникващите „широки коалиции“ в европейските страни. Един от най-пресните примери е правителството от леви и десни в Германия, където все още се делят по архаичния начин, но работят заедно. Въпрос на време е този отживял модел на противопоставяне на една част от обществото срещу друга да се промени.

Деленето на леви и десни партии е въпрос на инерция и политическо късогледство. Светът е станал различен. Партиите не могат да провеждат политики в полза на социално слабите за сметка на бизнеса или обратно. Изборът на политика е или да се движат по течението или да извършват реформи, водещи към модерна политика.

А модерната политика представлява комплекс от мерки, осигуряващи приобщаване към съвременните световни, регионални и национални тенденции, развитие на собствените производства, водене на умела и дългосрочна борба за дял в световното разпределение на труда, драстично повишаване образователния статус

на населението с оглед на казаното за новите тенденции, и т.н., и т.н.

Модерните партии могат да бъдат или партии на статуквото, или партии на прогреса. И това не зависи от начина, по който те се афишират, а от реалните им програмни намерения и действия.

Глобализацията

Същност на глобализацията

В широкия смисъл на понятието съвременната глобализация представлява процес на интернационализация, протичащ във всички сфери на живота – в икономиката, културата, техниката, финансите, комуникациите, миграциите на населението, и т.н.

Основната причина за въпросното явление е бурният ръст на международната търговия, наблюдаван в различни исторически епохи. Така например само през XIX в. обемът на международната търговия е нараснал почти 40 пъти. Краят на този етап в глобализацията настъпва в края на 20-те години на XX в., когато всички развити страни, стремяйки се да се справят с Голямата депресия, въвеждат мерки за усилен протекционизъм, довели до рязкото намаляване на международната търговия.

Глобализацията съвсем не е ново явление – тя е съществувала и през други епохи, включително в Древността. Такива процеси са наблюдавани в Месопотамия в епохите на разцвет на Вавилон и Асирия (III-II хил. пр. Хр.), в Китай след създаването на Империята (III в. пр. Хр.). Най-добре документирани са следните глобализационни цикли:

Епоха	Регион	Страна, постигнала търговски монопол
II хил. пр. Хр.	Източно Средиземноморие	Крит (Минойско царство) (таласократия)
V-IV в. пр. Хр.	Източно Средиземноморие	Атина
V-III в. пр. Хр.	Западно Средиземноморие	Картаген
II в. пр. Хр. – III в. сл. Хр.	Средиземноморие	Рим
XII-XIV в.	Средиземноморие	Венеция, Генуа
XV-XVI в.	Новия свят (Америка)	Испания
XV-XVI в.	Африка, Южна и Югоизточна Азия	Португалия
XVI-XVII в.	Балтика, Северно море	Холандия
XVIII в.	Новия Свят, Африка, Азия	Франция, Великобритания, Холандия
XIX в.	Новия Свят, Африка, Азия	Великобритания

Историята ни позволява да проследим периодите на глобализация, както и да определим районите на нейното действие. При това става очевидно, че често пъти в един и същи регион се наблюдават последователно по няколко периода на глобализация. Откъдето следва и изводът, че **глобализацията е циклично явление.**

Особености на глобализацията

Тук ще изброим в тезисен вид най-важните особености на всяка глобализация. В по-разгърнат вид можете да ги видите в стария вариант на платформата ни от 2020 г.

1. Изпреварващ ръст на търговията пред доходите на населението.

2. **Инфлация и циклични изменение в цената на златото (парите).**

3. **Масови миграции на населението и възникване на нови центрове**

4. **Изменение на икономическия и демографски ландшафт**

Така стигаме до най-важното обобщение: *глобализацията поражда крайно неравномерно развитие не само на населени места и области в дадена страна, но обрича на същото цели страни и части от континенти.*

При това резултатите от подобно неравномерно развитие са напълно прогнозируеми. Печелят не само страните в **по-благоприятни климатически условия**, но и тези с **по-изгодно стратегическо положение** от гледна точка на търговските маршрути, а също и страните, които към момента на поредния бум на глобализацията са с **най-голяма плътност на населението.**

Последиствия от глобализацията

1. **Икономическа нестабилност.**

2. **Демографски колапс на местното население в развитите страни.**

3. **Спекулативните сделки като всеобщ регулатор и пречка за икономическия ръст.**

4. **Ръст на монополизма.**

Особености на настоящата глобализация

Съвременната глобализация като цяло се развива по същите закони, по които и предшествашите я цикли. Но има и особености:

1. Мащабите и разпространението на съвременната глобализация далеч превъзхождат всичко, което е съществувало през вековете. Преди винаги са съществували страни и региони, неизпитали влиянието ѝ. В съвременния свят такива страни вече няма. Размерите на международните търговски потоци, както и на миграционните маси многократно надвишават всичко, което е виждано в историята.

2. Финансовите операции и спекулации са достигнали немислими размери. Така например съвкупният обем на финансовите операции в целия свят е нараснал почти 60 пъти през годините между 1983 и 2001 г., докато обемите на световния БВП за същия период са се увеличили ок. 2 пъти. Общият обем на финансовите операции по данни на David Harvey (A Brief History of Neoliberalism, 2005) възлиза на 40 трилиона долара, като едва 0.8 трилиона (2%) са били необходими за поддържането на търговията и инвестициите, а останалите 98% от финансовите операции са чисто спекулативни сделки (стр. 161). Така световната икономика вече е изцяло във властта на спекулативния финансов капитал, чиито обеми са несравними с капитала, съсредоточен в реалния сектор.

3. В международните разплащания се използват парични единици (долар, евро), които не са привързани към златото, както това е било при предишните цикли на глобализацията. От една страна, това способства за по-бързия ръст на международната търговия, но от друга страна, използването на необезпечени с нищо пари създава потенциална заплаха от крах на цялата система на международни разплащания и крах на международната търговия.

4. В предходните цикли глобализацията се е разпространявала в значителна степен посредством колонизацията на страните от Африка, Азия и Латинска Америка чрез Британската, Френс-

ката, Испанската и другите колониални империи. В съвременния свят, в която няма колониални системи, глобализацията се разпространява чрез система от международни организации (СТО, Световната банка, МВФ и др.) и чрез пряката политическа и военна интервенция на САЩ, ЕС и НАТО („цветни революции“, военни интервенции, бомбардировки на „неудобни страни“ и др.). Това заплашва да доведе до по-нататъшно разрастване на военните конфликти и до създаване на все повече зони на политическа нестабилност в света. Всъщност в съвременния свят почти не е останал регион, който да не е обхванат от социални сътресения, революции и ръст на тероризма: Близкия изток, Северна Африка, Европа, Латинска Америка, страните от бившия СССР.

5. Упадъкът на предишните центрове на глобализацията (САЩ, Западна Европа) и налагането на новите (Китай, Индия, Южна Корея) протича прекалено бързо в сравнение с предишните цикли, което заплашва с изостряне на военно-политическата обстановка. Да си припомним, че I св. война започва като резултат от бързото издигане на Германия в качеството на нов център на глобалната икономика и бързия упадък на старите центрове – Великобритания и Франция.

Глобализация и глобализъм

Трябва много ясно да правим разлика между **глобализацията**, която е естествен процес от развитието на технологиите, и **глобализма**, който е идеология.

Глобализацията, както я описахме по-горе, е драстично увеличената възможност на хората да се преместват в пространството и да общуват в реално време, независимо къде се намират, което като че ли смалява планетата и я обединява. Бихме могли да

наречем това явление „естествена глобализация, или „планетарна взаимосвързаност“.

Глобализмът обаче, в качеството си на идеология, предполага значителен отказ от национален суверенитет и прехвърлянето на редица национални правомощия в ръцете на неизбирани от никого наднационални структури, свързани най-вече с банковия капитал и транснационалните корпорации (ТНК). Той ратува за ново, постиндустриално устройство на света, нов политически и икономически ред, подчинен на световните властови елити, в който, ако се осъществи, би имало твърде малко място за демокрация.

При глобализацията има място за силни държави със своя самобитност, история и култура, при глобализма подобно нещо не може да просъществува.

III. Пряката демокрация като алтернатива на съвременните тенденции

Именно тези неблагоприятни тенденции и закономерности в развитието по света и у нас са и причината да се появим ние, за да формулираме нашата идея за развитие на демокрацията, за избягване на натрупаните недъзи и за внедряване на истински демократични практики в управлението на държавата.

Представителната демокрация и нейните слабости

Системният характер на проблемите на демокрацията

От краткия исторически опит, натрупан в годините след падането на тоталитарния строй, както и от наблюдения върху чуждестранния опит, се вижда, че проблемът на държавното управление не е в замяната на елитите. И новите елити, навлизащи в старата система на управление и още по-важно – попадащи в плен на предишни или нови зависимости, – стават като предишните, ако не и нещо по-лошо.

В България редовно се говори, че настоящата власт е корумпирана и негодна и че управлението трябва да се поеме от чисти и неопетнени хора. Тази теза бе лайтмотив и на протестите през 2007, 2013 и сега, през 2020 г. За съжаление хората не желаят да си спомнят, че подобна смяна е извършвана в рамките на 20-тина години 4 пъти:

- Първия път с идването на СДС – властта попадна у никому неизвестни индивиди с бради и извадени от нафталина костюмчета демоде, а също и свиреп поглед.

- Втория път с идването на царистите – до властта се докопаха всевъзможни юпити, експерти мошеници, корифеи от Юридическия факултет на Софийския университет и множество невинни женици, наречени Панайотки.

- Третия път с идването на Бойко Борисов и неговия антураж – събрани неизвестно по какъв принцип чиновници от Световната банка, потомци на бивши видни дейци от ЦК на БКП или други структури на бившата власт, „бизнесмени“ и „бизнесдами“, а също така множество представители на бившите силови органи и дори на подземния свят.

- Четвъртия път с идването на „харвардците“ – изпечени мошеници, лъжци и аферисти, подписващи официални документи с неверни данни, за което би трябвало да лежат в затвора. Целта е да подменят Бойко Борисов и антуража му, като изместят вектора на подчинение от Европа (да си спомним крилатата фраза: „Каквото каже г-жа Меркел, това е!“) към САЩ в една силно кризисна епоха.

Както се вижда, с течение на времето става все по-страшно. Оказва се, че системата тутакси смила новите лица и ги оформя по свой образ и подобие. Новите стават досущ като старите. Явлението обаче съвсем не е случайно. Това, което днес наричаме „представителна демокрация“, изобщо не е замислено като демокрация. Отците на Просвещението, чиито последователи съставят американската конституция, или осъществяват Френската революция, никъде не говорят за демокрация, а за **власт на представителите**. Думата „демокрация“ не фигурира в Конституцията на САЩ. Тя не се употребява от дейците на Великата френска революция. Идеята съвсем не е властта да принадлежи на народа, а както преди – на елитите. С тази поправка, че овластените вече не се излъчват вътре в елитите, а се избират от гражданството измеж-

ду противоборстващите си части на елитите по предложение на същите тези елити. И най-важното, елиминира се абсолютистката монархическа власт, чиито прерогативи преминават към новите елити, съставени от благородници и новобогаташи.

Новата система е голяма крачка напред и се дължи на новите идеи за ценността на индивида и естественото равенство между хората. Основното нейно правило гласи, че всички длъжности в държавата са мандатни и изборни. **Това правило стъпва върху изведената от дейците на западноевропейското Просвещение аксиома, че Суверенът се отъждествява с цялото гражданство, а не с монарха, и че властта произлиза от този Суверен.** Но названието „демокрация“ съвсем не е адекватно за тази система, получила своето име през 30-те години на XIX в. заради блестящия труд на френския философ и мислител Алексис дьо Токвил „За демокрацията в Америка“, в който той, макар и съвсем не привърженик на демокрацията, сравнява американската политическа система с тази в Древна Атина. Привлекателността на термина „демокрация“ и възхищението към Античността на интелектуалците през онази епоха допринасят той бързо да се разпространи и да се превърне в символ на съвременната епоха. Но и успешно да прикрие същината на политическите системи, прилагани в голяма част от страните по света.

Днес, както е прието да се твърди, в световен мащаб господстващата система за управление на държавата е разновидност на демокрацията, наречена „представителна демокрация“.

Системата присъства навсякъде в страните с демократично управление (без Швейцария) и навсякъде проявява малко (но изключително съществени) свои иманентни недостатъци:

1. Излъченото представително тяло се откъсва от тялото на Суверена и започва да води свой живот, понякога в пълно

противоречие с интересите на излъчилите го, които нямат никакви права и възможности да му въздействат, независимо дали избраниците му работят в интерес на народа, или в интерес на своята партия, на други групи и котерии, или в свой личен интерес. В българския случай имаме най-лошия вариант на представителна демокрация, при който всички механизми на властта са обсебени от управленската камарила и Суверенът, каквото и да прави, няма избор.

2. По принцип **не съществува обществен механизъм, по който избирателите да овластят идеалния кандидат.** Никога не е възможно обещанията на кандидатите да съвпадат 100% с желанията на избирателите. Обикновено това съвпадение рядко надхвърля 50–60% и в най-често срещаните случаи избирателите избират част от кандидатите по-скоро по симпатии и други странични критерии. След това обаче, когато избраниците им вършат неща, с които те не са съгласни, избирателите нямат механизъм да им повлияят и прекратят техните своеволия.

3. **Независимостта на трите основни вида власти** (законодателна, изпълнителна и съдебна) **не е осигурена**, защото те се избират една друга. Още по-малко пък са в състояние да упражняват взаимен контрол, както гласи общоизвестното правило за трите власти. Да си обект на контрол от равнопоставен на теб субект, е логически nonsens. Няма как независими една от друга структури да осъществяват контрол една над друга. Това може да направи само онова гражданско тяло, от което произтича властта. А това, както посочихме и както пише във всяка модерна конституция, е Суверенът (цялото гражданство с избирателни права). На практика трите вида власти почти навсякъде са едно цяло, което е подчинено на партиите. Така че имаме вариант на скрита партокрация. А какво се крие зад партокра-

цията, никога не можем да знаем. Там действат потайни сили, защитаващи свои интереси.

4. При представителната демокрация Суверенът по принцип прави **еднократен избор** на свои представители и с това се изчерпват неговите възможности за политическо въздействие. Той не може да взема политически решения, да дава насоки в политиката както в най-общ план, така и в отделните сектори, не може да се произнася нито по конкретни казуси, нито по стратегически и дългосрочни политики.

Тъй като никой не може да предвиди бъдещето, по време на мандата се случват редица събития, които не са били предмет на обсъждане по време на изборната кампания. Поради тази причина избраниците имат пълната свобода да реагират така, както си искат, без да се допитват до своите избиратели, защото механизъм за допитване не съществува. В резултат от всичко това нерядко става така, че избирателите в по-голямата си част искат едно, а избраниците им вършат точно обратното. И никой не може да направи нищо срещу подобно поведение.

Всъщност, ние не смятаме, че представителната демокрация е истинска демокрация. За нас тя е прикрита олигархия, управлявана иззад кулисите от това, което напоследък масово се нарича „дълбока държава“ (Deep State). А истинската демокрация ще е онова, което ние се каним да внедрим. Адекватното название на съвременната политическа система, разпространена в развития свят, би трябвало да е „**криптоолигархия с елементи на демокрация**“.

Правила за изрядното функциониране на демокрацията

Тук е мястото да посочим шестте най-важни правила за изрядното функциониране на демокрацията изобщо, за да видим дали политическата система у нас (а и другаде по света) отговаря в по-пълна степен на тези правила:

1. Нито едно лице или група от хора не трябва да упражняват по никакъв начин повече от една от трите вида власти, т.е. трите вида власти трябва да се поверяват на различни лица.

2. Нито една от трите вида власти не трябва да разполага с повече правомощия от другите две, за да не може никой от пълномощниците на Суверена да добие превес в управлението.

3. Властта трябва да се предоставя временно, така че никой да не може да задържи предоставените му правомощия за по-дълго време и така да изझे суверенитета.

4. Нито една от трите вида власти не трябва да се упражнява без контрол, т.е. никой, на когото Суверенът е делегирал определени правомощия, не може неограничено и безотговорно да ги прилага.

5. Нито една от властите не трябва да участва в съставянето на другите две, защото подобна практика би представлявала нарушение на принципа на равнопоставеност и независимост на властите. Това означава, че представителите на изпълнителната и съдебна власт не трябва да участват в съставянето на законодателната власт, представителите на законодателната и съдебна власт не бива да участват в съставянето на изпълнителната власт, и накрая съдебната власт не трябва да се съставя от представителите на законодателната и изпълнителната власт. Суверенът е източникът на всяка власт и затова той съставя органите на всяка от тях поотделно.

6. Суверенът трябва да прехвърля своите правомощия поименно, а не на група от хора, защото юридически груповата отговорност не съществува, и следователно, Суверенът не може да търси сметка за деянията на своите пълномощници през времето на техния мандат. Освен това контролът е винаги персонален, което означава, че група от хора не трябва да упражнява власт, понеже върху нея не може да бъде установен ефикасен контрол.

Очевидно е, че в модела на съвременните представителни демокрации се изпълняват изрядно единствено точки 1 и 3, и частично точка 6. Най-зле стои въпросът с ключовата т.4, на която представителната демокрация по принцип не може да даде отговор. Тя просто не притежава механизъм за подобен контрол.

Ако говорим, че медиите, общественото мнение, НПО, браншовите организации, фондациите и други обществени тела могат да осъществяват ефективен контрол върху властта, означава да проявяваме непростим наивитет, граничещ с глупост, или съзнателно да заблуждаваме обществото.

Пряката демокрация – последен и висш стадий на демокрацията

Формите на демокрация, осъществявани в исторически план, винаги са страдали от някакви недостатъци:

– Античната полисна демокрация е частична и дискриминационна, защото гражданските права са съсредоточени само у пълноправното свободно мъжко население (демос), докато жените, робите и метеките (свободно, но политически непълноправно население) не участват в политическия процес.

– Римската република на практика е олигархично управление

на сенатската аристокрация с елементи на демокрация в лицето на различните форми на участие на Народното събрание при избора на магистрати и промяна в законодателството.

– Недъзите на представителната демокрация бяха анализирани малко по-горе.

– Пряката демокрация в Швейцария е съсредоточена до голяма степен в кантоните, които са твърде малки образувания, тровама е и скъпа, защото се осъществява по традиционния начин чрез гласуване с бюлетини, съпроводена е с голям преразход на обществена енергия и изисква продължителен подготвителен период, което означава, че е неспособна да реагира бързо на променящата се обстановка.

Същевременно все повече се множат мненията, че съвременната представителна демокрация там, където се практикува, не отразява вижданията на Суверена, че е средство, с което гражданството се манипулира. За това свидетелстват и социологическите проучвания в САЩ, където степента на убеденост в ценността на демократичната система е спаднала от 79 на 56% през последните 20 години.

Очевидно е, че назрява необходимостта от ключово реформиране на самата демокрация и извеждането ѝ на ново, по-съвършено и адекватно равнище. Реформата на демокрацията е призвана да преодолее недъзите на представителната демокрация и да осъществи истинско, а не мнимо народовластие.

И това може да стане единствено чрез преминаване към формите на съвременна пряка демокрация.

Терминът „пряка демокрация“ означава Суверенът да има на разположение механизъм, чрез който да избира и сваля ефективно собствените си представители (индивидуални и колективни органи на държавно управление), както и да налага

политически решения по свой избор, а избраниците му да изпълняват тази негова воля.

Такъв механизъм в древността е било народното събрание, защото демокрацията е съществувала в малки полиси, където цялото население можело да се събере на площада. При големите държави, каквито са днешните, такъв механизъм може да бъде създаден едва с развитието на новите технологии и възможността да се гласува ефективно, бързо и често от цялото население, без това да е скъпо, да ангажира много време и големи екипи.

С появата на IT-технологиите можеше да се предположи, че демократичният свят ще осъзнае, осмисли и започне да внедрява разновидности на системата за пряка демокрация след 15–20 години, тъй като с тяхна помощ виртуалното пространство може да се превърне в национална и дори световна агора, където се водят политически дебати, избират се органите на държавно управление и се вземат важните за държавата политически решения. Процесът е бавен и на практика застопорен поради естествената съпротива, която оказват властимащите клики. Чрез медиите и подставените си лица те облъчват електоралното тяло с теории, целящи да отхвърлят възможността за внедряването на такава система. Най-елементарното внушение в тази насока е тезата, че хората са прости, неуки и нямат нито опита, нито познанията да управляват процесите в държавата. Естествено липсата на подготовка у редовия избирател не важи, когато става въпрос за избирането и овластяването на самите клики. Да не говорим за невежеството на по-голямата част от „избраниците“ във властта. Другият основен аргумент срещу електронното гласуване по интернет е, че то е несигурно и може да доведе до големи злоупотреби. Но авторите на този аргумент забравят, че по каналите на интернет световните банки ежедневно превеждат десетки, ако не стотици милиарди

долари и сигурността на тези преводи не тревожи никого. Същевременно по неизвестни причини се смята за достатъчно сигурно и неподатливо на манипулации гласуването по пощата.

Събитията от последните години показват, че хората все повече желаят да поемат съдбата си в свои ръце. **Всъщност всички видове протести могат да се разглеждат и като стихийна проява на желанието за налагане на народния суверенитет.** Всичко опира най-вече до изграждането на всеобщо убеждение, че редовите граждани са в състояние да се наложат над кликите и котерите, над всеобхватната власт на транснационалните корпорации и международния банков капитал, за да поемат собствената си съдба в собствените си ръце. На хората би трябвало да е ясно, че докато това не стане, никой не бива да храни никакви илюзии, че нещо у нас или другаде по света ще се промени!

Една идея за пряка демокрация

И така, пряката демокрация е механизъм, чрез който Суверенът:

1. **Избира своите представители** в изпълнителната, законодателната и съдебната власт, контролира дейността им и ако трябва, ги отзовава (това, което той върши сега, е да избере само представителите си в законодателната власт, които след това чрез съответните механизми избират и изпълнителната, и съдебната власт, без при това Суверенът да има никакви възможности да ги контролира, а още по-малко да ги отзовава);

2. **Определя решенията по най-важните вътрешни и външни проблеми на страната** (примерно промените в структурата и устройството на ЕС; степента на интеграция в ЕС и НАТО, отношение към ГМО или сондирането за шистов газ, прокарване на стратегически газопроводи, строителство на нова АЕЦ, и т.н.);

3. **Авалира ключови закони или положения в тях:** например за бюджета, за просветата, за здравеопазването, за донорството, за заменките, за хазарта, за проституцията и т.н.

Да вземем например сегашния момент: цялото изборително тяло, а не партократите, би трябвало да решат какво да е отношението ни към реформите в ЕС, към вземането на огромни нови кредити, към войната в Украйна, към санкциите на ЕС спрямо Русия, към строителството на АЕЦ, към закупуването на изстребителни и друго въоръжение за войската, към приемането на еврото и т.н.

Пряката демокрация по никакъв начин **не отменя нито партиите, нито парламента** – те са обществените тела, призвани да формулират и осъществяват политиките. **Тя не означава, че Суверенът ще обсъжда и приема всеки закон, законче и поправка в закон.** Тя обаче подчинява партиите, парламента и магистратите на волята на Суверена и ги лишава от възможността да се превръщат в клики, защитаващи частни или корпоративни интереси в ущърб на Суверена.

Пряката демокрация може да се прилага в различни варианти. Тя с лекота може да функционира и в президентски, и в парламентарни републики.

Ето как изглежда изборният от нас вариант, който ние предлагаме на българското общество:

1. Избор на изпълнителна власт.

Партиите кандидатстват със своя програма и свой предварително посочен кабинет. Партията, спечелила най-много гласове (и под 50%), получава властта за 4-годишен мандат и задължението да изпълни своята програма. Коалициите са забранени.

2. Избор на законодателна власт.

Народните представители се избират на мажоритарен принцип като независими физически лица, а не като партийни кандидатури, като декларират предварително, че нямат никаква зависимост от която и да е партия. За избрано се смята лицето, получило най-много гласове (first past-the-post), без втори тур. По този начин законодателната власт се сформира съвършено отделно и независимо от партиите. Законодателна инициатива имат правителството, групи от минимум 20% от народните представители, както и гражданите, ако по формулирания от тях закон или допълнение към закон са получили предварително минимум 10% от гласовете на цялото избирателно тяло (за механизма на гласуване вж. по-долу).

3. Избор на съдебна власт.

Суверенът (електоратът) избира също така съдии и прокурори от определено равнище нагоре (ръководства на градските, окръжните и висшите съдилища, ръководствата на градските, окръжните и висшите прокуратури, ВСС).

4. Избор на председатели на важни държавни институции.

С пряк вот се избират председателите на следните институции, които се явяват на изборите с предварително посочен екип и програма за развитие:

- на държавните медии и БТА
- на СЕМ
- на НОИ
- на НСИ
- на ДАНС
- на КЕВР
- на ЦИК

5. Отзоваване на избраниците (отделни лица или цели власти):

Суверенът има право по всяко време с изпълняването на определена процедура да отзове всеки от своите избраници, включително народни представители, отделни министри или целия кабинет, отделни съдии и прокурори.

Гласуването се провежда основно по електронен път, като всеки гражданин е получил свой електронен подпис и електронен сертификат. За тези, които не притежават компютри или не боравят с тях, в кметствата трябва да бъде устроена „тъмна стаичка“ с най-просто устройство за машинно гласуване.

Съществува постоянно действаща избирателна комисия, която организира, провежда и отчита всички избори.

Въпросите, по които се гласува, могат да бъдат формулирани било от правителството, било от определен брой избиратели. Избирателите могат да формулират свои въпроси или искания по начина, по който сега онлайн се организират петиции. На електронния портал на избирателната комисия се осигурява специален ресурс, предоставящ възможността за формулиране на въпрос или искане, по който трябва да бъдат събрани определен брой гласове (примерно 10% от избирателното тяло). Обществен съвет към избирателната комисия има правото да редактира въпроса, който в редактирания си вид трябва да получи отново 10% предварително одобрение. След това въпросът или искането се предлага на всенародно гласуване: приема се, ако спечели повече от 50% от гласувалите, но не по-малко от 20% от избирателното тяло.

Всички опасения за контролиран вот или изборни манипулации трябва да бъдат отхвърлени. Има достатъчно механизми за обезпечаване сигурността на системите за гласуване. Такъв опит има в редица демократични държави, налице е, както е казано по-горе, и международната банкова система, в която по електро-

нен път се извършват преводи на огромни парични суми. **И още нещо много важно: манипулирането и купуването на гласоподавателите трябва да се приравни в Наказателния кодекс с най-тежките престъпления – ПРЕСТЪПЛЕНИЯТА ПРОТИВ РЕПУБЛИКАТА, – и да се наказва с лишаване от свобода от десет до двадесет години, с доживотен затвор или с доживотен затвор без замяна.**

Изключително важен въпрос е взаимодействието между управляващи и опозиция. То се осъществява в две сфери – медиите и парламента. При внасянето и обсъждането на всеки закон, независимо кой е вносителът, опозиционните партии, прехвърлили 4-процентната бариера от гласувалите на последните избори, имат право да внесат мотивирани предложения за цялостно отхвърляне на закона или отделни негови части, както и да представят свой частичен или цялостен вариант. При обсъждането му в комисиите и пленарната зала присъстват както представители на вносителя, така и на опозицията. **По този начин народните представители се превръщат в арбитри на изказваните от управляващите или опозицията тези.** Тази система дава и много по-големи възможности законопроекти на опозицията да бъдат приети от парламента. Същото се отнася и до дебатите по проблеми от национално и международно значение. В началото и края на всяка сесия представители на партиите, надхвърлили 4-процентната бариера на последните избори, имат правото да обявят свои декларации, оценяващи състоянието на държавата и на процесите в нея. Парламентът също така може да обяви дебати по определени въпроси, инициирани било от групи народни представители (най-малко 20% от пленума), било от горепосочените партии. За целта парламентът трябва да одобри тези дебати с обикнове-

но мнозинство. **Парламентът продължава да оправдава названието си – той остава територия на дебатите, на споровете, на лансирането на идеи, на прения около всеки закон, но и на дискусии за състоянието на държавата, за нейните проблеми и начините за тяхното решаване.**

Предлаганият модел на пряка демокрация дава адекватно решение и на още един иманентен проблем, възникващ неминуемо при представителната демокрация. При нея парламентът се гради от няколко партийни фракции, една или няколко от които образуват мнозинство, излъчващо свое правителство. Логиката на този модел винаги води до срастване на партийната с държавната власт без никакъв коректив нито на парламентарно, нито на изпълнителско ниво, да не говорим, че в условията на представителната демокрация липсва и всякакъв контрол от страна на Суверена.

Предлаганият от нас модел на пряка демокрация в съчетание с принципите на управление (вж. IV, 2–3) проблемът с назначенците по партийна и шуробаджанашка линия заедно с техния антураж от юрисконсулти, съветници, завеждащи връзки с обществеността, шофьори, охранители и т.н., се решава радикално.

Това е в най-общ вид. Естествено, има много детайли, които трябва да се уточнят. Примерно кой трябва да връчи мандата за управление на спечелилата партия – председателят на ЦИК, на парламента или президентът? Предполага се, че след официалното обявяване на резултатите от изборите председателят на ЦИК би трябвало да предава протокола на президента и той със свой указ да назначава бъдещия премиер. По същия начин оставката си премиерът би трябвало да дава на президента, който веднага назначава временно правителство от втората по големина сила.

Дискусионни са, разбира се, и предлаганите проценти, и степента на избираемост на съдебната власт (в крайния си вариант изборни могат да бъдат всички съдии и прокурори). Но принципите са тези. Те трябва да бъдат доразработени в най-малки детайли.

По този начин се постига истинско разделение на властите и се избират управници, зависещи изцяло от своя Суверен. С подобно законодателство обществото се сдобива с власти, които много трудно ще посмяват да участват в незаконни сделки или да вземат решения, противоречащи на обществения интерес. Защото в следващия миг вече няма да заемат позицията, на която са били само допреди малко. Веднъж уволнени пък за корупция, политиците и държавните служители ще се простят до края на живота си с възможността да работят на държавна служба или да заемат политически пост. И, разбира се, ще станат клиенти на правосъдната система. Същото се отнася и за съдиите.

Пряката демокрация като царство на словото

Демокрацията е царство на словото. Тя функционира не чрез принуда, а чрез убеждаване, чрез различни видове съблазняване на огромни маси хора. Тъй като Словото е изключително пластична категория, то може да бъде използвано в целия спектър между Доброто и Злото. Човешката история познава неизброимо количество примери в едната и в другата посока. Затова и институциите на Словото (медии, образователни институции), както и науката за публичното слово – реториката – също трябва да започнат да работят по други стандарти.

Те трябва да преминат през основно пречистване, за да бъдат инструменти не на манипулации, мащабно промиване на мозъци

или създаване на паралелна реалност, каквато е квинтесенцията на днешната им употреба, а средство за постигане на адекватно обяснение и точна оценка за събитията, тенденциите, проблемите и развитието. Те трябва да бъдат добре функционираща система, осведомяваща обществото и донасяща до него истината за действителността, за да може то от своя страна да взема правилните решения за бъдещето на страната си. В този контекст точната информация, ветрилото от идеи по един или друг въпрос, ясната аргументация, убедителната реч, достъпните послания, отговорните предложения са ключови за доброто функциониране на държавата.

За целта е необходимо изработването на нови правила, по които да функционират медиите, НПО и интернет пространството. Разбира се, към тях трябва да се прибави и училището, което да учи децата на добра словесност и както е, да речем, във Франция, да изисква от гимназистите непрекъснато да пишат в различни жанрове и да градят тези. Съвсем нови ще бъдат и изискванията към политиците, които, за да станат политици, ще трябва да владеят безукорно цял набор от реторически умения. С една дума, всички институции, свързани със Словото.

И накрая:

За да функционира добре една система на управление, тя не трябва да е податлива на въздействие, увреждащо най-важните ѝ механизми. Най-добрата система е **самопречистващата се система**. А това може да стане само ако нейният ползвател е цялото гражданство с присъщите му общочовешки ценности и само ако то има възможност за пълноценна и най-важното – **двупосочна (многопосочна) комуникация с всички фактори в обществото**.

Предимства на пряката демокрация

Описаният накратко модел представлява развитие на редица принципи, осъществени на практика в древността и довели до изумителните постижения малък народ с ок. 20–30 хиляди пълноправни граждани за срок от около един век, осъществени преди 2500 години. Още повече, като се има предвид плачевното състояние на атинското общество, намиращо се почти в състояние на разпад в навечерието на реформите на Солон. В заключение предлагаме обобщение на неговите предимства:

– този модел не е система от по-често или по-рядко провеждани референдуми и плебисцити, не е и електронно правителство, а цялостна, всеобхватна система за пряко участие на Суверена във всички области на политиката; в този смисъл **той е доста далеч от досегашното понятие „пряка демокрация“**;

– той не изисква от Суверена ежедневно участие във формите на властта или политическо опекунство над действията на представителите му с делегирана власт, а намеса само в ключови моменти от политическия процес или при техни действия, които гражданството намира за спорни, неправилни или вредни; в този смисъл **той не обезсилва ролята и влиянието на никоя от днес съществуващите институции**, нито нанася удар по експертността при вземане на решения;

– той е изключително **ефективна система за решаване на политически противоречия** (например: ако през 2013 г. или дори през миналата година той бе в сила, нямаше да бъдат необходими никакви протести, а само в рамките на 2–3 седмици щеше да бъде ясно какви са преобладаващите нагласи в обществото и нямаше да има нужда от такова противопоставяне и разпиляване на обществена енергия);

– той осигурява възможността за **контрол от страна на Суверена над своите представители**, на които е делегирал власт – нещо, за което представителната демокрация по дефиниция не притежава механизми и средства;

– той е универсална система и работи еднакво добре **както в страни с парламентарно, така и в такива с президентско управление**;

– при него **всички избори на практика са мажоритарни**, но същевременно нямат недостатъците на мажоритарните парламентарни избори по света, които за пореден път се проявиха през последните години при изборите във Франция и Англия;

– той осигурява истинска **равнопоставеност и независимост на властите**;

– той предоставя възможност за **инициативност на Суверена**, каквато не е съществувала от епохата на Древна Атина до днес и в този смисъл представлява **школа за политическо възпитание на гражданството**;

– той неминуемо води до **радикално пречистване на политическите отношения**, защото притежава изключително ефикасни и бързодействащи механизми за наказване на прояви на корупция, действия за лично или групово облагодетелстване, лъжа и нечестност, задкулисни сделки и машинации; този модел гарантира **налагането на истински морал в политиката**;

– той налага **съвършено различен стил в международните отношения**, защото не търпи да се сключват тайни сделки и договорености със съмнителна принципност при положение, че всяко укриване на информация от обществото моментално би било наказано; с налагането на пряката демокрация в повече страни се нанася тежък удар по досегашната политика на вътрешни раздори или договорки между интернационалните елити, за които наро-

дите узнават десетилетия по-късно и за които често заплащат с благоденствието си, а понякога – с кръвта си, и при които малките народи винаги са на ощетената страна; в този смисъл той е **школа за възпитание в честност и почтеност на международните елити.**

Това е теоретическата основа, върху която партия „Пряка демокрация“ ще стъпи при пропагандирането и осъществяването на идеята за внедряване на пряката демокрация в България, а защо не и в други страни, за което вече имаме съмишленници в редица централно-европейски страни.

IV. Принципи на управление

1. Изграждане на пълноценно „електронно правителство“, при което гражданите имат нищожно взаимодействие с чиновническия апарат, получават почти всички необходими услуги и документи по електронен път без намесата на служители, а документооборотът се осъществява по служебни канали.

2. Всички управленски структури изпълняват програмата и платформата на партия „Пряка демокрация“ в съгласие със законите, общоприетите морални норми, международните конвенции, по които България е страна, изцяло и само в полза на българските граждани.

3. Структурата на всички управленски звена е максимум тристепенна. Например структурата на министерствата е следната:

1. Политическо ръководство (министър, заместник-министри, главен секретар);
2. Дирекции;
3. Отдели.

Изпълнителните агенции и институтите, които са на тяхно подчинение, по-голямата част от административните структури, създадени със закон или с постановление на МС, се трансформират в дирекции или отдели на министерствата според важността на функциите им. Там, където е възможно, се препоръчва преминаването към двузвенна структура.

4. Първото ниво на управленските звена е политическо и се формира или въз основа на национални избори (министри, ръководители на ключови институции и агенции), или на партийни назначения. Всички звена от второ ниво във всички управленски структури се сформират с конкурси при смяната на партийното ръководство след изборите за изпълнителна власт. Конкурсите

се провеждат по точкова система без изключения. Участие в конкурсите могат да вземат както бивши чиновници от предишното управление, така и нови кандидати. Така това ниво на управление се сформира изключително на професионален принцип.

5. Апаратът на управленските институции е малоброен, съставен от специалисти с висока професионална и управленска подготовка. Той осъществява управлението в съответната област на базово ниво. При възникването на комплексни, сложни и трудоемки профилни, законодателни, нормативни и юридически проблеми, те се решават ad hoc с помощта на външни екипи, избрани с конкурс. За целта заплатите на експертите са поне 3–4 пъти по-високи от средните заплати за страната. Увеличаването на щатните бройки в дадено управленско звено се допуска само при трайни тенденции, изискващи повишен управленски капацитет.

6. След преходен период се съкращават всякакви държавни институции за подпомагане – всички заплати и пенсии трябва да покриват екзистенц-минимума в държавата, а хората със специални здравни и социални нужди са подпомагани след решения на ТЕЛК. Всички безработни упражняват общественополезен труд до намирането на работа по специалността. За десоциализираните хора – скитници, бездомни, просяци – се устройват приюти, осигуряващи пълноценно хранене, дрехи, спане и пребиваване. За наркоманите се изграждат центрове за задължително лечение.

7. Структурите на държавното управление максимално се опростяват. От сегашните структури, радващи се на частична или пълна самостоятелност, каквито са:

1. Държавните агенции (10);
2. Държавните комисии (5);
3. Изпълнителните агенции (32);
4. Административните структури, създадени със закон (47);

5. Административните структури, създадени с постановление на Министерския съвет (15),

като автономни звена остават да функционират 19 структури със статута на държавни агенции. Всички останали или се съкращават, или се трансформират като дирекции или отдели към съответните министерства.

8. Премахват се дублиращите звена, каквито например сега са Министерството на околната среда и водите и Агенцията по околна среда; Министерството на земеделието и горите и Агенцията по горите; 2-те агенции по одит на европейските средства: „Одит на средствата от Европейския съюз“ и „Сертификационен одит на средствата от европейските земеделски фондове“, и т.н.

9. Редица изпълнителни агенции се превръщат в научни институти с приложно значение, което ще позволи, от една страна, да прилагат висока експертност в своите решения, а от друга, да внедряват най-високите постижения в своята област, както и да извършват собствена развойна дейност.

V. Държавна администрация

1. Управлението на българската държава трябва да се осъществява от малка, стегната система за държавно управление:

1. Народно събрание с 90 народни представители – по 10 за 6-те области (вж. по-долу), 15 – за София-град и 15 – за българската диаспора в чужбина. Подобно разделение ще излезе донякъде извън идеалното разпределение на депутатските мандати според еднакъв брой гласове, но ще придаде допълнителна тежест на регионите и ще бъде знак за уважение към тях и техните интереси;

2. Министерски съвет с 11 министерства, чиито министри да бъдат обявявани преди изборите;

3. 30-членен експертен консултативен съвет към МС, 30% от чиито членове да бъдат политически назначени, а останалите 70% – чрез конкурс;

4. 7 областни управи (по три за Южна и Северна България, и 1 – за София-град)

5. 140 областни чиновници – по 20 за всяка областите – назначавани от областните управители;

6. Общински администрации с не повече от 10 000 души общо, пряко избираеми по общини.

Централната администрация на изпълнителната власт се състои от следните звена: министерства (11), държавни агенции (19).

1. Министерства (посочени са както ресорите на министерствата, така и на част от предишните изпълнителни агенции и административни структури, които се трансформират в дирекции или отдели към министерствата):

1. Министерство на външни работи и външната търговия (МВнР)

- Държавна агенция за българите в чужбина
- Дипломатически институт към министъра на външните работи

2. Министерство на вътрешните работи (МВР)

- Държавна агенция за бежанците
- Главна дирекция „Охрана“

3. Министерство на правосъдието (МП)

- Агенция по вписванията
- Национален институт за помирение и арбитраж
- Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“

4. Министерство на финансите (МФ)

- Национална агенция „Митници“
- Национална агенция по приходите
- Агенция за държавна финансова инспекция
- Комисия за финансов надзор
- Комисия за надзор над регистрираните одитори

5. Министерство на отбраната (МО)

6. Министерство на образованието, науката, културата и младежта (МОНК)

- Национален инспекторат по образованието
- Национален институт за недвижимо културно наследство

(НИНКН)

- Държавна агенция за научни изследвания и иновации

7. Министерство на здравеопазването, труда и социалната политика (МЗТС)

• Изпълнителна агенция по лекарствата (превръща се в Институт по лекарствата)

• Изпълнителна агенция по трансплантация (превръща се в научен институт по трансплантология)

- Изпълнителна агенция „Медицински одит“ (става отдел

„Медицински одит“ към дирекция „Здравеопазване“)

- Съвет по цени и реимбурсиране на лекарствените продукти

- Агенция за хората с увреждания (специална дирекция, обединяваща компетенциите на дирекция „Здравеопазване“ и дирекция („Социална политика“)

- Агенция по безопасност на храните

- Държавна агенция за закрила на детето

- Комисия за защита от дискриминация

- Комисия за защита на потребителите

- Агенция за социално подпомагане

- Агенция по заетостта

- Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда“

8. Министерство на земеделието и горите (МЗГ)

- Изпълнителна агенция по горите,

- Държавен фонд „Земеделие“,

- Изпълнителна агенция по сортоизпитване, апробация и семеконтрол,

- Изпълнителна агенция по ветеринарен и фитосанитарен контрол,

- Изпълнителна агенция „Борба с градушките,

- Изпълнителна агенция по лозата и виното,

- Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури,

- Изпълнителна агенция по селекция и репродукция в животновъдството,

9. Министерство на икономиката, енергетиката, туризма и търговията (МИЕТТ)

- Агенция за публичните предприятия и контрол

- Държавна комисия по стоковите борси и тържищата

- Комисия за защита на конкуренцията

- Комисия за защита на потребителите
- Комисия за енергийно и водно регулиране
- Агенция за патенти и авторско право
- Българска агенция за инвестиции

10. Министерство на транспорта, пътищата и комуникациите (МТПК)

- Държавна агенция „Безопасност на движението по пътищата“
- Агенция „Пътна инфраструктура“
- Изпълнителна агенция „Железопътна администрация“
- Изпълнителна агенция „Морска администрация“
- Главна дирекция „Гражданска въздухоплавателна администрация“
- Изпълнителна агенция „Автомобилна администрация“
- Комисия за регулиране на съобщенията
- Изпълнителна агенция „Проучване и поддържане на река Дунав“

11. Министерство на регионалното развитие, околната среда и екологията (МРОСЕ)

- Агенция по геодезия, картография и кадастър
- Изпълнителна агенция по околна среда
- Агенция „Пътна инфраструктура“
- Дирекция за национален строителен контрол

12. Държавни агенции

1. Национален статистически институт,
2. Национален осигурителен институт
3. Държавна агенция за управление на публичната собственост.
4. Държавна агенция за държавните медии и БТА (бивш СЕМ),

5. Държавна агенция „Електронно управление“,
6. Държавна агенция за национална сигурност (ДАНС),
7. Държавна агенция за енергийно и водно регулиране (бивша КЕВР),
8. Държавна агенция за ядрено регулиране,
9. Държавна агенция за метрологичен и технически надзор с Институт по метрология,
10. Държавна агенция „Архиви“,
11. Държавна агенция за акредитация,
12. Държавна агенция „Държавен резерв и военновременни запаси“,
13. Държавна комисия по сигурността на информацията,
14. Институт по публична администрация,
15. Държавна агенция за защита на личните данни,
16. Изпълнителна агенция „Одит на средствата от Европейския съюз“,
17. Държавна агенция за експортно застраховане,
18. Държавна агенция за подкрепа на малките и средните предприятия,
19. ЦИК.

VI. СЕКТОРНИ ПОЛИТИКИ

1. ВЪНШНИ РАБОТИ

Акценти

Акцентите в сферата на външните отношения са следните:

1. Установяване на дружески, партньорски отношения с максимален брой страни по всички азимуты и всички континенти.
2. Поставяне на акцент в отношенията ни с всички страни предимно върху търговско-икономическите връзки (максимално икономизиране на международните ни отношения).
3. Рязко оптимизиране на дейностите в тях.
4. Безусловно спазване принципа на професионализма.
5. Въвеждане и неотклонно спазване на принципа за паритет в броя на дипломатическия корпус и сътрудниците към посолствата и консулствата с всяка страна.

Състояние и проблеми

1. България не води суверенна и национално отговорна външна политика. Зависимостта през различните режими и правителства е различна, но при последното правителство тя е във висша степен компрадорска и често предателска към българските интереси, водеща към многомилиардни икономически загуби.

2. Поведението на българските власти в ЕС е слугинско, без никакъв авторитет, без визия и без умения за отстояване на националните интереси. България се държи като третосортна страна.

3. Последните правителства пожертваха градени с десетиле-

тия отношения с Русия, със страни от мюсюлманския свят, а сега са на път да влошат и отношенията с Китай, само и само да угодят на новите си ментори и да се впишат в поредната криволица на тяхната политика.

4. Последните правителства, като се започне с това на Бойко Борисов, не защитиха българските интереси при започването на преговорите със Северна Македония за членство в ЕС и не формулираха българските изисквания към тази страна, главно за претенциите на Северна Македония към български територии и население, а също и за отношението на властите в западната ни съседка към историята и населението с българско самосъзнание по тези земи.

5. За 35 години през постсоциалистическия период българските правителства така и не уредиха въпроса с визите за САЩ, които са наш стратегически съюзник.

6. Националният бюджет отделя за провеждане на външна политика ок. 173 млн. лева през 2023 г. Тази сума се изразходва неефективно и осигурява възпроизводството на пасивна и неорганизирана външна политика.

7. В българските дипломатически мисии изобилстват назначенци по приятелска и партийна линия без необходимите знания и квалификация, като представителствата ни в едни страни и региони са недостатъчни, а в други – преоразмерени.

8. Българската дипломация с нищо не допринася за активизиране на търговските и икономически връзки с чуждестранни партньори.

9. Външно министерство не е изработило адекватна политика и ясни критерии за общуване с българската диаспора по света.

3. Програма за реформи в рамките на един мандат (4 години) и средносрочен период (10 години)

ПОЛИТИКИ ПО НАПРАВЛЕНИЯ

ЕС

ЕС е българският стратегически партньор. От 17 години България е пълноправен, но не равноправен член в него. Във връзка с това е добре да припомним, че всеки съюз се сключва с една най-важна цел: да се увеличат ползите и намалят вредите за държавата-членка. За България обаче това все още не се наблюдава

Напоследък все повече се говори за бъдещето на ЕС и по-скоро – за бъдещия разпад на ЕС. По наше мнение, ЕС няма да се разпадне от действия в структурите на ЕС. Той може да се разпадне само от осъзнатата воля на народите в отделните страни да защитят националната си идентичност и суверенитета си. А това е част от вътрешното развитие на отделните страни. И съществуват твърде много съществени препятствия за провеждането на такава радикална политика:

– На първо място, в ЕС има редица малки страни, които, излязат ли изпод крилото на ЕС, ще се почувстват слаби, нищожни и изложени на всички опасности в един враждебен и безмилостен свят. Ние принадлежим към тези страни.

– На второ място, има няколко големи страни, като Италия и Испания, които са така затънали в икономически проблеми, че извън ЕС могат бързо да фалират. Затова и се държат за европейското единство.

– На трето място, хората в страните-членки на ЕС все още са под влиянието на магията на Западна Европа от втората половина на XX в. – най-привлекателното, културно, свободно, красиво, многообразно и приятно за живеене място в света. Въпреки бързата си деградация Западна Европа – ядрото на ЕС – продължава да притежава магнетична сила, особено за народите от Централна и Източна Европа, бивши членки на т. нар. социалистически лагер.

– На четвърто място, мнозина все още смятат, че ЕС е в състояние да се конкурира с мощните икономически съперници Китай и САЩ именно в обединения си вид, а с разпада си ще освободи голямо икономическо пространство, което бързо ще бъде усвоено от големите колоси.

Наред с горепосочените центростремителни сили обаче нарастват и центробежните. А те са няколко:

– Драматичната разлика в развитието на центъра и периферията, която не намалява, а дори се увеличава.

– Идеологическите противоречия между провеждащия либерална политика център и консервативно настроените общества, главно в католическата част на Европа.

– Всеобхватната бюрокрация, затормозяваща икономическото развитие поради своята тромавост, обвързаност с бавни и неефективни процедури, неспособност да формулира и осъществява мащабни общоевропейски проекти.

– Все по-слабата позиция в икономическото съревнование между трите Велики икономически сили – Китай, САЩ, ЕС, водеща до относително, а в перспектива – и абсолютно обедняване на европейските народи.

– Неспособността на центъра да намери решение за мащабни

проблеми от типа „миграция“, принуждаваща държавите да забравят за европейското единство и да търсят разрешаването на проблема в собствените си сили.

– Увеличаващото се недоверие в конструкцията на ЕС и съмненията в демократичността и отговорността на неговите институции.

– Настъпващите процеси на свиване на глобализацията и връщане към модела на суверенните нации.

При наличието на такива противоположни тенденции е логично да се заключи, че взривен разпад на ЕС няма да има. Нещо повече, световното развитие показва, че някаква форма на взаимодействие между държавите непременно ще се запази. Става дума най-вече за възможности за лесно движение на хора, капитали и стоки. Т.е. за многостранни митнически и визови споразумения. Очевидна е тенденцията за намаляване на визовите ограничения – днес все повече държави, дори от различни континенти, сключват споразумения за безвизови отношения. Същото се отнася за капиталите и търговията. Така че можем да очакваме от конструкцията на днешния ЕС да се запазят някакви форми на обединение от рода на Общия пазар от 60–70-те години на миналия век. Но с отстраняване на общоевропейските структури като парламент, ЕК и цялата останала бюрокрация, както и с отмяна на голяма част от европейското законодателство, ограничаващо вземането на решения в рамките на националните държави.

Дали тенденцията за разпад на ЕС ще стигне до логичния си завършек, или европейските народи ще намерят *modus vivendi* в реформиран съюз с минимална бюрокрация, нашето общество би трябвало да е наясно, че е много възможен и лошият сценарий, и да бъде готово да го посрещне. Защото в случай на разпад страната

ни най-вероятно ще попадне под турско, а не, както мнозина про-рокуват, под руско влияние. Не бива нито за миг да забравяме, че България е част от Пост-османското пространство, от което Турция никога не се е отказвала.

Какво би трябвало да направи нашето общество, за да не бъде пометено от възможна геополитическа буря?

- На първо място, да поддържа отлични отношения с европейските си балкански съседи.

- На второ място, да подготви и осъвременява постоянно планове за сътрудничество и взаимодействие със своите съседи при всички възможни сценарии на развитие на европейската криза.

- На трето място, да съзнава, че единствената реална защита от подобни тежки сътресения е силната държава. А силна държава в съвременния свят може да има само при много развита и силна демокрация. Пряката демокрация.

Присъединяване на България към еврозоната

Партия „Пряка демокрация“ не поддържа бързото присъединяване към еврозоната, преди да бъде направен най-подробен и точен анализ на краткосрочните и дългосрочни последици, до които подобна стъпка ще доведе. Икономическите ни специалисти се опасяват, че приемането на еврото ще доведе до ново изсмукване на национален доход от страна на мощните европейски икономики – явление, наблюдавано неведнъж при приемането на еврото в други страни.

Съседни страни

Добрите отношения със съседните страни са ключов елемент на външната политика. С две от тях – **Румъния и Гърция** – ние сме партньори по ЕС и политиката, която водим, съответства на европейските стандарти.

С **Турция** отношенията ни са „добри“. Те трябва да се поддържат на високо ниво, но да следват определени принципи:

1. Ненамеса във вътрешните работи на България чрез подкрепа и финансиране на политически партии на турското етническо малцинство като ДПС.

2. Прекратяване на изпращането на религиозни емисари за култивирането на фундаментален ислям или за отродяването на мюсюлманското население в България, особено на българо-мохамеданите от Родопския край.

3. Прекратяване на идейния натиск чрез създаването на фондации, работещи за „Велика Турция“, разпространяващи пантюркистки идеи и издаващи книги и карти, изобразяващи различни области на България като част от една мечтана бъдеща държава – Велик Туран от Адриатика до Тихия океан.

4. Продължаване работата на създадената през 2009 г. смесена комисия по нерешените въпроси, като например обезщетяването на тракийските бежанци вследствие на Междусъюзническата война през 1913 г.

Със **Сърбия** отношенията са достатъчно сложни и нашата страна никога не трябва да забравя, че в нея се намират изконни български територии, т.нар. „Западни покрайнини“, които са подложени на систематично сърбизиране и гнет, поради което са, може би, най-изостаналата част на Сърбия. Българската държава е длъжна да полага всички усилия да поддържа българското насе-

ление там, за да може то да отстоява своята културна и етническа идентичност, макар и в условията на чужда държава. България е длъжна да строи там училища и културни центрове, а защо не и да инвестира, за да се подобри жизненият статус на местното население? Сегашната политика е политика на бездушие и предателство спрямо това откъснато от родината си българско население.

Със **Северна Македония** отношенията ни от много време са безпринципни и конюнктурни, неотговарящи на факта, че с македонците сме един народ, живеещ в две държави. От този принцип би трябвало и да произлизат всички наши усилия за задълбочено и развиващо се сътрудничество в икономически, политически, културен, инфраструктурен план за изграждането на дух на уважение, привързаност, взаимопомощ и партньорство, за преодоляването на възникналите вражди между двата народа, „братски по кръв, но люто ненавиждащи се“. За целта са необходими и нови, принципни споразумения, отговарящи на интересите и на двата народа, а не такива (като сключените от правителството на Бойко Борисов), които малко след подписването си се оказват напълно негодни да уреждат проблемите между двете страни.

САЩ

Отношенията ни със САЩ напоследък са приели формата на подчиненост от тип „сюзерен-васал“ от домодерната епоха. Причината за това е, от една страна, световната хегемония на САЩ, а от друга, компрадорското и лакейско поведение на българските елити.

Партия „Пряка демокрация“ предвижда да постави тези отношения на равноправна основа и драстично да ги задълбочи. САЩ си остават икономическият и технологически лидер в света и едно

тясно сътрудничество с тази държава би било само полза на България. За целта ще бъдат създадени съвместни комитети, разработващи инвестиционните политики по сектори, и на САЩ ще бъде даден привилегирован статус на инвеститор. С което се надяваме, че американските инвестиции в България ще се увеличат многократно.

Но непазарни и порочни от икономическа гледна точка практики като тези с „Марица-1“ и „Марица-3“ ще бъдат прекратени.

България ще остане вярна на трансатлантическото партньорство и ще продължи да спазва принципите му в интерес на мира, стабилността, безопасността и прогреса в региона на Южните Балкани. Тази политика ще бъде следвана най-вече в областите на политиката, икономиката, отбраната, енергетиката, културата и образованието, и др.

Приоритетен въпрос в отношенията между България и САЩ обаче е отмяната на визовия режим за българските граждани, който у нас се възприема като необосновано неравно третиране, несъответстващо на нивото на двустранните ни отношения, които са окачествявани и от двете страни като стратегически, съюзнически и приятелски.

Русия

Отношенията ни с Русия са на кота 0. По-лоши те никога от Освобождението ни не са били. За да определим нашата политика към тази велика страна, трябва да дадем изключително точна оценка за войната в Украйна – за причините, събитията, противоборствата и геополитическите залози. Предвиждаме значителна промяна в политиката и доближаване до стандартите и формите на политиката, водена от Унгария и Словакия. Отношенията

ни с Русия не се развиват в съгласие с националния ни интерес. Нашият народ има особено отношение към Русия като към наша освободителка от 5-вековно османско робство и като към създателка на нашата модерна държава с всичките ѝ институции. И политиците трябва да се съобразяват с това отношение, без да поставят под съмнение принадлежността ни към ЕС или НАТО, но и без да превръщат тази принадлежност във враждебност или неприязън в политическите си действия. България ще съхрани отрицателното си отношение към присъствието на постоянна натовска флотилия в Черно море, тъй като това ще бъде дестабилизиращ районен фактор.

С Русия е задължително да работим усилено по редица тези от международния дневен ред, като борбата с тероризма и екстремизма, и да считаме, че Русия играе конструктивна роля в намирането на всеобхватни и взаимно приемливи решения в тези области.

Смятаме за необходимо да дадем тласък на редица приоритети в икономическите отношения с Русия (търговия, енергетика, туризъм, транспорт), както и в сферите на образованието, науката и културата, труда и социалната политика.

Арабски свят

Отношенията със страните от Близкия изток са ключови за световната политика, такива са и за България. Този регион бе и си остава арена на тежки сблъсъци, войни, радикален ислямски фундаментализъм, и източник на международен тероризъм. С разгрома на ИДИЛ и постепенното умиротворяване страните от региона постепенно пристъпват към възстановяване, което винаги е добра възможност на външни инвестиции и заемане

на нови търговски ниши. България в продължение на десетилетия е натрупала добър опит в отношенията си с арабския свят, ползва се в него с добро име и трябва сериозно да помисли за участие в процесите на възстановяване на Ирак, Сирия, Либия и др.

Но сега войната между Израел и ХАМАС е огромно изпитание за принципността в политиката на всяка страна. Принципният въпрос тук е, че палестинският народ има право на своя държава и такава ѝ е дадена с резолюции на ООН, които Израел не изпълнява. България би трябвало да защитава позицията на трайно и единствено справедливо решение, изразяващо се в учредяването на палестинска държава на територията и по начина, определени с Резолюция 181 (II) на Общото събрание на ООН от 29 ноември 1947 г., а след това и потвърдена с Резолюция 93 на Съвета за сигурност на ООН от 18 май 1951 г.

Китай

Китай е най-бързо развиващата се страна и потенциален нов световен хегемон в икономическо, технологично и военно отношение. България следва да се стреми към далеч по-развити икономически, търговски и културни отношения с Китай, за което досега бяха пропуснати много възможности. Има огромно поле за развитие в областта на туризма, на селското стопанство и храните, на комуникациите и транспорта. България трябва да е активен инициатор и на проекта за свръхскоростен влак, свързващ Китай с Европа и преминаващ през нашата територия.

Индия и Далечен изток

Индия е динамично развиваща се страна с огромен човешки потенциал и древна култура, която се очаква в средносрочен план (след 20–25 години) да заеме по икономическа мощ второ място след Китай, измествайки САЩ. С Индия има широко поле за сътрудничество в земеделието и туризма, образованието и културата.

Характерна особеност на почти всички азиатски страни – и тези от Далечния изток, и Индия, и Пакистан, и Индонезия с Филипините в югоизточната част на континента – е тяхната гъста населеност, което веднага поставя пред тези страни въпроса с изхранването и участието им в международната търговия с храни. Това е и огромна ниша за България. От друга страна, част от тях (Япония, Южна Корея, Тайван, Сингапур и др.) са свръхразвити в технологично отношение и България би могла да бъде мост към ЕС за производството и търговията на техни стоки, което от своя страна би довело и до бърз напредък на нашата икономика във високите технологии и в науката.

Справяне с миграционните процеси

Абсолютен приоритет на българската външна политика както в национални, така и в общеевропейски рамки, трябва да бъде спирането на притока мигранти не само по границите на съюза, но и в далечните подстъпи към Европа, напр. страните от Магреб спрямо миграционните потоци от Субсахарска Африка. Важно е и поддържането на договореностите с Турция за недопускане приетите от нея бежанци да бъдат препращани към Европа. Ще настояваме ЕС да усъвършенства договорите за реадмисия със

страните, представляващи най-големите източници на миграция, като Афганистан и Пакистан, и сключването на такива със Сирия, Ирак, Либия и др.

ОПТИМИЗИРАНЕ НА АДМИНИСТРАЦИЯТА

Предвиждаме значителни съкращения в персонала на българските посолства и консулства, рязко оптимизиране на дейностите в тях. Повсеместно въвеждане на електронното правителство и извършване на услуги онлайн от България.

Ще се придържахме безусловно към спазване принципа на професионализма. Ще изчистим институциите ни зад граница от всякакви политически, приятелски и корпоративни назначения.

4. Финансови параметри на реформите

Предвиждаме да съкратим разходите на администрацията в областта на външната политика с около 30%, т.е. да ги сведем до ок. 120 млн. годишно с ок. 40 млн. годишно икономия спрямо досегашните равнища.

За един мандат икономическият ефект само от икономия би трябвало да достигне 200 млн. лева, а от дейността за активизиране на международната търговия – над 1 млрд. лева.

2. ВЪТРЕШНИ РАБОТИ

1. Акценти

Акцентите в сферата на вътрешните работи са следните:

1. Намаляване числеността на управленските служби в МВР

и драстично увеличаване на тяхната ефективност, без това да засяга редовите полицаи, пожарникари, жандармеристи, граничари и др.

2. Поставяне като абсолютен приоритет борба с конвенционалната престъпност както в градовете, така и във всяко населено място.

3. Издигане в рамките на друг абсолютен приоритет на борбата с трафика и разпространението на наркотици и психотропни вещества.

4. Рязко подобрене на работата на икономическата полиция.

5. Драстична промяна в методите на контрол на автомобилното движение. Акцент върху работата с технически средства, поставяне повсеместно на камери в цялата страна и създаване на ефективна система за събиране на глобите.

6. Нулева толерантност към всякакви нарушения на обществения ред.

7. Превръщане на полицията в помощник и закрилник на всеки гражданин, а не в плашило и бездушна институция.

8. Цялостно преоборудване на техниката (стационарна и мобилна) на всички звена в МВР.

9. Значително повишаване квалификацията на всички звена в МВР чрез усвояване на най-модерните методи и технологии.

10. Осигуряване на адекватно заплащане и пълна социална сигурност на всички служители на МВР и техните семейства.

11. Агресивна борба с корупцията в рамките на МВР чрез административни, технически и законодателни средства.

12. Усъвършенстване на разследващата дейност чрез внедряването на най-модерни методи, технически средства, информационни системи.

13. Усъвършенстване на структурата и взаимодействието на

службите. Извеждане на Националната следствена служба от подчинение на прокуратурата и въвеждане фигурата на съдия-следователя.

14. Промяна в редица закони за усъвършенстване дейността на МВР.

2. Състояние и проблеми

Проблемите на службите по сигурността в рамките на МВР са хронични и продължаващи:

1. Недостатъчно обмислена и ефективна структура на службите (например следствената служба е отделена от полицейските управления и е на пряко подчинение на прокуратурата, която по закон не е изпълнителна власт).

2. Слаба мотивация на редовия състав за всеотдайна и ефективна работа поради редица фактори: ниско заплащане, недостатъчна социална защита, своеволие на началниците, нисък обществен престиж и др.

3. Остаряла техника, лоши условия на труд, тромава администрация и ниска квалификация.

4. Значителна степен на корупция и по ниските, и особено по високите етажи.

5. Почти пълно отсъствие на полицейска работа в селата и малките градчета.

6. Незадоволителна съпротива срещу киберпрестъпленията.

7. Пасивност, слаба квалификация и конфликт на интереси с висшето ръководство на сектора при разследването на икономическите престъпления, превърнали се в бич срещу дребния и среден бизнес.

8. Зависимост от властимащите, които през последните десе-

тилетия са се превърнали в основните рекетъори по отнемането на перспективни бизнеси.

9. Слабости при събирането на доказателства, защитата на свидетели и стратегиите за разследване. Именно те са основните причини за недостатъчно добрите резултати в работата на криминалната и икономическата полиция. В момента оперативните служители от криминална и икономическа полиция нямат добра координация с разследващите полицаи (дознатели) в първоначалната фаза на полицейските действия по събиране на доказателства. Често липсва обща първоначална стратегия за разследване. Липсва и специализиране при дознателите, което води до парадокси, като например: един служител да води досъдебни производства по линия и на разпространение на наркотици, и по разкриване на икономически престъпления – две коренно различни противозаконни действия, изискващи строго специфични знания, умения и опит. Оттук идва и недостатъчно годният за съдебна фаза доказателствен материал, падане на дела в съда и липса на осъдителни присъди.

10. Връзкачество, шуробаджаначество и покровителство. Голяма част от служителите в МВР са с нагласата, че успехът и придвижването в кариерата неминуемо е свързано с намирането на връзки, като дори е наложително да си човек на някого, който вече е в системата и познава друг, или пък той самият е фактор, който може да уреди поставянето ти на дадена позиция. Оттук идват много проблеми, например това, че на работа се назначават много некадърни и мързеливи хора, а добрите кадри биват измествани. Също така се допускат и повече такива, склонни към корупция – поредния катаджия в семейството, например. Поставянето на съответните хора на съответните постове, което е практика не само в МВР, улеснява сработването на различни противозаконни схеми

за правене на пари за сметка на опазването на реда и превенция на сериозните престъпления.

11. Преминаване на „отвъдната страна“ – според сега действащите норми служители биват пенсионирани (много често принудително, когато са неудобни) в зенита на своята кариера, тоест когато са натрупали най-много практически и теоретически опит. Тези хора биват освобождавани от органите на МВР в сравнително млада възраст и по никакъв начин оттук нататък не се използват техните знания и квалификация, от което се възползват много често частни структури, чиято дейност за съжаление понякога е неособено законна.

12. Покровителстване на престъпници с цел облага. Една от по-големите схеми за правене на пари сред началниците в полицията е когато даден престъпник си плаща за период от време сравнително големи суми, за да не бъде закачан от органите на реда, докато върши незаконните си дела. Затова много често се получава така, че когато някой полицай, който не участва в схемата, залови съответния престъпник или важен за него човек, той бива пуснат на свобода само след едно телефонно обаждане, а служителят остава с някакво наказание, което би трябвало да го предупреди, че ако продължава да си върши качествено работата, ще пострада по-лошо. Така и малкото кадърни хора в МВР биват притискани от по-висшестоящите, докато верните „кученца“ и подмазвачите прогресират. Дори и някой добър човек да успее да се добере до висок чин, той получава предложение да се включи в схемата, а в противен случай постепенно бива отхвърлен.

13. Липса на достатъчен респект от страна на гражданите. Той се дължи на две основни причини: усещането за корупция (най-вече при служителите на КАТ и при висшите ешелони на институцията) и на незаинтересованост (най-вече при дознатели-

те, разследващи битови престъпления като кражби, нарушаване на реда или тишината). Не трябва да се пренебрегва и недобрият външен вид на полицаите. От години на униформените служители се шият некачествени, нефункционални, грозни работни облекла, които самите служители често носят неуставно, разкопчани, с домашни дрехи под тях, със смъкнати колани, килнати шапки и т.н.

3. Концепция за бъдещо развитие

Основната функция на МВР е да защитава правата и собствеността на гражданите, на националната сигурност и обществения ред и да противодейства на престъпността. То прави това, като поддържа обществения ред и дава възможност всички членове на обществото да упражняват правата си. От друга страна, всеки полицейски служител при изпълнение на законовите си правомощия е длъжен най-стриктно да спазва човешките права и свободи.

Въпреки започналите реформи в съдебната и правоохранителната сфера капацитетът (технически, физически и интелектуален) на наличния състав не е на необходимото ниво за овладяване на все още високата престъпност в страната.

Общата щатна численост на служителите в министерството към 31.12.2023 г. (от сайта на МВР https://www.mvr.bg/docs/default-source/structura/vak_31_12_2023.pdf?sfvrsn=3a48628a_6), е 53190,5 бройки, а незаетите места са 4799,5. Тук е мястото да се отбележи, че много често гражданите не правят разлика между служители на МВР и полицейски служители. Те най-често си представят една армия с полицейски униформи и стоп-палки, дебнеща по пътищата, откъдето идва и масовото негативно отношение.

Всъщност около една трета от цитирания по-горе брой администрация, част от която – специфична, напр. работещите в теле-

фон 112 и дирекцията за документи за самоличност. Полицаяте и пожарникарите по щат са ок. 35 000.

Въпреки този впечатляващ кадрови, научен и структурен потенциал, както и огромния бюджет, резултатите от основната дейност на МВР, а именно борбата с конвенционалната и организирана престъпност, остават незадоволителни. Това влияе негативно върху благосъстоянието на гражданите, върху възможностите да се прави бизнес в България, върху икономиката, както и върху цялостния образ на страната пред света.

За преодоляването на недъзите и рязко повишаване качеството на полицейската работа предвиждаме следните мерки:

МВР КАТО ЦЯЛО

1. Съкращение с 40% на администрацията чрез мерките на електронното правителство, оптимизиране на дейността, автоматизиране на редица процеси чрез използване на изкуствен интелект.

2. Увеличение в рамките на един мандат на заплащането на редовите служители с не по-малко от 50% в реални стойности.

3. Решаване на тежките битови проблеми на служителите.

4. Оптимизиране на базите данни.

5. Изработване на алгоритми за предвиждане и превенция на престъпленията.

6. Драстично подобряване работата на Дирекция „Вътрешна сигурност“ чрез укрепване кадровия ѝ състав, снабдяване с ултрамодерна техника, използване на най-нови технологии в прогнозирането, установяването и проследяването на вътрешна корупция, неспазване на законите и нормативната уредба, покровителстване на престъпници и възпрепятстване на разследвания срещу тях,

съзнателно изготвяне на необективни атестации на служители и т.н.

НАЦИОНАЛНА ПОЛИЦИЯ

1. Борбата с конвенционалната престъпност се обявява за **основен приоритет**. За целта се осигурява полицейско присъствие във всяко населено място чрез преразпределение на съществуващия полицейски ресурс и назначаване на допълнителни служители там, където това се налага.

1) Във всяко село с над 200 души (2341 села) се учредява полицейски пункт със състав от 2 души, на които се предоставят 2 мотоциклета и 2 помещения в кметството или съседна сграда.

2) В райони, където преобладават села с по-малко от 100 души, се оформят средищни пунктове с численост 10 души и радиус на действие 15 км. На тях се осигурява полицейско управление с 4 помещения и полицейски автомобил.

2. Пълна подмяна на **автомобилния парк** на всички звена в МВР с изключение служебните коли на ръководството.

3. Повсеместно покритие на цялата страна (по общини) чрез **видеонаблюдение** на основните артерии с криминогенен потенциал – по предварително зададени от МВР минимални технически параметри, осигуряване на достъп до изграденото видеонаблюдение на охранителните фирми и конкретни ангажименти на тези фирми по линия на превенцията и противодействието на конвенционалната престъпност.

4. Реформа на **администрацията**:

1) В самото Министерство на вътрешните работи са структурирани многобройни административни дирекции, които аналогично могат да бъдат преобразувани като отдели или самостоя-

телни сектори в рамките на една „Административна дирекция“ – ползата от това отново ще е намаляване на разходите при запазен административен капацитет.

2) Редица дейности ще бъдат изнесени извън структурите на полицията. Тук влизат службите, свързани с издаване на документи за самоличност, с регистрацията на моторните превозни средства, тел. 112 и др.

3) Съпътстващите дейности, като например обслужване на служебните автомобили, поддържане на сградния фонд, охрана на обекти и други, които в настоящия момент се извършват от щатни служители на МВР, също ще бъдат аутсорсвани на частни фирми с необходимия потенциал извън МВР. Това неминуемо би довело до намаляване на разходите и съкращаването на звена като „Дирекция управление на собствеността и социални дейности“.

Подобна дисекция би могла да се направи на почти всички не-оперативни звена в МВР и резултатите неминуемо ще са едни и същи.

Изводите, които могат да се направят от всичко казано дотук, са, че при правилни промени в администрацията на МВР ще бъде възможно да се икономиса немалка част от бюджета или да се насочи към повишаване на качеството на работа в оперативните служби, заети пряко с борбата престъпността, както и в звената, занимаващи се с охрана на обществения ред, а това в крайна сметка е и една от основните задачи на МВР.

5. Оформяне на **интерактивни карти** на места в градовете и в цялата страна с повишена криминогенна обстановка, на които се обръща специално внимание.

6. Повсеместен контрол върху всички съмнителни **банкови трансфери** за лишаване на организираната престъпност от фи-

нансови средства. За целта – усъвършенстване на законовата и нормативната база, изработване на механизми за сътрудничество с банковата система и обучение на необходимите кадри.

7. Събиране на доказателства, защита на свидетели и стратегии за разследване:

1) Разследващите полицаи (дознателите) се преподчиняват на ръководителите на оперативни звена, за да се използват юридическите им знания в първоначалната фаза на събиране на доказателства и им се даде възможност да развият знанията си в специфичната сфера, в която ще работят. Тази реформа при досъдебното производство цели подобряването на капацитета, уменията и оборудването на разследващите полицаи, както и отстраняването на проявите на недостатъчна почтеност и нарушенията на служебния дълг в полицейските действия при събирането на доказателства. Така ще се увеличат и осъдителните присъди.

2) Решително подобряване на работата с агентура и на терен, която заедно с данните, събрани от СРС-та, увеличава значително ефективността в борбата с противозаконните действия.

3) Издигане на ново равнище на комуникацията между полицейските служители и прокуратурата. Парадокси като тези, при които служителите на МВР се явяват в съда на дела, без да са комуникирали и за секунда с наблюдаващия прокурор, трябва да изчезнат напълно.

8. Работа за повишаване респекта на гражданите към служителите на МВР:

- безкомпромисни антикорупционни мерки,
- периодични атестации с крайни оценки, зависещи от работата и постиженията на отделния полицай, от което зависи и заплатата му,
- периодични курсове за повишаване психологическата под-

готовка на полицаите за ефективно общуване, решаване на конфликти и точна оценка на заподозрените,

- промяна на униформите с по-качествени, красиви и функционални,

- усъвършенстване принципите на организация на охраната на обществения ред, като се премахнат пешите патрули, а на всички служители на реда се осигурят патрулни коли, мотоциклети или – където е необходимо – коне.

9. Свеждане на контактите с гражданите до минимум.

- Нарушенията на пътя да се установяват с технически средства и съответните наказания да се налагат в поделенията на МВР, а глобите да се събират по банков път.

- Мобилни камери да се поставят във всеки патрулен автомобил, записите от които да се използват както срещу неправомерни и нерегламентирани действия на служителите, така също и срещу граждани, извършващи незаконни действия срещу полицаите.

- Да се преразгледат принципите за ограниченията на скоростта, които в повечето случаи са нелепи и не се спазват от никого

- Пътните полицаи да не стоят „на гюмѐ“, а непрекъснато да се движат в трафика

- Полицейските коли да се вземат на двегодишен лизинг, след което да се продават на публични търгове

- Документите, подавани от граждани в районните управления на полицията да се приемат на „гише“, без служителите, работещи по зададения проблем, да контактуват с подаващите документите – визира се работата на КАТ, частната охранителна дейност, контролът по общоопасните средства и други дейности, свързани с лицензионен и разрешителен режим.

- Документооборотът да се постави по възможност изця-

ло онлайн чрез възможностите на електронното правителство и електронните подписи, без гражданите да контактуват с представители на МВР.

ПРОТИВОПОЖАРНА СЛУЖБА

1. Пълно техническо преоборудване на пожарните коли и останалата техника.

2. Подмяна на екипировката, осигуряваща личната защита на пожарникарите и спасителните екипи:

- дихателно и друго специализирано защитно оборудване,
- защитно облекло за аварийни екипи,
- подемно оборудване, включително стълби,
- оборудване за изпитване на пожароустойчивостта на строителни материали.

3. Осигуряване на противопожарни хеликоптери и самолети – минимум 5 хеликоптера и 2 самолета през първия мандат.

4. Непрекъснато обучение на екипите, които освен с гасене на пожари са призвани да се занимават и с всевъзможни други аварийни ситуации, катастрофи и бедствия.

5. Изработване на система за специално стимулиране на пожарникари, участвали в потушаването на големи и сложни пожари или значителни аварии и бедствия.

6. Приемане на закон за доброволчеството, който да регламентира отношенията между доброволците и органите на централна и местна власт при преодоляването на последствията от бедствия и аварии, както и правата и задълженията им, когато участват в подобни операции. Такъв закон отлежава от доста време в администрацията на Народното събрание.

НАУЧНО-ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ЗВЕНА

В системата на МВР има научно-изследователски звена:

1. Научно изследователски институт по криминалистика и криминология,
2. Институт за специална техника, произвеждащ специализирана техника;
3. Институт по компютърни технологии, който поддържа сървърите на системата;
4. Институт по психология.

Посочените институти биха могли да се реструктурират в научни звена с единно ръководство, без да бъде намалена тяхната функционалност, което отново би довело до намаляване на разходи и администрация.

ДОТО (ДИРЕКЦИЯ ЗА ОПЕРАТИВНО-ТЕХНИЧЕСКИ ОПЕРАЦИИ) И ГДБОП

Единствените служби от системата на МВР, чиято организационна и щатна структура са засекретени поради спецификата на дейността им, са ДОТО (Дирекция за оперативно-технически операции) и ГДБОП (Главна дирекция за борба с организираната престъпност).

В тези дирекции е концентрирана изключително много информация, постъпваща от всички служби, както и от сродни служби в чужбина. Тази секретност и тайнственост неминуемо буди аналогия с тоталитарни структури от преди 90-та година. Тези служби винаги са предизвиквали особен интерес в различни прослойки на обществото – от политици до престъпни групировки.

В този смисъл е изключително важно налагането на граждански контрол с цел съхраняване на информацията и използването ѝ само по предназначение.

Добрите практики в развитите европейски страни показват, че дейността по борбата с организираната престъпност е сектор, структуриран в Криминалната полиция. Така в тази линия на дейност може да се използва несъмнено по-големият ресурс на цялата национална полиция.

АКАДЕМИЯТА НА МВР

Академията на МВР е висшето училище в Република България за подготовка на държавни служители за нуждите на Министерството на вътрешните работи. Обучението в Академията е организирано в съответствие със Закона за висшето образование, държавните изисквания за степените „бакалавър“, „магистър“, „доктор“ и със съвременните потребности на академичната практика. Критиките обаче, отправяни към това учебно заведение от почти всички обучаеми, са, че въпреки сериозния научен преподавателски потенциал, нишката, свързваща теорията с практиката, често се къса. Доста от преподавателите са работили в реално действащи структури преди много години и не са запознати в детайли с актуалните тенденции в сферите, в които преподават. Така от това учебно заведение излизат само теоретически подготвени кадри. Тук на помощ биха могли да бъдат привлечени в качеството на хонорувани обучители или лектори бивши или пенсионирани служители с необходимия опит и квалификация. В този смисъл ще се създадат основи за толкова важната приемственост, която в момента определено липсва.

МЕДИЦИНСКИЯТ ИНСТИТУТ НА МВР

Медицинският институт на МВР е лечебно заведение за осъществяване на дейността по здравеопазването в МВР. С решение на Министерски съвет Медицински институт на МВР е определен за университетска болница за срока на акредитационната му оценка. Лечебните заведения за болнична помощ на Медицинския институт на МВР работят по договори с Националната здравно-осигурителна каса и Националния осигурителен институт, което позволява наред с лицата, имащи право да бъдат лекувани в МИ-МВР съгласно Правилника за прилагане на закона за МВР, и други граждани да се обръщат към това болнично заведение, за да получат там висококвалифицирана медицинска помощ. Това много често води до парадокса служители на МВР да чакат, в работно време, с часове за преглед изчаквайки гражданите, нямащи нищо общо със службите на МВР.

Парадокс също е, че много често служители не могат да получат специфична помощ в Медицинския институт на МВР, което налага те да посещават други медицински заведения и да плащат от собствения си джоб независимо от това, че са здравно осигурени. Най-разпространени са спортните травми, получавани от служителите във връзка със специфичните им функционални задължения.

Нуждите на МВР биха могли да бъдат задоволени от една специализирана лаборатория, извършваща строго специализирани изследвания, а медицинското осигуряване на служителите в министерството може да се извършва по общия ред, установен за всички здравно осигурени лица в държавата. Така става излишно съществуването на този институт.

По този въпрос предстоят задълбочени дебати както в рамки-

те на МВР, така и извън него.

4. Календар на действията и законодателните мерки

През първия 4-годишен мандат ще бъдат извършени всички законодателни, административни, финансови и кадрови промени за осъществяване на реформата в МВР.

5. Закони, подлежащи на приемане или изменение

1. Закон за МВР;
2. Закон за доброволчеството;
3. Закон за движение по пътищата;
4. Закон за защита при бедствия;
5. Правилник за устройството и дейността на Министерството на вътрешните работи;
6. Програма за модернизация и техническа безопасност на териториалните звена за пожарна безопасност и защита на населението в Република България;
7. Национална програма за намаляване на риска от бедствия 2021–2025 г.

6. Остойностяване на реформите в МВР

Инвестиции:

Материални активи:

1. 15 млн. – нови униформи
2. 90 млн. – нови пожарни автомобили
3. 80 млн. – нови полицейски автомобили
4. 30 млн. – оборудване на криминалната лаборатория

5. 20 млн. – друго противопожарно оборудване
 6. 200 млн. – 5 противопожарни хеликоптера
 7. 200 млн. – 2 противопожарни самолета
 8. 30 млн. – 2 полицейски хеликоптера
 9. 70 млн. – подобряване средата в полицейските участъци
- Общо: 735 млн. лева за мандат**

Квалификация на служителите:

65 млн. лева за мандат

Повишаване на заплатите на служителите:

1 500 млн. за мандат

Общо инвестиции: 2 300 млн. лева за мандат

Възвращаемост на инвестициите:

1. От съкращаване на числеността – 1 100 млн. лева за мандат.
2. От повишаване на ефективността и предотвратяване на престъпления и щети – по 100 млн. лева годишно = 400 млн. лева за мандат.

Общо възвращаемост: 1 500 млн. лева

3. ПРАВОСЪДИЕ

1. Акценти

Акцентите в сферата на правосъдието са следните:

1. Промени в структурата на съдебната власт с оглед повишаване на нейната независимост.
2. Постигане на реално разделение на трите власти и отсича-

не на всяка възможност от взаимно вмешателство.

3. Значително ускоряване на съдебния процес.

4. Недопускане на каквато и да е възможност за многократно отлагане на дела и протакането им до момент, в който те се прекратяват по давност.

5. Осигуряване на съдиите свобода за даване на справедливи решения и присъди, изграждане на система за недопускане на външно вмешателство в съдебния процес.

6. Борба с корупцията в съдилищата.

7. Повишаване квалификацията на съдиите.

2. Състояние и проблеми

Правораздаването в България е една от болните теми на обществото:

1. Съдилищата и съдиите не се ползват с необходимото обществено доверие, защото се шири мнението, че са корумпирани и често пъти несвободни в своите решения.

2. Управлението на съдебната система почива на порочни принципи на избор – то зависи не от Суверена, в името на когото нейните представители работят, а от законодателната в лицето на парламента и от вътрешния избор в самата съдебна система. Това води до нарушаване на демократичния принцип за разделение на властите.

3. Процесът на правораздаване е изключително бавен и тромав, неотговарящ на динамиката на съвременната епоха.

4. Модернизирането на правораздаването чрез използването на новите информационни технологии върви мързливо и се саботира от властите. Въпреки обещанията за въвеждането на електронно правосъдие като част от електронното правителство то е частич-

но, непълно и зависимо от волята на магистратите. Това създава условия за несправедливост в съдебния процес, а също и за корупция.

5. Магистратите не са достатъчно защитени от въздействието, дори посегателствата на организираната престъпност или административната власт.

6. Натоварването на магистратите в големите градове и останалата част на България е с големи различия, което спомага за неговата неефективност.

7. Случаите на формализъм, незаинтересованост и повърхностност от страна на магистратите не са много рядко явление. Това подкопава допълнително престижа на институцията.

8. Законовата и нормативната уредба в областта на правосъдието е изградена така, че позволява на хора, извършили тежки престъпления, да избягнат с помощта на умели и опитни адвокати осъдителните присъди, с което на практика се осъществява отказ от правосъдие.

3. Промените в конституцията и т.нар. Съдебна реформа

В края на 2023 и началото на 2024 г. бяха приети промени в българската конституция, най-обсъжданата част от които (разделянето на ВСС на съдебен и прокурорски съвет не представляват нищо друго, освен словесна пушилка. Рекламирани като едва ли не изключително радикални промени, те всъщност закрепват политическото управление на съдебната система от законодателната. Това, за което винаги сме пледирали – равнопоставеността и независимостта на трите власти – отново не е налице. Всъщност е точно обратното: парламентът получи увеличени правомощия да подбира членовете на ВСС: в съдебния съвет мнозинство имат съдиите – от 15 члена петима се избират от парламента, а остана-

лите от магистратите плюс двамата председатели на ВКС и ВАС; в прокурорския съвет превес има квотата на НС – от 10 члена шестима се избират от парламента.

Отново победа на партокрацията над демокрацията!

4. Програма за реформи в рамките на един мандат (4 години) и средносрочен период (10 години)

Поради дребнотемиято и повърхностния характер на промените в конституцията ние продължаваме да настояваме за действията, които бихме предприели при идване на власт.

1 . КОНСТИТУЦИОННА РЕФОРМА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

1. Председателите на Върховния касационен съд, на Върховния административен съд и Главният прокурор **да се избират с преки избори от Суверена.**

2. Председателите на Върховния касационен съд, на Върховния административен съд и главния прокурор **да могат да бъдат освобождавани** с решение на Конституционния съд по предложение на 1/4 от народните представители, прието с мнозинство 2/3 от народните представители, или с всенародно гласуване при въвеждане на ПРЯКАТА ДЕМОКРАЦИЯ.

3. Промяна на практиката на Конституционния съд по отношение на реформата на съдебната власт (Решение № 3 от 2003 г.), за да могат да бъдат извършени съдържателни конституционни реформи от обикновено Народно събрание.

4. Прокуратурата да бъде отделена от съдебната власт и обособяването им като независими органи със специален конституционен и законов статут, които се отчитат публично за дейността си.

5. Националната следствена служба с нейните органи да бъде отделена от съдебната власт и придадена в подчинение на МВР.

6. В процедурите по повишаване и понижаване на магистрати да бъдат обсъждани становищата на граждански организации, които имат експертност в областта на съдебната реформа и защита правата на човека и изпълняват функции по граждански мониторинг.

7. Изборът на конституционни съдии от квотата на Народното събрание да е с мнозинство 2/3 от народните представители, или с всенародно гласуване при въвеждане на ПРЯКАТА ДЕМОКРАЦИЯ.

2. НАКАЗАТЕЛНО ПРАВОСЪДИЕ

Приемане на изменения в Наказателно-процесуалния кодекс, целящи:

- Ограничаване във възможно най-голяма степен на възможността за бавене на делата в досъдебна и съдебна фаза или за връщането им от съда на прокуратурата;
- Въвеждане на стриктни срокове за приключване на образувано дело;
- Задържане на осъдените лица веднага в съдебна зала след постановяване на окончателното решение от съда;
- Въвеждане на стриктни срокове, както и на „жалба за бавност“ в наказателния процес като средство за правна защита при необосновани забавяния от страна на прокуратурата и съда;
- Създаване на правила за работещо „бързо производство“, които да се прилагат задължително при определени видове прес-

тълпениа – кражби на лично имущество, причиняване на телесни повреди, грабежи и др.;

- Разширяване кръга на престъпленията, при които наказателното производство започва по инициатива и решение на пострадалия (т.нар. частно обвинение);

- Изменения в уредбата на мерките за неотклонение и изпълнение на присъдите с цел премахване на възможностите за бягство от правосъдието;

- Максимално опростяване на правилата за събиране на доказателства, за да се намали възможността за оправдаване на виновните лица поради формални нарушения.

Изменения в Наказателния кодекс:

- Засилена защита на личната собственост и на неприкосновеността на личността, включително правото на употреба на оръжие по преценка на собственика при навлизане на нарушител в закрити помещения;

- Идентифициране на новите видове престъпления в областта на корупцията, тероризма, компютърните престъпления, прането на пари, търговията с влияние и др., и утежняване на наказанията за тези видове престъпления.

- Утежняване на наказанията при транспортните престъпления, извършени след употреба на алкохол и наркотични вещества;

- Криминализиране на тежки нарушения на екологичното законодателство с причинени големи щети върху околната среда;

- С цел премахване на корупционни практики ще променим някои текстове в ЗОП, като например: ясно и конкретно ще дефинираме елементите „същественост“ и „непредвидени обстоя-

телства“, които са в основата за промяна на договорите за обществени поръчки;

- Приравняване на покупката на гласове и нейното организиране при избори към глава „Престъпления против Републиката“, като наказанието при първи случай е лишаване от свобода от десет до двадесет години, а при рецидив – доживотен затвор.

3. ИЗМЕНЕНИЯ В ГРАЖДАНСКО-ПРОЦЕСУАЛНИЯ И В АДМИНИСТРАТИВНО-ПРОЦЕСУАЛНИЯ КОДЕКС

Ще продължим работата по изменения на процесуалните закони за постигане на адекватно и ефективно съдопроизводство, за по-добро управление на натовареността на съдилищата, включително за подобряване и опростяване на процедури и преодоляване на несъответствия в тях. Готови сме да предложим балансирани за страните (участниците) промени в изпълнителното и заповедното производство.

4. ОПТИМИЗИРАНЕ НА СЪДЕБНАТА КАРТА

Необходимо е оптимизиране на съдебната карта на България, която в момента включва 113 районни съдилища и 28 окръжни съдилища. Структурата на съдилищата и прокуратурата трябва да е съобразена с натовареността, населението, разстоянията, транспортните възможности, демографските и икономически перспективи на района. За целта е необходим многостранен диалог, който нашата партия се нагърбва да инициира.

5. РЕАЛНО ВЪВЕЖДАНЕ НА ЕЛЕКТРОННОТО ПРАВОСЪДИЕ

Като част от електронното правителство електронното правосъдие трябва да бъде въведено с всички свои компоненти и възможности. Това по замисъл означава всички заинтересовани страни да имат възможността да разглеждат по електронен път цялото дело, да получават призовки по имейл (ненамирането на страните на адрес няма да е причина за протакане на процесите), да правят това отвсякъде и без лично присъствие, да получават въз основа на тази информация качествени и навременни съвети и консултации, за да защитят в максимална степен своите интереси. От друга страна, съдиите и прокурорите, които бавят делата и мотивите си неоправдано, ще бъдат видни за всички и ще носят отговорност.

Календар на действията и законодателните мерки

През първия мандат на партия „Пряка демокрация“ ще осъществим промените в НПК и НК за по-бързо, ефективно и добре организирано правосъдие, а през втория мандат ще направим опит да осъществим и конституционните реформи.

Закони, подлежащи на изменение

1. Конституция;
2. Изборен кодекс;
3. Наказателно-процесуален кодекс;
4. Наказателен кодекс;
5. Закон за съдебната власт
6. Закон за Конституционния съд

4. ОТБРАНА

1. Акценти

Акцентите в сферата на отбраната са следните:

1. Превръщане на Българската армия отново в боеспособна.
2. Определяне на правилния геостратегически противник – по наша преценка той с много по-голяма вероятност е Турция, а не Русия.
3. Изработване на „План Б“ в случай на разпадане на ЕС.
4. Превъоръжаване на армията в срок от 2 мандата.
5. Повече участие на обществото и по-конкретно младежта в армейската дейност.

2. Състояние и проблеми

1. РЯЗАНЕ В ПРЯК И ПРЕНОСЕН СМИСЪЛ

Единственото действие, което всички правителства след 1989 г. владееха и прилагаха твърде „успешно“ спрямо българската армия, бе **рязането**. Рязане на живи хора и на незаети щатни бройки, рязане на структури и на цели родове войски. Рязане на модерни и ефикасни системи, на оръжия и техника. Рязане на перспективи, възможности, новаторски решения и надежди за изграждане на съвременни, малобройни, но гъвкави, боеспособни, високо мотивирани и сплотени около националните интереси и идеали Въоръжени сили.

Днес състоянието на Българската армия е тревожно. От края

на 2014 г. е предвиден постоянен щатен състав от 37 100 души, от които:

- военнослужещи – 29 000 (78%)
- цивилни служители – 8 100 (22%)
- допълнително се предвиждат и до 3400 резервисти.

Тази численост на личния състав е плод на финансов недоимък, а не на научни, военностратегически и държавнически изследвания и прозрения.

Армията ни загуби единствената истинска война, която води в най-новата ни история: войната срещу местните политици. Военните бяха обречени на поражение, защото останаха сами срещу силните на деня. В хода на безсмислените съкращения и „трансформации“ те загубиха последната си опора – общественото мнение и грижовното отношение на народа към войската, предавано от поколение на поколение.

2. ПРИЧИНИ ЗА УПАДЪКА

Те са очевидни:

- Управленската недостатъчност, липсата на държавническа отговорност и колониалният манталитет на управляващите клики.

- Интелектуалната и моралната деградация на т. нар. политически елит, който няма други цели, освен да оцелява, за да се самообогатява, се самовъзпроизвежда за сметка на българската нация.

Учени, политически наблюдатели и експерти вече поставиха точна диагноза на хроничното заболяване на страната ни: негодни, корумпирани, егоцентрични, страхливи и компрадорски политици.

Историята на заболяването може да бъде проследена в **институционалната разпокъсаност и националната безотговорност във военното строителство.**

Водещата роля на Народното събрание е сведена до формално гласуване на бюджета, на някои ръководни документи и до фиктивен парламентарен контрол.

А. Народното събрание и неговата водеща комисия гледат от дистанция проблемите във Въоръжените сили. Няма компетентно, активно, загрижено отношение към националната отбрана.

Б. Както и в предишни състави, НС доброволно приема ролята на трансмисия, задвижвана от енергията, от законодателните, управленските и стратегически инициативи на Министерския съвет. Липсват собствен облик, парламентарни анкети, разследвания, посещения в поделения, жива връзка с военнослужещите и искрено отношение към процесите, тенденциите, препятствията и неуспехите в БА. Спрямо националната отбрана и този парламент изповядва бюрократичния принцип „Колкото – толкова“.

В. Освен че са нищожен брой спрямо представителите на други професии, офицерите, влезли в НС от листите на различни партии, задружно крият и вероятно се срамуват от военната си биография, маскират се като цивилни граждани, не приемат ролята на компетентни и загрижени за съдбата на Въоръжените сили политици и държавници.

Г. Докато съществува пряка зависимост на депутатите от партиите, няма как да се избавим от противоречието между обществения интерес и личната корист на депутата да бъде включен в листите и на следващите избори.

В напредналите държави комисиите по национална сигурност са съчетание на мощен интелектуален и политически потенциал,

генератор на идеи и на перспективни предложения, строг и компетентен съдник на военните ръководители.

В българския парламент десетилетия наред нямаше и няма достатъчно авторитетни политици, които да са експерти във военната област и да имат волята да се изправят срещу всяка късогледа партийна линия, да защитят националния интерес, да отстоят скорошното изграждане на модерни, гъвкави, боеспособни въоръжени сили.

Министерският съвет

През последните 30 години нито една от упражняващите властта партии не е поставяла сред приоритетите си създаването на модерни, гъвкави, ефикасни, боеспособни Въоръжени сили. В предизборната риторика на всички политически сили присъстват обещания и заклинания в името на независимостта и отбраната на страната, но изпълнението на тези патетични фрази или се забравя дни след изборната победа, или се отлага до края на управленския мандат.

След десетилетие на отлагане най-после бяха дадени огромни пари за купуването на 8 нови изстребители. Това принципно бе стъпка в правилно направление, но сделката бе белязана от необясними поврати, имаше тежки съмнения за зависимости в решенията, за външен натиск и за пълна безгръбначност на българските управляващи, които първоначално взеха решение да бъдат закупени шведските „Грипен“, но след това някакси, без сериозни аргументи решиха да закупим американски F-16, чийто първоначален дизайн се губи в 60-те години на миналия век.

Тази смехотворна бройка позволява някаква форма на air policing, но в никакъв случай участие в съвременни бойни действия. Да не говорим, че за подобно количество пари редица дър-

жави си купиха два пъти повече машини. За сроковете, отлаганията, предварителното изплащане на цялата сума няма да говорим. Само ще кажем, че в случай на наше управление мнозина „решаващи фактори“ ще бъдат дадени под съд за нанасяне на огромни икономически щети на държавата.

Главният нерешен проблем се нарича **бюджет за отбрана**. Военният бюджет дълги години бе ок. 1.3–1.5 процента от БВП при подписани договорни задължения от българската държава този процент да не слиза под 2%. Сега, под натиска отново отвъд Атлантика, редица европейски държави-членки на НАТО, включително и България, бяха принудени да приемат програми за покачване на военните разходи до посоченото равнище, което трябва да бъде достигнато през 2024 г.

Свитото финансиране не само влияе отрицателно върху социалния статус на кадровите военнослужещи и пречатства подбора на кандидати за професионални войници. Небалансираните съкращения във въоръжените сили водят до небалансирана структура и до загуба на способности, които може да се наложи отново да бъдат създавани. Което ще струва далеч по-скъпо. Най-тревожното е, че не достигат средства за обучение, за бойна подготовка, за хистоматийните полета, въздушна и морска тренираност на личния състав.

По капиталови разходи за един военнослужещ България е на последно място сред съюзниците от НАТО. **Разходите за нашия военнослужещ остават два пъти по-малко, отколкото в румънската армия, 4 пъти по-малко от естонската, 9 пъти по-малко от датската и 14 пъти по-малко от холандската.** Не смеем да твърдим, че българският войник е 14 пъти по-небеспособен от холандския. Твърдим само, че българското държав-

но ръководство изпълнява отечествения си дълг 14 пъти по-зле от холандското.

Чуваме обяснения, че халът на българина е толкова тежък, че би било кощунство да отнемем от залька му, за да купуваме скъпа военна техника. Никой обаче не иска да отнема от мизерните доходи на бедния и обедняващ българин. Средствата за отбрана могат и трябва да бъдат осигурени по множество безболезнени начини: чрез дългосрочни заеми, чрез лизингови, офсетни и други финансови механизми, чрез помощи от съюзниците, които да не застрашат баланса на държавния бюджет през следващите години.

Българската политика, дипломация и военна мисъл би трябвало да имат варианти при негативни тенденции в Европейския съюз, при частично или пълно разпадане на тази архитектура, толкова лелеяна от българите и градена с огромни надежди от европейците. Какви полезни ходове би могла да направи българската страна, ако се осъществи най-неприятният вариант? Дали няма да повторим драмата с Варшавския договор, в чието разпадане българското комунистическо държавно ръководство не вярваше до последния момент?

3. ДОКЛАД ЗА СЪСТОЯНИЕТО НА ОТБРАНАТА И ВЪОРЪЖЕНИТЕ СИЛИ НА БЪЛГАРИЯ ЗА 2022 Г.

Състоянието на българската армия е незадоволително. Това е заключението на годишния Основните причини за това според Министерството на отбраната, са изоставането на модернизацията и големият брой на незаетите длъжности в армията.

Проблеми с техниката и въоръжението

В доклада няма подробности за проблемите с техниката и въоръжението, но от публикуваната информация може да се направи извод за лошото им състояние.

За военновъздушните сили пише, че планираните летателни часове са изпълнени на **72%**, а причината за това е „ограниченият брой изправна авиационна техника“. Изчерпването на резервни части може да доведе **зенитно-ракетните комплекси** до състояние да са неспособни да изпълняват задачите в пълен обем, или да са напълно нефункционални, пише още в заключението.

Положението с основните въоръжения на Сухопътните ни сили (танкове, бойни бронирани машини, артилерия, зенитно-ракетни комплекси и др.) са крайно остарели – и морално, и физически.

Същото се отнася и до почти несъществуващите ни ВМС.

Трите основни инвестиционни проекта за модернизация на армията

Авторите на доклада смятат, че ако бъдат завършени това може да доведе до подобряване на способностите на армията. Трите проекта са за нови патрулни кораби за ВМС, нов боен самолет и нови бойни машини на пехотата, което отново показва, че предназначението на нашата армия е да патрулира по въздух и вода, както и да изпълнява помощни функции в международни операции.

Ще оборим обаче въпросните автори: **никог от тези въоръжения – нито по функции, нито по количество – не прави армията ни способна да изпълнява основната си функция – защита на Отечеството.**

Почти 20 % недостиг на персонал

Към края на 2022 г. година недостигът на военнослужещи за въоръжените сили е нараснал, като е достигнал **19,7%**. От тях недостигът на офицери е 23,4%, на офицерски кандидати – 6,5%, на сержанти/старшини – 10,9% и на войници/матроси – 24,2%.

По-голям недостиг има при офицерите и офицерските кандидати, докато при войнишките и сержантските длъжности се отчита лек спад.

Намаляват и кандидатите за служба в армията. Доброволният резерв е попълнен едва до 13% от необходимия брой хора. Основните причина са финансовата непривлекателност на службата в доброволния резерв и нежелание от страна на работодателите да позволяват отсъствие от работа на техни служители.

В документа няма директно заключение дали въоръжените сили могат да изпълняват мисиите си. Посочва се обаче, че България не може да изпълнява в пълен размер ангажиментите си към НАТО. Разбира се, важно за днешните военни експерти не е дали войската ни е в състояние да брани Родината, а дали може да изпълнява задачите на НАТО. **Докато това е така, армията ни ще продължи да деградира.**

3. Необходими реформи

След краха на кадровата политика на ГЕРБ в Българската армия се налагат **спешни мерки за попълване на офицерския, на сержантския и на войнишкия състав.** Като първи крачки към оздравяването на БА може да се предприемат следните действия:

1. Частично въвеждане на швейцарския модел на отбрана. Всички мъже, годни да носят оръжие, между 20-та и 30-та си го-

дишна, ежегодно в продължение на 4 години, а след това два пъти през 3 години да преминават 10–15 дневни курсове за обучение и преподавателска. Да им бъдат зачислени лично оръжие, униформа и средства за защита от химическо и биологическо оръжие. Същите задължително да преминат психологически тестове.

2. Към съществуващите военни формирования (поделения) да бъдат изградени центрове за носене на наборна войнишка служба от младежи-доброволци. За целта може да бъде използван опитът на Бундесвера.

Близи приоритети:

1. След като се очертава вероятността България още дълги години да бъде външна граница на ЕС, наложително е да бъдат произведени или закупени бързоходни катери и вертолетни за Граничната полиция.

2. Да бъде организирано оперативно взаимодействие между ВМС, ВВС и Граничната полиция. При необходимост катери и хеликоптери на ВМС, хеликоптери или самолети на ВВС да подпомагат действията на Гранична полиция срещу тероризъм, контрабанда, незаконен улов на риба в български териториални води, нелегален трафик на хора и на товари.

3. Изграждане на нов тип сили за бързо реагиране – Необходимо е подразделения от силите за специални операции на ВМС, ВВС и Сухопътните войски да поддържат готовност да бъдат дислоцирани в зоните за пиратски действия, където да извършат операция за неутрализиране на пиратите и за спасяване на българските граждани.

4. Превъоръжаване на армията с най-модерна военна техника – главно артилерия, танкове, БТР, РСЗО и ПВО/ПРО.

5. Внедряване на нови средства за водене на военни дейст-

вия – дронове, антидронові оръжия, изкуствен интелект, радиоелектронна борба (РЕБ). От войната в Украйна стана ясно, че дроновете стават отделен род войски наравно с артилерията, ракетните войски и авиацията.

6. Готовност да посрещнем новото геополитическо разпределение след края на войната в Украйна, в което можем да се окажем самотни и изоставени.

4. Промени в закони и подзаконови актове

1. ЗАКОН за отбраната и въоръжените сили на Република България,
2. Устави на Българската армия,
3. Доктрина на въоръжените сили на Република България,
4. Наказателен кодекс на Република България.

5. Разходи за военната реформа

Ние преценяваме допълнителните разходи за военна реформа извън бюджетите за отбрана, възлизащи на 2% от БВП, на следните суми:

– **по 3 млрд. на мандат, разпределени поравно.**

Пряка възвращаемост на тези разходи не може да се търси, но те осигуряват минимална защита на държавата ни от външни посегателства.

5. ФИНАНСИ

Едно от най важните неща във функционирането на една държава са публичните финанси. Те обхващат както процесите по събиране на налози, така и преразпределяне на събраното с оглед на покриване на определени обществени нужди, свързани са с поня-

тия като бюджет, брутен вътрешен продукт, публичен дълг, Централна банка, търговски банки, данъци.

БВП

БВП на България за 2023 г. е 183,743 млрд. лева (ок. 93,95 млрд. евро, или 103,81 млрд. щатски долара). БВП България през 1989 е бил ок. 20.63 млрд. щатски долара. Като се вземе предвид инфлацията на долара за посочения период, която е ок. 2.46 пъти, то БВП на България през 1990 г. в доларово изражение би трябвало да бъде 50.75 млрд. долара. Но това е в номинал. А ако трябва да се сравни по покупателна способност, нещата изглеждат съвсем различно.

От направената от нас проверка на сайта на НСИ (данните започват от май 1990г.), се оказва, че в сравнение с 1990 г., когато у нас започнаха промените, покупателната способност на хората през IV тримесечие на 2023 г. е едва ок. 90% от тази през май 1990 г.

Средна заплата през май 1990 г. – 377.75 лв. (НСИ)

Средна заплата през 2023 (IV тримесечие) – 2123 (НСИ)

NB! При тези изчисления (както на заплатите, така и на инфлацията) трябва да се отчита деноминацията на лева с 1000%.

Ръст на средната заплата за периода 1990–2023: 5.62 пъти

Инфлация май 1990 – декември 2023 – 626937.7% (с деноминацията на лева 627%, т.е. 6.27 пъти)

Съотношение ръст на средна заплата – ръст на инфлация 1990 – 2023: 0.89

(използван е Калкулатор на инфлацията на НСИ)

Това показва само едно: че през целия период от 1990 г. до

днес в България е водена **политика на ограбване и на свръхобогатяване на тънка прослойка за сметка на хората**, както и е имало голям отток на капитали.

БЮДЖЕТЪТ

За да бъде адекватна на очакванията на данъкоплатците, една модерна бюджетна система трябва да отговаря на определени условия:

1. капацитет на администрацията – не само в смисъл на възможността да се свърши определена работа, но и да се постига резултат, адекватен на вложените ресурси;

2. адекватност на промените в икономическите условия и нагласи. Това се постига чрез непрекъснатото обучение на административния персонал. Една, макар и добра за своето време система е обречена на неуспех, ако престане да се развива и усъвършенства;

3. ефективност и ефикасност като основни измерители за качеството на публичните финанси при събиране и разходване на публичните средства;

4. прозрачност при съставяне и отчитане на обществените бюджети чрез въвеждане на единни правила за отчет и контрол. Така се повишава и доверието в системата;

5. спазване на европейските норми и регулации чрез ефективно прилагане на добрите практики и полагане усилия за промяна и адаптиране на регулации, не отговарящи на нашите икономически реалности;

6. запазване нивото на данъчно облагане и защита на тази позиция пред европейските институции като основно предимство на нашата икономика;

7. запазване на валутния борд (но задължително разработване на алтернативни сценарии за излизане от борда при разпад на Еврзоната или при определени икономически сценарии; за целта е желателно провеждането на референдум).

Ние държим да имаме балансирани бюджети. Но поне в първите две години на евентуалното наше управление искаме да имаме ударно инвестиране и значителни промени в структурата на икономиката.

Тези промени са базирани върху вижданията ни за умерен естатизъм в икономиката, което ще рече засилено (не абсолютно!) присъствие на държавата като собственик в няколко стратегически отрасли: енергетика, военна промишленост, телекомуникации, банково и застрахователно дело, земеделие, железници.

Предвиждаме създаването на държавни фирми, които да се конкурират – при изпълнение нормите на българското законодателство – със съществуващите частни фирми:

1. Голяма търговска банка;
2. Национална застрахователна компания;
3. Електроразпределително дружество, покриващо цялата територия на страната;
4. Телекомуникационна компания с GSM оператор;
5. Верига от супермаркети;
6. Верига от бензиностанции;
7. Крупни селскостопански държавни борси, разпределени из цялата страна, за изкупуване на селскостопанската продукция на реални цени и стимулиране на селскостопанския производител.

Тези крупни компании ще оперират в едни от най-доходните, стратегически отрасли на българската икономия. По този начин

ще осигурим намаляване на оттока на капитали от страната, а от друга страна, ще осигурим допълнителен, и то значителен доход за бюджета, ще оформим на практика втори бюджет, основаващ се върху получаването на значителни дивиденди от държавната собственост върху горепосочените отрасли, тъй като те по презумпция са едни от най-печелившите.

МЕСТНИТЕ БЮДЖЕТИ

С цел провеждане на държавната политика за развитието на определени региони могат да се набележат следните мерки:

1. предоставяне на по-голяма автономия при определянето на местните бюджети;

2. преразпределяне на средства от богати към по-бедни общини с цел уеднаквяване на социалния статус;

3. възможности за данъчни преференции на регионално ниво – общините сами да определят местните данъци и такси в по-широк диапазон от сегашния;

4. повишаване на капацитета на местната администрация с цел по-ефективно събиране на данъци и управление на местните бюджети;

5. изваждане на дейностите с национални приоритети от обхвата на финансираните от местните бюджети дейности и преместването им за финансиране от държавния бюджет (напр. образование и медицински грижи поради това, че местните бюджети нямат достатъчно капацитет, за да провеждат националната политика). На тяхно място въвеждане на дейности от местно значение (напр. финансиране на местни органи за охрана за сметка на охранителна полиция);

6. приемане на местните бюджети в диалог с населението и

регионалния бизнес; определяне на част от бюджета (например за инфраструктура), която да финансира дейности, одобрени от с местното население и местния бизнес.

ДАНЪЧНАТА СИСТЕМА

За да функционира данъчната система безотказно, е необходимо спазването на следните правила:

1. запазване на стабилността на националната данъчна система при съхраняването на ниски единни данъчни ставки и широка данъчна основа;

2. предвидимост на данъчната система като ключов фактор за развитие на бизнеса в страната и привличане на външни инвеститори. Тя може да се осигури чрез въвеждане на задължителна процедура за оценка на въздействието на промените в данъчните закони върху бизнеса и икономическите процеси. В процедурата задължително да се включват представители на професионални, бизнес и неправителствени организации съвместно с държавната администрация.

3. прилагане на принципа за превес на косвените данъци над подоходните данъци в общата данъчна тежест;

4. адекватност на системата – избягване на възможността изрядни данъкоплатци да плащат за сметка на нередовни (например отказ за възстановяване на ДДС кредит при нередовен доставчик; признаване на право на ДДС кредит само при ефективно плащане).

5. използване на данъчната система като механизъм за провеждане на държавната политика и налагане на поставени приоритети. Чрез данъчни преференции да се поема част от осигурителната тежест за определен период от време и да се прилагат об-

лекчени административни процедури, за да се стимулират фирми, разкриващи нови работни места;

6. недопускане изтичането на капитали от страната без адекватното им данъчно облагане; затагане режима при трансфер на суми към офшорни зони и елиминиране на възможностите за укриване на данъчно облагане;

7. преразглеждане на режима за трансферно ценообразуване при сделки между свързани фирми – сегашната уредба е доста рестриктивна и не се прилага ефективно поради сложност в процедурите;

8. справедливост в данъчното облагане: признаването за разход на лихвите по кредитите на физически лица да съпътства данъка върху лихвите от депозитите, както и признаването за разход на всички видове застраховки за физическите лица.

В България данъците са едни от най-ниските не само в Европа, но и в света, но това обстоятелство е само един от възможните начини за привличане на инвестиции. Другите не по-малко важни предпоставки са свързани с качеството на административното обслужване, със скоростта и качеството на решаване на спорове (съдебна система) и корупцията.

Данъците и тяхното събиране обаче са ключов фактор за борба със сивата икономика и увеличаване на парите за социални дейности. Най-важният фактор в това отношение е качеството на данъчната администрация.

Ние не смятаме да внасяме радикални проблеми в данъчната система, но има две неща, които непременно ще променим:

1. Ще увеличим ДДС с **5 пункта до 25%**, като увеличението ще отива изцяло и **целево за здравеопазване**, а същевременно вноските за здравно осигуряване ще бъдат отменени, а НОИ –

основно реформиран (вж. глава „Здравеопазване“, част „Здравна реформа“, 1.4).

2. Ще увеличим **корпоративния данък** с 5 пункта до **15%** за всички. Тази мярка, апропо, от декември 2023 г. важи за големите мултинационални и национални компании не защото нашите законодатели решиха така, а защото изпълниха приетото от Г-7 решение за подобен данък, до което се стигна поради безсилие тези компании да бъдат контролирани. Идеята бе по административен път да плащат поне нещо.

ДАНЪЧНАТА АДМИНИСТРАЦИЯ

Определени подобрения в работата на данъчната администрация биха повишили нейната ефективност и като цяло биха намалили съществено административната тежест върху данъкоплатците:

1. въвеждане на принципа на „мълчаливото съгласие“ в данъчно административния процес;
2. налагане на принципа за анализ на рискови дейности при данъчния контрол;
3. дейности по превантивен, а не последващ контрол при превенцията на данъчните измами;
4. стимулиране на служителите на база на приключени проверки → повече ефективни актове → по-добра оценка → по-високи бонуси; въвеждане на системи за обучение на неефективни служители с цел повишаване ефективността при данъчния контрол.

Същевременно нашата данъчна система все още има проблеми с откриването на скритите и неплатени данъци, въпреки че едно адекватно електронно правителство, покриващо и нуждите на данъчната администрация, би могло периодично да ѝ посочва

всички данъчни субекти, които не са платили данъците си, и нещо още по-важно – да следи в реално време доходите на всички граждани над определена възраст и да ги съотнася с платените данъци. А ако има хора, неплащащи данъци с години, да види от какво се издържат и съответно сурово да ги санкционира, ако се окаже, че са крили всички свои доходи. Именно такава система ще внедрим още на втората година от нашия първи мандат.

ДАНЪЧНИТЕ СЛУЖБИ И ДАНЪКОПЛАТЕЦЪТ

Данъкоплатецът е основният фактор, за да може държавата да съществува. Както той трябва да е коректен в задълженията си и законът да предвижда сурови наказания, ако не ги спазва, така и данъчните служби както в общините, така и в НАП трябва да са friendly настроени и организирани, което невинаги е така. Огромната част от общинските данъчни администрации нямат сайтове, на които всеки би могъл да влезе и да провери своите задължения и да види историята на платените от него данъци, след което да се заплати удобно онлайн.

Служителите на НАП би трябвало да дават безплатни консултации на хората, които искат да проникнат в крайно неудобната им система за подаване на декларации и плащане на дължими суми.

Още на първата година от нашия първи мандат всеки данъкоплатец ще може за не повече от минута да направи справки за дължимите от него суми както в общините, така и в НАП, и да извърши по електронен път своите плащания. Подаването на различни видове декларации (особено от самоосигуряващите се) също ще бъде опростено във възможно най-голяма степен и подсигурано с най-модерен софтуер.

ПУБЛИЧНИЯТ ДЪЛГ

Неотменна и много съществена част от публичните финанси е и публичният дълг, формиран от държавния дълг и този на общините. България е една от малкото страни в ЕС с дълг под 30% от БВП, но това не е утешение с оглед на безконтролното поемане на дълг през последните десетина години, като от 13% към края на 2009 г., когато на власт дойде правителството на Бойко Борисов, до октомври 2020 г. той нарасна до 24.5% от БВП.

Нарастването на публичния дълг може да се разглежда като положителен фактор, ако взетите назаем пари отиват за инвестиции, но почти нищо от това увеличение не е било употребено с подобна цел.

ЦЕНТРАЛНАТА БАНКА

Централната банка на България (БНБ) води консервативна политика, стожер е на валутния борд, поддържа стабилността на валутата и финансите ни, но очевидно има какво още да направи за ефективния контрол над банките, ако съдим по не чак толкова отдавнашния случай с фалита на КТБ, чиито пасиви към края на 2014 г. възлизаха на 6.5 млрд. лева. Видя се, че при недостатъчно добросъвестно отношение както на bankerите, така и на контролиращия орган, могат да бъдат извършени престъпления в особено големи размери с потенциал да застрашат стабилността на цялата банкова система.

Същевременно БНБ може да си позволи за определен период (3 години през първия ни мандат) да увеличи паричната маса и да осигури евтини пари за инвестиции. Ако това се извърши умело и

парите не се излеят на пазара на потребителските стоки, това няма да доведе до увеличаване на инфлацията.

Наложително е също така да се предизвикат дебати за евентуално емитиране на български дигитален лев E-LEV.

Намираме обаче за тежък проблем предстоящото на практика денационализиране на БНБ и подчиняването ѝ на Европейската централна банка, което на практика ще лиши БНБ от емисионните ѝ права, особено с приемането на еврото. Така сценарии като този с Гърция през 2015 г., когато ЕЦБ спря притока на каквито и да било банкноти до Гърция доведе до небивал дефицит и невъзможност на гражданите да ползват парите си. Така бе оказан непреодолим политически натиск да се приемат реформите, които ЕС искаше от Гърция.

БАНКИТЕ

Банките в България увеличават все повече и повече печалбите си главно за сметка не на кредитиране, което е и тяхната основна функция, а на такси и комисионни. Стигна се дотам, че вече и за влизане и излизане на клиента в банковия клон ще започнат да налагат такси. Такива вече има за внасяне на пари, за теглене, за броене, за справки и т.н., и т.н.

Удивителна политика – банките като че ли са се наговорили да отблъскват дребните си клиенти, които допринасят най-много за оборота им. Но няма защо да се учудваме на това, на пръв поглед вредящо на самите тях поведение.

Защото тенденцията, налагана от свръхголемите транснационални банкови корпорации е наличните пари все повече да отмират и всичко да минава единствено през виртуалните пари. Това се прави с цел пълен контрол върху всички парични потоци по

света, от една страна, и пълен контрол върху всички хора, от друга. Така отпада последната опора на индивидуалната свобода, защото като няма налични пари, ти не можеш да се усамотиш, спасиш или скриеш от властите по никакъв начин.

Гореказаното още повече аргументира решителността ни да открием голяма държавна търговска банка (за каквато стана дума по-горе, в частта за бюджета). Тя ще има цел освен основната си дейност и да нарушава негласните договорености на банките (които бихме нарекли дори картелни договорености), предоставяйки на клиентите си далеч по-добри банкови условия и минимум такси и комисионни. По този начин всички останали играчи на банковия пазар ще бъдат принудени да се придържат към по-добронамерено поведение към своите клиенти.

ПРОМЕНИ В ЗАКОНИ И ПОДЗАКОНОВИ АКТОВЕ

1. Закон за Данък върху добавената стойност,
2. Закон за корпоративното подоходно облагане,
3. Закон за данъците върху доходите на физическите лица,
4. Закон за БНБ.

6. ОБРАЗОВАНИЕ, НАУКА, КУЛТУРА И РАБОТА С МЛАДЕЖТА

1. ОБРАЗОВАНИЕ

1. СЪСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМИ

СРЕДНО ОБРАЗОВАНИЕ

1. Учителско самообучение вместо фундаментална педагогическа подготовка на учителите.

2. Регрес в равнището на българското образование:

а. имитации на реформи като: непрекъснато променящи се държавни образователни изисквания; учебни програми, с които нито се модернизира, нито облекчава учебното съдържание, изучавано в средното училище, а е легитимирана една негова структура и съдържание, достойни за началото на ХХ век;

б. смесване на задачите на образованието със социални задачи (например като задача на образованието се поставя всички деца да ходят на училище, а причините за напускането на училището са предимно етнически и социални, не образователни);

в. доведено до гротескност подценяване ролята на учителския труд, която доведе до опростачаване, феминизиране и деградация на учителското съсловие;

г. пълен отказ на държавата да регулира някои обществени отношения като пропагандата на насилие, порнография, вулгарни отношения, които ни заливат от екраните на телевизиите, от предаванията на радиостанциите, от рекламите по улиците и още от къде ли не;

д. затваряне на училища в селата и малките градчета, ускоря-

ващо тяхната неминуема смърт;

- е. остаряла методика на преподаване;
- ж. порочна и несправедлива система на оценяване;
- з. учебно съдържание, характерно за началото на ХХ в.;
- и. безобразно написани учебници, изобилстващи с претенциозна наукообразна терминология, оставаща недостъпна за учениците;

Училището учи децата на купища излишни неща, които нито водят до основните цели, за които става дума по-долу, нито дават конкретика на знанието, а просто задръстват съзнанието на децата с баласт от информация, която едва ли някога ще му бъде необходима. Така например отдавна в цивилизования свят природните науки се преподават по един комплексен начин, с далеч по-малко часове, с базова информация и изграждане на понятиен апарат, с прекрасно онагледяване и методика, позволяваща развитието на логическото мислене и самостоятелността, докато у нас се учат умопомрачителни неща, като алдехиди и кетони, мравчени киселини, формули за движението и т. н., които спокойно могат да отпаднат. Да, но ще отпадне и част от окопалата се в образованието гилдия и ще намалеят нейните позиции, а това без съпротива не става.

Същото се отнася и за основни предмети като роден език и литература и математика. Езикът се преподава калпаво, децата излизат неграмотни. Същевременно в рамките на този предмет се изучават цели раздели от езикознанието, стилистиката, историята на езика и т.н., които са напълно излишни. Да не говорим за литературата, която в огромната си част е ориентирана към класическата българска литература от 20-те и 30-те години на миналия век и която, макар и с превъзходни качества, отразява една съвършено непозната на детето селска действителност, лексика и човешки от-

ношения, които си остават неразбираеми за него и които няма как да представляват интерес на тази възраст.

Когато говорим за големия раздел, наречен **УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ**, не можем да не кажем, че нашето образование по принцип е задръстено с изучаването на чужди езици поради факта, че нашият език е изключително периферен и за общуването с другите народи е наложително доброто владееие на минимум един език. А за приличното овладяване на един език в училищни условия изисква отделянето на повече 1500 учебни часа в курса на обучение. Всеки може да сметне какво означава това, като се знае, че учебните часове през една учебна година (по всички предмети) са около 1100–1200.

ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ

Актуалните проблеми във висшето образование могат да се групират в следните няколко направления:

1. Неефективност на висшето образование

Като цяло висшето образование в България е неефективно и излиза доста скъпо на държавата. В страната са акредитирани 50 висши училища – държавни и частни, като по този показател сме една от страните-рекордьорки в Европа по брой университети спрямо населението и броя на обучаваните студенти. Допълнително има и сериозно разминаване в съотношението преподавател към брой обучавани студенти. В Европа той е 1:15–20, в България – 1:7–10. Университетските преподаватели имат ниски нормативи за преподавателска заетост (между 240 и 400 часа годишно), като времето, отделяно за индивидуална работа със студентите извън регламентиранияте аудиторни занятия, е крайно недостатъчно.

2. Ниско равнище на фундаменталните знания

През последните двадесетина години се наблюдава драстично спадане на нивото на фундаменталните знания на студентите-първокурсници по базови учебни дисциплини, получени от средното им образование, което неминуемо се отразява на последващото им обучение във висшите училища. Проблемът е наболял особено в първите две години от студентското образование, когато отпадат най-много студенти поради невъзможност да се справят с учебния материал. Слабата подготовка се отразява изключително негативно на качеството на обучение, като резултатът е ниската образованост на завършващите висшисти.

3. Липса на връзка между потребностите на пазара и адекватността на дипломите

Възможността на специалистите от практиката да участват в разработването на учебните планове и програми често е само „на книга“. Нуждата от осъвременяване на учебното съдържание и на начина на преподаване е повече от належаща. Учебният процес се характеризира с това, че в неговият център стои не студентът, а преподавателят. Преобладават лекционните часове, търси се заучаване на факти, пасивността на студентите преобладава за сметка на стимулиране на участието им в разработването на индивидуални проекти и задачи, работа в екип, гъвкавост и способност за самостоятелно мислене и обучение.

4. Негативно влияние на демографската криза

Изключително негативно е отражението на демографската криза в дългосрочен план както върху цялостното икономическо развитие на България, така и върху образованието и пазара на труда. Все по-голяма част от завършилите средно образование избират да учат извън страната, в чуждестранни висши училища. Завършилите висше образование тук, от своя страна, все по-често заминават да търсят работа извън България. Страната ни из-

пада в положение да обучава кадри не за своята икономика, а за чуждите.

5. Кадрово израстване

Кадровото израстване (придобиването на степените „доктор“ и „доктор на науките“ и на академичните длъжности „главен асистент“, „доцент“ и „професор“) вече е изцяло в ръцете на висшите училища, като системата започва да се възпроизвежда сама и почти без обективен външен контрол, относно качествата и стойността на научно-преподавателската дейност на преподавателите.

6. Научна дейност

Научната дейност във висшите училища не е на достатъчно добро ниво. Това е резултат както на недостатъчното финансиране от страна на държавата, така и на липсата на реални стимули и задължение преподавателите да се занимават със наука.

7. Амортизирана материално-техническа база

Съвременната материално-техническа база ни най-малко не отговаря на необходимостта от прилагане на съвременни и иновативни технологични промени в обучението и научно-изследователската дейност.

2. ПРОГРАМА ЗА РЕФОРМИ

1. ПРЕДУЧИЛИЩНО ОБРАЗОВАНИЕ

Осигуряване за децата на всички работещи родители модерни детски ясли и градини. Тъй като в България вече има много добра традиция в това отношение, ние смятаме да доразвием тези традиции, без да внасяме революционни преобразувания. На тази възраст най-важното е децата да имат условия да играят през

по-голямата част от деня, да общуват пълноценно, да спят следобед.

Игрите остават най-важният компонент при израстването на децата поне до 6-годишна възраст. Детските градини трябва да предоставят различни възможности за игра на момчетата и момичетата, защото потребностите от различни видове игра на едните и другите са очевидни: момчетата се нуждаят от много движение, а момичетата – от игри намясто, свързани главно с имитацията на майчинството. Това не означава, че децата от двата пола трябва непременно да играят отделно през цялото време, би трябвало да има и редица общи игри. Но както българската традиция, така и нашите възгледи категорично отричат джендърното обучение на малките деца в редица страни.

За хармоничното развитие на децата е необходимо родителите да са получили съответната подготовка, защото отглеждането на децата не е нещо, на което хората се научават от само себе си, а съвкупност от специализирани познания и човешки опит. Затова малко по-долу, в частта на средното образование, ние застъпваме идеята, че в гимназиалния курс учениците трябва да изучават предмет „родителски умения“. Добре е държавата на свои разходи да отпечатва и специализирани брошури с най-важни съвети и информация за особеностите на детското развитие, които да връчва на всяка родилка.

Ние подкрепяме и родителите, които желаят да отгледат в семейна обстановка своите деца до тръгването им на училище. Смятаме също така, че добра форма на отглеждане на децата през този период са семейните кооперативи, в които децата на приятелски семейства се отглеждат на едно място от някои от родителите, на които останалите плащат за услугата. Готови сме да подкрепяме подобни форми, като оказваме методическа помощ и даваме съве-

ти за санитарно-хигиенните условия, хранителния режим и мерките за безопасност, които е наложително да се спазват. На мнение сме, че тази дейност не трябва да подлежи на разрешителни и лицензионни режими, на данъчно облагане или друг контрол, а да зависи изцяло от волята на родителите.

2. СРЕДНО ОБРАЗОВАНИЕ

Образователният процес се крепи на четирите стълба, изискващи формиране на четири основни групи компетенции:

1. Да се научим да знаем – т.е. придобиване на социални, познавателни и специализирани представи във всички образователни направления. Съчетаването им служи като основа за усъвършенстване на образованието през целия живот.

2. Да се научим да действаме – т.е. свързан е с възпитание на умения, гарантиращи универсалността на детския опит – възможности за прилагане на собствени стратегии в многообразни ситуации при липса на строго определена система.

3. Да се научим да живеем заедно с други хора, да разбираме и уважаваме тяхната история, традиции и културни ценности, да признаваме техните особености и правото им да бъдат различни. Става въпрос за приемане на различието и толерантност.

4. Да се научим да бъдем себе си – включва самопознание, собствена независимост, критично мислене и креативност, за да може всеки да взема най-добрите решения в различни ситуации и да развива и разгръща самостоятелно пълното богатство на своята личност.

Същност на реформите

1. Ясно формулиране целта на образованието – онова, което търсим да постигнем на изхода от образователния процес. Основ-

ните цели на средното образование са:

а. да запознае детето с основните закономерности на мирозданието, на обществото и на човека;

б. да го научи на добър роден език, а и на поне още един чужд;

в. да развие любознателността и интелектуалната му смелост;

г. да спомогне заедно със семейството за изграждането на такива качества като отговорност, самостоятелност, трудолюбие, систематичност;

д. да го обучи на работа в екип,

е. накратко казано – да му представи ветрилото на знанията и необходимите умения, за да направи то (с помощта на родители, учители и приятели, но най-вече самото то) своя правилен избор за бъдещото си развитие.

Затова училището трябва да е комплексно.

Учебно съдържание

В нашата образователна система спешно трябва да се проведе разговорът за ясното определяне на учебното съдържание в средното образование. Редица мислители през последните десетилетия изказаха мисълта, че ХХI век ще бъде век на хуманитарното познание, защото проблемите на човечеството не са в производството (то произвежда далеч повече, отколкото му е необходимо), а в обществените и човешките отношения, както и в развитието на личността. Ако това е вярно, то значи, че науките за човека и обществото трябва да заемат съвършено различно място в образованието, особено в рамките на хуманитарните науки. Наложително да се обсъди въвеждането в българското училище на няколко предмета, които ще бъдат от полза за всички, независимо какво ще бъде попрището на отделните възпитаници в бъдеще. Такива

предмети са:

- а. основи на правото
- б. основи на икономиката
- в. родителски умения
- г. елементарна медицина

Във всяко демократично общество правната култура е от ключово значение за развитието и реализацията на всяка личност, за защитата на нейните права и за участието ѝ в гражданския живот. Правната култура е не само част от уменията да се решават конфликти с помощта на гражданските институции, но и мироглед, свързан с възможността да взаимодействаш с другия (другите), както и да постигнеш така желаната категория справедливост.

Същото се отнася и за основите на икономиката. Всеки човек, независимо каква ще бъде неговата професионална и житейска реализация, влиза в икономически отношения: той е или наеман работник, или работодател, или участва в общи форми на владение на собственост и на участие във функционирането на дадено предприятие, или е едноличен търговец, хранещ се със своя труд и т.н. Но никой не може да бъде извън тези отношения.

Няма съмнение, че кардинална част от живота е грижата за собственото тяло, доброто му познаване, хармоничното му развитие, правилните режими на живот и работа, навременните мерки при всякакво заболяване, поддържането на постоянна работоспособност и добър тонус. Един подобен предмет би допринесъл много за здравословния начин на живот, за дълголетието на индивида, за придобиването на здраво потомство, за добрата професионална и обществена реализация и със сигурност би намалило такива явления като наркоманиите, затлъстяването, неправилния полов живот в ранна възраст, спазването на тежки диети, водещи

до булимия или анорексия – все масови явления сред тийнейджърите по цял свят, включително и у нас.

Някъде около 90% са тези млади хора, които имат деца – било свои, било осиновени. Същевременно незнанието как да се процедира, какви грижи трябва да бъдат полагани, какво поведение да бъде следвано във взаимоотношенията с малкото същество, което непрекъснато се променя, е повсеместно и често пъти пагубно. Огромната част от психическите травми, комплекси, странности и аномалии в поведението, които понякога избухват в насилие към околните или в саморазрушително поведение, се дължат именно на конфликти с родителите, или по-точно, на неумение от страна на родителите да имат адекватно поведение към децата си и най-вече да балансират според развитието на детето си съотношението между контрол и свобода. Същевременно в световен мащаб е натрупан колосален опит и познание за децата и етапите в тяхното развитие, написани са много и прекрасни книги по тези въпроси. Очевидно задължение на цялото общество е да направи голямо усилие в това направление, да обучи младите поколения на принципи във взаимоотношенията им с децата. Това би довело до значително хуманизиране на обществото и до далеч по-щастливи поколения от досегашните.

Разбира се, говорейки за всичко това, не се подразбира тези предмети да се изучават на високо равнище, което да замества университетското образование. Не, тук става по-скоро дума за запознаване с основите на тези предмети, с тяхната философия, с основен понятиен апарат, както и разглеждане на типични казуси. И тук може би е мястото да отбележим, че предмети като „родителски умения“ и „елементарна медицина“ не фигурират и световен мащаб, макар че другаде по света дават доста добри знания на децата в сексуалната област и превенцията.

Система за проверка и оценка на знанията

Едва ли има нещо в цялата българска образователна система, което да е поставено на по-двусмислена, неопределена и порочна в същността си основа. Идеята учителят да преподава учебното съдържание и да пише оценки по някакви уж точни, а всъщност мъгляви критерии, е лоша по презумпция. Най-естествените последици от това са, че учителят пише оценки не само за овладяното познание и придобитите умения, а и за поведение, за симпатии, за поощряване, за собствено спокойствие, за избягването на неприятности и под въздействието на редица външни фактори, да не говорим за естествения субективизъм на всеки човек. Върхът в това отношение е практиката от успеха в училище на децата да зависят социалните помощи в семействата им. Това е извращение на идеята за учене и на изконната роля на училището за развитието на индивида. Крайно необходимо е въвеждането на система от изпити, задължително анонимни, било в края на сроковете, било на текуща основа, които обаче да се оценяват от външни проверители въз основа на ясни и точни критерии. Адекватната система за проверка и оценка на знанията има ключово въздействие върху всички субекти в образователния процес.

Обективираната система за външно оценяване не бива в никакъв случай да се изчерпва с матурите. Тя трябва да започва още през основната степен на образованието и да преминава през цялата горна степен в средното образование. Естествено, ще има огромна съпротива най-малко поради две причини: първо, така ясно проличава равнището на образованието в България, а от подобен ефект се боят всички: правителство, учителска гилдия, родители, ученици; второ, подобна система изисква много средства.

Методика на преподаване

У нас тя е отглас от времената на Ян Амос Коменски (средата на XVIII в.) – създателя на класно-урочната система, въведена навсякъде в Европа и превърнала се в основата на модерното образование. Българската методика на преподаване разчита предимно на словото и разказа, тя почти открай докрай представлява абстрактно обяснение на предмети, явления, понятия, процеси, закономерности, включително описание на природни картини, животни, растения и др. Понякога – твърде рядко – се правят опити, в отделни случаи словесният разказ на учителя е съпроводен с бегло онагледяване. Този метод е приложим за някогашните времена, когато технологията не е била в състояние да осигури визуалното представяне на учебното съдържание. Към основния му недостатък – абстрактността – се прибавя и субективното равнище на учителя, което може твърде много да варира. Добрият разказвач може да увлече аудиторията си. Но повечето учители са лоши разказвачи, защото нито са преминали съответната школовка по риторика и логика, нито са обучени как да разказват простичко и достъпно, съобразно с детското възприятие. Подобно обучение е ключово в подготовката на учителите, но такова на практика не съществува, а се разчита на природните качества на отделния учител, а те рядко са високи.

Истинска грехота е обаче липсата на съвременни методи на преподаване. Тези методи би трябвало да се развиват в три основни насоки:

Онагледяване на учебното съдържание

Това се постига чрез оборудването на съответните кабинети по природните науки, чрез компютризирането на класните стаи и въвеждането в тях на визуални системи (LCD панели, телевизори, електронни дъски и др.). Естествено за целта МОН би трябвало да разработи помощни учебни материали по всички предмети и за всички класове, които в съвременната епоха като че ли се генерализират в термина мултимедийни продукти. Така всяко понятие, всеки процес, всяко събитие, личност, феномен и т.н. би могъл да получи своето прекрасно онагледяване.

Интерактивното преподаване на учебния материал

Това ще рече, че учителят вече не би трябвало да е онзи разказвач, когото децата трябва да слушат, да вникват в словото му и да си записват каквото успеят, а медиатор, който помага на учениците си да анализират дадени предпоставки, да схванат връзките между тях и след това да осъществят синтеза помежду им, което ще рече да изведат понятие, правило или закономерност. За целта на първо място е необходимо учителят да премине през съвършено нов тип обучение, при което ролята му е да осигури взаимодействието на своята аудитория при анализа на раздадения материал, насочвайки мисълта на децата и подпомагайки я там, където тя се натъква на препятствие или се оказва недостатъчна, за да го преодолее. Предишният монолог на учителя вече е диалог. На второ място, необходими са съответните пособия, поднасящи на ученика необходимата информация, която той трябва да обработи (анализира, систематизира, извлече, подреди), за да достигне до определено знание в края на учебния час. Ролята на учени-

ците е да влязат в кожата (а по-точно – в ума) на учения, който е достигнал до съответното откритие, извел е съответната формула или е лансирал съответната хипотеза. Така те придобиват не само аналитичен, но и евристичен (творчески) ум, приучават се да мислят логически, да извеждат обобщения, да бъдат наблюдателни, да оценяват дори дребните детайли. Всъщност учебният час е спресована до рамките на 40 минути имитация на еволюцията на откритията в дадена наука.

Работа в екип

Въвеждането на подобна методика позволява и активното използване на работата в екип и приучаването на децата да работят заедно, да проявяват търпимост едно към друго, да се подпомагат, да разпределят работата си, да споделят трудностите и радостите в нея. Работата в екип е ключово умение в съвременния свят, без което почти в никоя сфера на живота не би могло да се разчита на успех – било в бизнеса, било в науката, било в спорта или където и да е.

Подготовка на учителите

Как стоят нещата в останалия цивилизован свят. Там учителят е индивид, който се обучава почти толкова, колкото това правят неговите ученици. Първо, той преминава фундаментална подготовка в съответния факултет. След това поне две години изучава до най-малките подробности методиката на поне два основни предмета, по които ще преподава в училище. Тези предмети може да не са от една културно-образователна област (например природни науки). Наред с това учителят изучава в детайли психологията на

децата в ученическа възраст, тренира се да решава най-различни казуси, да се справя с екстрени ситуации, да решава конфликти, да привлича вниманието, да преценява психологическото състояние на децата, придобива различни техники на общуването.

В развитите страни учителят периодично преминава през курсове на подготовка, които са задължителни и при всяка, дори дребна промяна в методиката на преподаване. Учителят в развитите страни е в крак с всички новости и постижения в методиката на преподаване. Начинът, по който той представя учебното съдържание пред децата, е до такава степен унифициран и подробно разработен, че личността на учителя в случая няма никакво значение. Всеки дипломиран учител знае точно как да преподаде определена дидактическа единица. Творчеството на учителя е преди всичко в начина на общуване, в излъчването му, в привлекателността на неговата личност за децата, в справедливостта и всеотдайността му. На всичко останало той е обучен. **УЧИТЕЛЯТ В ЦИВИЛИЗОВАНИЯ СВЯТ Е ДОБРЕ МУЩРОВАН СПЕЦИАЛИСТ.**

Ако се върнем към България, трябва да кажем, че в нашата страна всичко това предстои да бъде извършено. То се свежда до:

а. радикална реформа на държавните изисквания за придобиването на педагогическа правоспособност, свързана със също толкова радикални реформи в университетите;

б. осигуряването на форми за постоянно усъвършенстване и преквалификация, които да са задължителни и да се финансират от държавата по всички предмети за всички учители;

в. въвеждане на поне двугодишен задължителен стаж на учителя преди назначаването му на постоянен договор.

Система за социология на младежта

Децата, които стоят пред учителя днес, нямат почти нищо общо с тези, които стояха в класните стаи преди десетина години. Те имат други ценности, други герои за подражание, други маниери, друг език, друг начин на общуване. Същевременно учителите продължават да се държат с учениците както по времето на нашите баби. Съвсем естествено е да нямат особен успех в отношенията си с децата и поведението им да поражда естествена съпротива у тях. От друга страна, напълно ненужно, дори вредно е учителят да пада до равнището на децата и да имитира тяхното поведение.

Необходимо е преди всичко знание, и то систематизирано, постоянно обновявано знание за процесите, които протичат сред младежта. То се постига чрез постоянни задълбочени методични социологически проучвания на учениците в различните им възрасти. Тогаваше могат да бъдат построени модели за поведение на учителя, на които той отново би трябвало да бъде обучен, така че да отговаря на изискванията и особеностите на своята аудитория. С други думи, той ще знае как да се държи с децата, с какво би им направил впечатление, как би могъл да свърже ценностната им система с ценността на това, което им преподава.

Boarding Schools

В образованието като цяло действат три могъщи фактора: състояние на обществото, състояние на образователната система и в частност училището, състояние на семейството. Доброто образование се постига по формулата: образование = общество \times училище \times семейство. Когато единият елемент е 0, то и крайният резултат е нула.

Свършено естествено да стигнем до констатациите за тежка криза в образованието, след като живеем в едно толкова болно общество като нашето, в което общественият морал, ценностите, културата, поведенческите норми, краткосрочните и дългосрочните цели са в точката на замръзването, семейството вече не е особена ценност, а училището се тресе от безсмислени „реформи“. Още по-естествено е нещата да стоят относително добре само в началната степен на училището, където все още действат здравословни природни закони: до към тийнейджърската възраст родителите не са изгубили контрола върху децата, учителите имат някакъв що-годе авторитет, дори държавата и обществото полагат грижи за отглеждането и възпитанието на най-малките и тези грижи са квинтесенция на вековен опит, а не плод на развинути фантазии, педагогически нововъведения и упадъчни модерности.

Никога в човешката история обществата не са имали проблеми с тийнейджърите. Семействата и обществата винаги са осъществявали пълен контрол върху поведението и развитието на децата си до навлизането в зрелостта. Проблемите възникнаха през ХХ в. и започнаха с еманципирането на жената, излизането ѝ от семейството, за да работи. Тогава на децата се даде далеч по-голяма свобода, а контролът рязко се отслаби. Това стана първо в САЩ след I св. война, последва ги Западна Европа след II св. война, а тоталитарните режими в Източна Европа, общо взето, удържаха фронта. След избухването на демокрацията у нас всичко се срина тотално, защото модерността на юношеските права, свободи и отговорности се съчета с информационната революция и с пълното отричане на близкото минало, при което по-старите поколения се оказаха виновни за осъденото и често незаслужено омаскарено битие, което са водили по времето на реалния социализъм. В те-

чение на няколко месеца generation gap между родители и тийнейджъри се отвори до размерите на пропаст.

Само това бе достатъчно, за да се стигне до наблюдавания срыв в образователната система. За да се поправи тя, са нужни екстрени мерки в трите решаващи компонента: общество, училище, семейство. Тъй като не се наблюдава никаква обещаваща тенденция в това отношение, срывът неминуемо ще продължи.

Откъде може да се започне оздравяването?

То може да започне от училището

Както бе посочено по-горе, основните проблеми в българското училище са в гимназиалната степен. За да се избегне злотворното въздействие на обществото и неадекватното, често пъти безотговорно поведение на родителите, е добре държавата да основе училища за целодневно пребиваване на юношите в гимназиалната степен в тях – училища с пансион или boarding schools.

Това е формата на най-добрите училища в развития свят. В тях децата през най-бурния и решаващ за бъдещето им период се откъсват от всичко останало, за да се посветят изцяло на собственото си усъвършенстване. В тях се учи на много високо равнище, всекидневно се практикуват спортове и изкуства по избор, извършват се социални дейности за помощ на възрастни хора, деца в неравностойно положение или в подкрепа на местната общност. Акцентът винаги е върху самодисциплината, самоорганизацията, активния и разнообразен живот, усвояването на множество умения и – много важно – голям набор от ценности.

Подобни цели могат да бъдат постигнати единствено ако децата се отделят от отрицателното въздействие на социалната и медийната среда. В противен случай дори училището да си върши работата по най-добрия начин, с излизането навън и потапянето

в нездравословната среда положителното въздействие се свежда до нула.

Тази форма на гимназиално образование за около 10 години би могла да стане достъпна за ок. 10% от гимназистите. В България в момента има около 300 000 гимназисти. Едно такова училище за ок. 600 юноши и девойки с цялата му материална база (учебен корпус, общежития, спортни съоръжения, зали за практикуване на изкуства, столови, и др.) би струвало ок. 15 млн. лева. При ежегодна инвестиция от 75 млн. лева в подобни училища, сиреч построяване на 5 boarding schools, в тях ще попадат по 3000 ученици годишно.

Очевидно е, че това е скъпа инвестиция, скъпа е и издръжката на подобни училища, но цената напълно си струва. Това е единственият начин за изграждане на нов елит, нова интелигенция с високи качества и морал, далеч от простацината и примитивизма, заливащи всичко в нашата страна. Този елит постепенно ще дърпа нещата нагоре – към по-високо качество в професията, отношенията, познанието.

Партия „Пряка демокрация“ ще осъществи на всяка цена проекта за такива учебни комплекси, работещи по най-високите международни стандарти. Това е ключова инвестиция в бъдещето на нацията.

Трябва да се имат предвид и такива важни елементи от организацията на образованието, като:

1. ролята и функциите на инспекторатите;
2. управлението и финансирането на образованието;
3. подготовката и продължаващото обучение на директорите;
4. система за постоянно изучаване и прилагане на световния опит;

5. международни връзки;
6. усъвършенстване на училищните сгради и съоръжения;
7. наличието и спазването на морален кодекс на учителя.

Помощни училища

За зрелостта на едно общество се съди по това как се отнася към слабите и беззащитните негови членове. Едни от тях са децата със специални образователни потребности. Именно за това ние предлагаме **Професия и достойна трудова реализация за всеки такъв ученик**. Това трябва да е основната цел и мотото на училищата, които обучават ученици с интелектуални затруднения за трудовия пазар. Тук целта не е подготовка за по-нататъшно обучение, тъй като това се счита за краен етап на обучението. Поради това училищата трябва не само да се чувстват отговорни за обучението, но и за успешното настаняване след това на учениците на работа. Разбира се, те не винаги успяват, но усилията им трябва да са насочени за реализиране на тази цел.

Статистически интелектуално затруднените ученици са около 2- 2.5% от всички ученици. Същите имат право на обучение, на социална и професионална реализация. На тези млади хора е необходимо да се предложи перспектива, за да не се превърнат в проблем както за самите себе си, така и за своите родственици и цялото общество.

На практика въвеждането на специалната професионална подготовката за работа на младежи с интелектуални затруднения в различна степен предполага не само реструктуриране на обучението и създаване на нова законодателна база, а и създаване на множество работни взаимоотношения. Процес, който изисква усилията на много хора, време, енергия и средства. Това е един

интерактивен процес, при чиято реализация медици, учители, възпитатели, психолози, трудови инструктори, експерти и социални работници трябва да преодолеят много проблеми, свързани с индивидуалните особености, възможности и потребности на учениците.

Предлагането на перспектива на младежите със специални образователни потребности безспорно е изпитание както за учениците и техните родители, така и за училището и цялото общество. В същото време тези ученици не трябва да се класифицират като проблем, защото това ще работи против тях. Ако приемем, че практическото обучение е твърде скъпо и го разгледаме от финансова гледна точка, то трябва да си зададем въпроса какви биха били разходите, ако на тези младежи въобще не е предложена тази перспектива (каквата е ситуацията и в момента). В бъдеще това би довело до разходи за поддържане на социалната им осигуреност, както и до разходи за разрешаването на голям брой социални проблеми, произтичащи от незаеетостта на тези младежи. В заключение, когато погледнем нещата от тази гледна точка се оказва, че разходите за практическо обучение на учениците с интелектуални затруднения определено не са обосновано голяма инвестиция.

Самото обучение на децата с умствена изостаналост е важен елемент от общата образователна политика. Трябва да посочим, че чрез предоставяне на равни образователни възможности на тези деца им се дават и шансове за последваща перспектива, което пък от своя страна е белег за ефективна социално-образователна политика. Образователните планове трябва да търпят непрекъснато развитие; децата със специални образователни потребности (в частност с умствена изостаналост) изискват и по-високи умения и знания от страна на преподавателите, което пък е насочено

към непрекъснатото повишаване на квалификацията на самите преподаватели.

Вероучение

Образованието в България е светско. И то не може да бъде друго при положение, че ок. 10% от населението изповядва различна религия, а голяма част от него не се придържа към никаква вяра, съответно не желае децата му да попадат под влиянието на духовни лица. Затова религиите трябва да се изучават в редовния курс на обучение в научен план и в сравнителен аспект: история на религиите, основни принципи и послания, религиозни символи и тяхното значение, митология, и т.н.

Успоредно с това обаче е добре и дори препоръчително в училищните сгради да се уреждат съботни или неделни училища по вероизповедание на доброволен принцип. Държавата в сътрудничество с БПЦ трябва да подпомага организацията и финансирането на подобна извънкласна дейност.

3. ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ

Законодателната рамка в областта на висшето образование трябва да осигури действащите механизми за постигане на широко достъпно и качествено образование, приоритетно насочено към реални знания и умения, съобразени с динамиката на пазара на труда и развитието на технологиите, силни механизми за контрол (вътрешен и външен) и предоставяне на богат набор от образователни услуги извън рамките на традиционните специалности за непрекъснато повишаване на квалификацията.

Българското висше образование е призвано да даде основни-

ят и квалифициран човешки ресурс, с умения и възможности, да бъде най-сигурният гарант за устойчиво развитие на страната ни в дългосрочен план. То трябва да се превърне в национален приоритет, защото е ключът за развитие на икономиката и на обществото ни като цяло.

За решаване на горните проблеми е необходимо да се работи по следните насоки:

I етап (I мандат)

а. Състоятелността на всеки един от ВУЗ-овете да бъде детайлно анализирана, като критериите за атестация бъдат подготвени съвместно с водещи, авторитетни чужди институции. (Този подход следва да се прилага и в останалите сфери на обществения живот. Целта е създаване на обективни критерии и подходи, неподвластни на конюнктурна и корпоративна намеса.). Тези от висшите училища, които не отговарят на зададените критерии, да бъдат закрити.

б. Да се прекрати практиката научният и преподавателски капацитет на определени ВУЗ-ове да се крепи на пенсионирани преподаватели от други такива.

в. Броят на студентите, както и разпределението им по специалности, да става на базата на действителни проучвания и предвиждания относно нуждите на икономиката в перспектива 10–20 г. На такъв вид регулиране да подлежат и частните ВУЗ-ове. Целта е да се избегне „наводняването“ на пазара на труда с определен вид специалисти, което води до невъзможността последните да бъдат „усвоени“ от бизнеса.

г. Финансирането на държавните ВУЗ-ове да не се формира само като функция от бройката на обучаваните в тях студенти, а да е на базата на престижа им и на важността им за националния бизнес, науката и просперирането на държавата. Рейтинговата систе-

ма на висшите училища (по обективни критерии) да се отразява реално върху субсидията на всеки един университет.

д. Във висшите училища (най-вече в техническите) да се въведе подготвителен семестър, в който в сбит вид да бъдат преговорени и затвърдени необходимите за съответния ВУЗ базови знания от средното училище. Този подготвителен семестър да бъде временна мярка (за 10–12 години), докато се усетят положителните резултати от промените в средното образование.

е. Автономията на ВУЗ-овете да се отнася само в частта на преподавателската и научна работа. Администрирането на държавните ВУЗ-ове, най-вече в частта им финансово разпределение на субсидията, да е задължително под контрола на държавата.

ж. Академичните длъжности на преподавателите – главни асистенти, доценти и професори, да не са де факто пожизнени, както е в момента. Да се изготвят реални критерии (близки до тези на водещите чуждестранни образователни центрове) за оценка на състоятелността на всеки един от преподавателите. В оценяването значителен дял да се даде на „ползвателите“ на техния труд – студентите и току-що завършилите висшисти.

з. Да се даде възможност за диференцирано заплащане на преподавателския труд, основаващо се на комплексна преценка на положения труд, в който се включват подготовка за учебните часове, корекция и рецензиране на непрекъснато задавани курсови работи, индивидуална и групова работа със студентите и т.н., а не само върху аудиторните му часове. Да има финансова възможност доказани експерти в различни области да провеждат занятия и лекторати.

и. За привличането на най-качествените и подходящи млади висшисти към преподавателската дейност базовото заплащане за новопостъпили преподаватели да се увеличи съществено.

к. Висшите училища трябва да бъдат финансово стимулирани в намеренията си да реформират и осъвременят учебните си планове и програми и да осигурят обучение със съвременна материална база и ресурси, да акцентират върху специалности със стратегическа роля за развитието на икономиката и на обществото и да развиват наука. От изключителна важност е да се стимулира сътрудничеството между висшите училища, научно-изследователските институти и бизнеса, като иновациите в науката и технологиите бързо да залегнат в образователния процес.

л. Архитектурната среда и обстановката във висшите учебни заведения да спомагат за естетическото възпитание на бъдещия елит на нацията.

II етап (II мандат)

1. Редуциране на държавните университети до 7 – по 1 в шестте области и 1 в София.

2. Драматично завишаване изискванията към университетите в Закона за висшето образование и към дейността на Националната агенция за оценяване и акредитация.

3. Всеки университет би трябвало да обхваща всички клонове на знанието, за да отговаря на названието си, а не да бъде само на някаква част от науката (напр. Минно-геоложки университет, или Селскостопански университет).

4. Строителство на нови университетски комплекси с необходимите учебни сгради, студентски кампуси, спортни съоръжения, паркова среда, лаборатории, научни звена и др. По този начин студентите ще учат и живеят в културна среда, както е в най-добрите университети навсякъде по света. Първият ще бъде този на Софийския университет, който ще бъде изграден по юж-

ните склонове на Стара планина между Кремиковци и Локорско.

5. Редуциране на досегашните ок. 230 000 студенти по държавна поръчка (начин за прикриване на младежката безработица) до не повече от 100 000 – 120 000, към които обаче ще се предявят далеч по-високи изисквания.

2. НАУКА

През последните 30 години науката в България претърпя истински погром. Това е абсолютно недопустимо през XXI в. – века на интелектуалното знание и на перманентната научна революция.

За да се изправи науката на крака, са необходими следните мерки, които да се вземат в спешен порядък:

1. Изработване на стратегия за развитие на науката, която да бъде изработена от БАН с помощта на най-престижните университети в България.

2. Осигуряване на мощни финансови потоци по три направления:

- а. Европейски структурни фондове;
- б. Държавен бюджет;
- в. Едър бизнес, стимулиран чрез подходящи данъчни облекчения.

3. Определяне на ключови за страната научни направления с приоритет над останалите:

- а. Селскостопански технологии, животински породи, семена, овошки, зеленчуци, лози и техника.
- б. Технологии в енергетиката като производство на биогаз,

използване на сероводорода от Черно море, водородни технологии, които да осигурят пълна енергийна независимост на страната.

в. Нанотехнологии.

г. IT технологии.

3. СПОРТ

Както всяка друга сфера в една лошо управлявана държава, така и спортът в България е на дъното в сравнение с времената преди няколко десетки години, когато той беше под закрилата на държавата и служеше за имиджови цели.

През последните 30 години държавната подкрепа за високия спорт служи главно за източване на пари, корупционни схеми и мафиотски машинации, жертва на които са спортистите, залагащи своята кариера, непосилен труд и здраве, за да се напълнят нечий джобове.

Тъй като високият спорт иска големи пари, а в българските условия освен държавата няма кой друг да ги даде, ние смятаме, че докато не се разчисти напълно съществуващата корупция, пари за висок спорт не е редно да се дават – може би с малки изключения, когато са налице мотивиран и подготвен спортист или група спортисти с реални възможности за печелене на големи състезания.

Затова през първия ни мандат, когато ще правим огромни инвестиции във всички сектори на дейност, възнамеряваме да поставим акцента изцяло върху непрофесионалния масов спорт, в който искаме да въвлечем колкото се може по-голяма част от българската младеж, а и да осигурим условия за приятно спортуване на хората извън тази възрастова категория.

За развитието на масовия спорт е необходимо да се направи следното:

а. Изграждане на лесно достъпни плувни басейни, баскетболни игрища, тенис кортове, ледени пързалки – закрити или открити – във всички квартали на София с концентрация на население над 100 000 души. Такива съоръжения да се изградят и в провинцията, като броят им в отделните градове зависи от концентрацията на население в тях;

б. Плувните басейни в училищата да бъдат ремонтирани и да бъдат подsigурени нормални експлоатационни условия;

в. Изграждане на велоалеи и специализирани спортни площадки в парковете по местоживеене. Само по този начин е възможно широко навлизане на физическите упражнения и спорта в бита на хората;

г. задължително въвеждане на сериозни данъчни облекчения за фирми, които подпомагат или финансират спортни клубове и федерации или изграждат велоалеи, спортни площадки и др. спортни съоръжения;

През втория мандат на партия „Пряка демокрация“ ще пристъпим към реализирането на амбициозна програма, подплътена с финансови средства, за налагането на България като спортна държава с високи постижения в професионалния спорт.

4. КУЛТУРА

Както във всички останали сфери, така и културната сфера не е пощадена от деградация, опошляване и корумпиране. Какви са проблемите по сектори:

ТЕАТЪР

Какви са проблемите на театъра в България днес?

След демократичните промени, настъпили през 1989 г., театърът вече не е изцяло субсидиран от държавата. Има примери и за успешни частни театри. Основният проблем на днешния ден за театрите е определянето на параметрите на художествените и на комерсиалните постановки. През 90-те години имаше много постановки, които привличаха публика със скандални диалози, костюми и сценография. Днес вече не това представлява интерес, а въпросът кое е художествено и кое е комерсиално, все още е актуален. Театърът трябва едновременно да представи нещо ново, за да зарадва публиката, но без да изпада в безвкусица. Друг проблем е голямата власт на директорите на театри. За съжаление те не са достатъчно добре подготвени като мениджъри и не могат да овладеят както колективите, така и средствата за постановки.

Друг проблем, макар и не толкова съществен за процесите в театъра, е ниската подготовка на „втория ешелон“. Ниското заплащане на театър-майстори, сценични работници, осветители, дърводелци, гардеробиери и т.н., води до голямо текучество и оттам – до назначаването на неквалифицирани хора.

По какъв начин проблемите могат да бъдат решени?

Трябва да се залага повече на стойностните представления и да не се подценява публиката. Творческият процес не може да е самоцел. Или както е казал Станиславски: „Обичайте изкуството в себе си, а не себе си в изкуството“. Също така да се окуражават младите хора да се връщат в България, защото по света ще им се налага да правят повече компромиси, особено в сферата на изкуството.

Какво ще направим за два мандата?

Могат да се възстановят салоните в големите градове, като се обединят бюджетите на няколко града и представленията да се местят от град на град. Така представления може да има в цялата страна. Много възрожденско звучи ходенето на театър от Плевен в София например, но резултат ще има само ако представлението се играе на плевенска сцена. В последните 20 години завършилите студенти нямат разпределение и това ги отдалечава от дебюта на професионална сцена. Ето защо може да се осигури на актьорите стаж при професионални условия и те да бъдат наети като стажант-актьори при малко заплащане.

Правейки го, какво ще постигнем?

Ще продължим пътя на децентрализацията. Ще подкрепяме независимите трупи с по-радикален език.

Ще дадем възможност на компетентни директори сами да разпределят делегирания бюджет и да определят числения състав на театрите. Финансирането на театъра не може да бъде отговорност само на държавата. За него трябва да се грижи и онзи, който го потребява т.е. общините (областите).

КИНО

Какви са проблемите на киното в България днес?

Филмовото творчество у нас има естетически проблеми, които продължават вече сто години. Киното ни никога не е участвало в световни школи и течения, не е развивало собствен киноезик и не е оставило следа в световния културен процес. Малко изключение е през 60-те години на миналия век, когато се оформя така нареченото „поетическо кино“ в България, с ярък пример „На

малкия остров“ на режисьора Рангел Вълчанов, по сценарий на Валери Петров.

Икономически проблем за киното днес е липсата на адекватна дистрибуция в България. В последните 20 години са затворени над 600 киносалона в страната и показването на филми е съсредоточено в моловете. Порочна практика е, че собствениците на киносалони и някои дистрибуторски компании са едни и същи лица, и това води до ограничаване на показва на българско кино, защото то не е достатъчно печелившо в сравнение с мейнстрийм филмите от САЩ.

Сериозен проблем е и разпределението на държавната субсидия чрез специално създадени комисии към Национален филмов център. Членовете на комисииите се избират от браншовите асоциации и Съюза на филмовите дейци, като се създават условия за лобиране и корупция.

По какъв начин проблемите могат да бъдат решени?

По отношение на сценарии за кино има известно подобрение с въвеждането на нова специалност „Драматургия“ в киноучилищата. Трябва да се приемат повече драматурзи, за да има банка от сценарии след няколко години. Също така да се окуражават младите хора да се връщат в България след получаване на образование в престижни университети в чужбина. Във връзка с икономическия проблем трябва комисииите да подкрепят търговски ориентирано кино в процент около 75, и само 25 % да бъде за дебюти и авторско кино. Така и дистрибуторите ще имат интерес да разпространяват български филми.

Какво можем да направим за два мандата?

Могат да се възстанови част от салоните в градовете и да се

търси подкрепата на отделите „Култура“ в по-големите общини. Документалното кино трябва изцяло да премине към телевизията, защото то има нулево разпространение по кината.

Правейки го, какво ще постигнем?

Чрез подобряване на сценариите за филми и насочване на комисиите към мейнстрийм продукция се надяваме да върнем зрителите в салоните. В настоящия момент ТВ сериалите имат повече популярност от киното за голям екран. Трябва специално да отбележим, че за ТВ сериалите работят само млади сценаристи.

Ежегодното изплащане на цялата субсидия като изпълнение на закона за филмовата индустрия ще даде възможност на много млади хора да направят първите си филми и ще гарантира заетост на повече специалисти в областта на киното. Отварянето на нови кинозалони в страната ще помогне за дистрибуцията на българското кино.

БИБЛИОТЕКИ

Във всяко развито общество библиотеките като основни средища на културата осигуряват култура и информация за всеки човек. Те са средище на разнообразни по тип културни контакти и интегрирани регионални информационни центрове.

Проблемите при библиотечните услуги се групират в две основни групи – **законови и професионални.**

Като първи проблем, свързан с основните и специализираните библиотечни услуги, ние виждаме различното тълкуване на определени членове, конкретни разпоредби и норми от Закона за обществените библиотеки (в сила от 06.07.2009 г.) от страна на местните власти.

Това се дължи на липсата на разработен инструментариум за неговото приложение – препоръки за прилагането на Закона за обществените библиотеки и най-вече липсата на стандарт за библиотечно–информационно обслужване.

Като втори проблем при библиотечните услуги се явява формалното съществуване на Национален съвет по библиотечно дело, информацията за който според сайта на Министерството на културата не е напълно достоверна.

Третият проблем от първата група е свързан с общините, които в по-голямата си част не са изпънили текстовете на Закона за обществените библиотеки, отнасящи се до създаването на общински комисии за развитие на библиотечно-информационното обслужване на гражданите.

Това е така, защото липсва правна норма в Закона за местната администрация, която да определя предлагането на библиотечно-информационното обслужване като вид административна услуга.

Чисто **професионалните** проблеми, които би трябвало да се решават от Методичен отдел към Националната библиотека „Св. Кирил и Методий“ и Българската библиотечно-информационна асоциация са:

- а. Остарели стандарти за библиографско описание;
- б. Остарели и неотговарящи на съвременните условия статистики – дневници за ежедневна/месечна/ежегодна отчетност;
- в. Ръководството за библиотечни мениджъри има по-скоро пожелателен, отколкото нормативен характер.

Проблемите с Националната библиотека са традиционни – липса на средства. Фрапиращ е случая с липса на средства за пощенски разходи за международен книгообмен. Липсата на складо-

ви помещения също е значителен проблем. Престъпление е ценни ръкописи от X–XV в. да се съхраняват в бивша тоалетна.

Като положителен момент можем да оценим нашето намерение да осъществим през първия мандат пълен ремонт на Народната библиотека „Кирил и Методий“. А през втория ще предприемем необходимите действия за проектиране и строителство на втора огледална сграда на библиотеката върху отредената за целта територия зад гърба на настоящата сграда, съобразена с най-новите дигитални и визуални технологии.

ХУДОЖЕСТВЕНИ ГАЛЕРИИ

Тъй като за София предвиждаме обособяване на терен за бъдещ държавен център, в който да бъдат разположени всички основни държавни институции с оглед поетапно изпразване на сегашния център от административни сгради и превръщането му в пешеходна туристическа и културна зона, голяма част от освободените сгради в центъра на София ще бъдат предоставени за музей на българското изобразително изкуство, който да поеме немалките налични фондове, съхранявани в ужасни условия и недостъпни за граждани и туристи.

ЧИТАЛИЩА

Историята на читалищната дейност следва историческите превратности, белязали епохата на Националното ни Възраждане. Център на идеята за читалищно съюзяване е Цариградското българско читалище, което я обсъжда на 5 април 1870 г. и предлага „всяко читалище да държи върху горний въпрос едно заседа-

ние“. Учредяването на Съюза на народните читалища става след Освобождението, през 1911 г.

Читалищата по същество са културните и информационни средища на местната общност. Тяхната роля се обуславя от традицията – народните читалища съществуват в модерния свят от близо 160 години, но също така и от нуждите на хората за образователен и културен продукт. От възможността да участваш в любителското творчество, да се превърнеш в творец. А и да не забравяме, че названието „читалище“ идва от глагола „чета“.

Както във всяка друга сфера на обществения живот у нас, така и читалищата в годините на прехода станаха параван за забогатяване, основаващо се не на креативна и творческа дейност, а на елементарно комбинаторство. Безбройните консултантски фирми, които по своята същност са паразити, много лесно успяха да намерят път към опоскване на фондовете на Европейския Съюз. От това усвояване за съжаление се облагодетелстват единствено „консултантите“, които под различна самоличност са основен бенефициент на всеки един етап на конкретния проект.

За съжаление по един такъв криминален начин се negliжира най-старата културна асоциация в Югоизточна Европа, каквато се явява Съюзът на народните читалища у нас.

Читалищата могат отново да играят значима роля за съживяване на нацията, каквато роля са играли през епохата на Възраждането. Има начини за почти всяко читалище да бъде намерен европейски партньор, да бъдат те осмислени с нови дейности, коопериране и съвместно участие в проекти.

Всички с тъга и носталгия наблюдаваме краха на българското село. От друга страна, селските читалища са над 2600. С една разумна политика за тяхното съживяване те могат да се превърнат в основата за възраждане на селата.

За това трябва – паралелно с разумното усвояване на европейските фондове – да бъде стимулиран интересът на младите към читалищата. Трябва да бъдат питани какво очакват от читалищата, какво искат да има в едно читалище. А ако те не могат да кажат това, то тогава читалищните дейци трябва да им помогнат с информация, със собствения си опит в работата с младите. Напоследък се наблюдава едно завръщане на млади хора към читалищата – засега най-вече в танцовите колективи и школи. Магията на българския фолклор ги привлича все повече...

ЗАНАЯТИ

Партия „Пряка демокрация“ ще изработи стратегия за запазването на традиционните занаяти и майсторски умения, вкоренени с векове в нашите традиции, посредством занаятчийски курсове и създаване на висококачествени сувенири за туристическия сектор.

ПОДДЪРЖАНЕ НА ХРАМОВЕТЕ И МАНАСТИРИТЕ

Доскоро с проблемите по опазването, консервирането, реставрацията и обновяването на старите храмове на Българската православна църква на територията на Република България (църкви, параклиси, манастири и скитове) се занимаваше бившият държавен Национален институт за паметниците на културата, създаден в средата на 50-те години на XX в. Създадени бяха три филиала в страната, обхващащи проучването и реставрирането на всички паметници от територията им.

Тази дейност е ликвидирана след 1990 г. Бившите дирекции „Изучаване“, „Проектиране“, „Художествени паметници“ (рес-

таврация) и „Изпълнение“, както и филиалите им в страната са „раздържавени“, т.е. закрити. Понастоящем остатъкът от НИПК в лицето на Националния институт за недвижимо културно наследство (НИНКН) към Министерството на културата изпълнява основно контролни и съгласувателни функции. Дейностите с недвижимите паметници на културата преминават хаотично и неконтролирано в частни строителни фирми без необходимата квалификация. Извършват се множество груби нарушения с отписването на много сгради от държавния регистър. На техните места се издигат безконтролно съвременни стъклени мастодонти с причудливи и самоцелни покривни форми. Няма орган – нито църковен, нито държавен, – който да одобрява предложените проекти на конкурсно начало не само за новото строителство, но и за възобновяването и реставрирането на недвижимите паметници на културата.

В областта на тези паметници влизат крепости, отбранителни съоръжения и конструкции, стари мостове, жилищни сгради от всички епохи, исторически места, сгради, свързани с исторически събития и архитектурно-художествени паметници – сгради с художествена украса и черкви със стенописи, иконостаси с икони, дърворезби, църковна мебел и утвар. До 1990 г. държавата финансира всички работи по опазването на културно-историческото наследство, включително реставрацията на недвижимите паметници от национално значение – жилищни сгради, черкви и манастири в продължение на години!

След това повече от 30 години „демократичната“ държава не обръща никакво внимание на културното наследство, но се хвали с него пред света. А частният туристически бизнес се възползва от установеното, запазено и реставрирано с държавни средства историческо наследство, като го използва наготово за частни цели. До-

колкото на бизнеса се налага все пак да поддържа сградния фонд заради печалбите си, се допускат непрофесионални своеволни „реставрации“ и модерни възстановки, унищожаващи автентичността на обектите.

За съжаление настоящото състояние на храмовете и манастирските комплекси е повече от плачевно. Всъщност повечето от тях, особено в многобройните селски църквички и в по-малките градове, изобщо не може да се поддържат поради липса на средства. За тях се грижат, според възможностите и разбиранията си местните свещеници, които с неконтролирани ремонти осъвременяват и повреждат автентичното състояние. Те нямат вина за това състояние на нещата. Те са свещеници, не са строители, нито реставратори или банкери, които да се самофинансират.

Ето защо за действителното опазване, поддържане и реставриране на архитектурно-художествените паметници на културата, от страна на Св. Синод, е необходимо да се предприемат следните действия:

1. Със специален закон – изработен, обсъден и приет без отлагане – да се върнат всички земи, гори, стопански имоти и други църковни и прицърковни собствениности, които още не са възстановени на Св. Синод от държавата или общините.

2. Да се потвърдят онези членове от Устава на Българската православна църква, приети на неотдавнашна сесия на Църковния събор, с които да се забранява продаването и/или заменянето на тези църковни собствениности, освен в изключителни случаи и то с пълно вишегласие в Св. Синод, както и да се изчисли реалната им стойност с цел те да се запазят, за да се осигурят необходимите средства както за издръжката на Църквата, така и за поддържането на храмовете паметници на културата.

3. Да се изработи план за решаването на проблемите за опазването на паметниците на културата, собственост на Българската православна църква. От бившия Национален институт за паметниците на културата (сегашен НИНКН), в продължение на около 20 години са установени около 1200 черкви, строени от IX до началото на XX в. Около 100 са черквите от Средновековието (IX–XIV в.) и от Късното Средновековие (от XV до XVIII в. – времето на турското владичество над България). Черквите от двата периода общо са около 100. По-голямата част от тях са запазени в основи. Най-много черкви, паметници на културата, са от периода на Възраждането – от края на XVIII до началото на XX в. – около 1000 (по данни от научния архив на стария институт за паметниците на културата). Това огромно количество от старинни многовековни, а и по-нови църкви се нуждае от постоянна поддръжка. Тъй като нашата държава няма силите да отдели огромна сума от средства за тази цел, необходимо е да се планират етапи и средства за дългосрочно изпълнение на програма по опазването на този вид културно наследство.

4. За изпълнението на тази цел е необходимо двете ведомства – държавните органи и Св. Синод – да обединят усилията за решаването на тези проблеми, независимо от положението, че Църквата е отделена от държавата още през 1948 г. Не става дума за намеса на държавата, а за координиране на усилията за решаване на общия проблем.

5. Да бъде изработен действащ, строг и наказващ закон за паметниците на културата, който окончателно да реши общия проблем, като замени съществуващия закон, на който са присъщи редица слабости и недостатъци, причинени от заинтересовани лица.

6. Да бъде създадена комисия или художествен съвет в качеств-

вото на орган към Св. Синод, който да защитава неговите интереси в тази област. Този съвет би следвало да се състои от специалисти богослови, специалисти от църковния музей, както и такива по църковна архитектура, по история на изкуствата, по църковна живопис, църковна утвар и дърворезба.

7. Важно условие за плодотворно сътрудничество между Св. Синод и държавата е последната да създаде нова специализирана структура, занимаваща се пълноценно с опазването на паметниците на културата от типа на Националния институт за паметниците на културата, притежаваща съответните пълномощия, подготвен екип и финансови средства.

При управлението на имотите църковните общества да имат поне 50% представителност в съответното изпълнително звено.

1. Остойносттаване на реформите в образованието, науката, културата и работата с младежта

През първия мандат на партия „Пряка демокрация“ в сферата на образованието предвиждаме следните разходи **извън традиционните бюджети**:

- 300 млн. лева – за построяването на 20 нови училища във възстановени села;
- 150 млн. лева – за преоборудване и пригодяване на общообразователните училища по степени: отделно за начално обучение, за прогимназия и гимназия.
- 60 млн. лева – за техническо оборудване с нови средства за комуникация: електронни дъски, LCD-панели, аудио-системи и др.

Общо за сферата на образованието – 510 млн. лева

За сферата на науката:

- 100 млн. лева – за доставка на модерно оборудване в научните институти, центрове и лаборатории.
- 150 млн. лева – за научни разработки на проектен принцип.

Общо за наука – 250 млн. лева

За култура:

- 75 млн. лева – за нови театрални постановки
- 75 млн. лева – за филмови постановки
- 75 млн. лева – за подпомагане на книгоиздаването
- 50 млн. лева – за оркестри и музикална дейност
- 50 млн. лева – за художествени галерии
- 20 млн. лева – за библиотеки и читалища

Общо за култура – 345 млн. лева

За масов спорт – 200 млн. лева

Общо разходи в сферата на образованието, науката, културата и спорта през първия мандат – 1 млрд. 305 млн. лева

Преки приходи от дейностите в тази сфера не се очакват.

7. ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ

1. Акценти

Акцентите в сферата на здравеопазването са следните:

1. Поставяне на пациента, а не на изгодата, паричните потоци и търговията, в центъра на здравната система.

2. Достъпно здравеопазване за всеки български гражданин – независимо в коя част на България живее, от кой етнос е и дали има пари да си плати, или не. В началото на XXI в., при съвременните технологии и производителност на труда, всяка държава, която не е от Третия свят, трябва да се организира така, че да осигурява на всеки свой гражданин пълноценно лечение по всяко време. Защото той е човешко същество и защото това е част от хуманистичните идеали на нашето съвремие.

3. Повече профилактика! От предимно лечение към предимно профилактика.

4. Да се спазва принципът на континуитета! Да запазим и умножим доброто наследство, да го подобрим и усъвършенстваме с нашите реформи и да го предадем за надграждане на идващите след нас.

2. Състояние и проблеми

1. България е отделила за здравеопазване през 2023 г. близо **8% от БВП**, като **3.81% от БВП (7 027 213 600 лв.)** идват от здравното осигуряване и трансфери от бюджета. Частните разходи – основно директни плащания от пациентите – нарастват от 39.1% през 2000 г. почти до **50% от общите разходи** през 2023 г. и представляват най-големият източник за финансиране на здравеопазването в България.

Бюджет на здравната система за 2023 г.:

- 4 286 530 000 лв – здравни вноски
- 2 561 033 200 лв. – трансфер от бюджета
- 6 847 563 200 лв. – общо бюджет на здравната система за 2023 г.
- 26 367 800 лв. – неданъчни приходи

– 179 650 400 лв. – други приходи

7 027 213 600 лв. 3,81 % от прогнозируемия БВП за 2023 г., възлизащ на 183 743 000 000 лв.

2. България отделя най-малък процент от своя брутен вътрешен продукт за здравеопазване, което води до огромни частни доплащания за лечение от българските граждани и конфликти в здравната система, показва проучване на Euractiv. Директните плащания (ДП) от потребителите са най-високите в ЕС (почти 50% в сравнение с ок. 16 % като средна стойност в ЕС) и се обуславят главно от доплащанията за лекарствени продукти, стоматологична и извънболнична помощ, за медицински изделия, за консултации при специалисти. Разпространението на неофициалните плащания също увеличава разходите на домакинствата за здравеопазване.

Според бившия здравен министър Илко Семерджиев България през 2023 г. ще изразходва 1378 лева за здравеопазване на човек от населението. Средно около 700 евро или 800 долара. Средно вече няма под 3500 евро в ЕС.

3. Цялата първична и преобладаващата част от специализираната медицинска помощ в България са **частна собственост**. Разпределението на специалистите на територията на страната се характеризира с големи регионални различия.

4. Този факт води до **дълбоко неравенство** в достъпа до медицински услуги и до това, че редица прослойки са почти напълно лишени от тях. Системата за социално здравно осигуряване е задължителна, но на практика съществуват значителни разлики по отношение на покритието на населението и това, което се предлага в пакета от здравни дейности

5. Процентът на бедните семейства, изпитващи **затруднения при получаване на здравни услуги**, е много голям. И ако за та-

кива семейства в ЕС разходите за лекарства, за дентална помощ и медицинска помощ се рамбурират 100%, у нас те са съответно 52%,60% и 62%.

6. По данни на НСИ от последното преброяване броят на българското население е 6 519 789, а неосигурените са 787 992, или 12.1% от населението. **Всеки осми българин е здравно неосигурен.** При това населението намалява, а неосигурените се увеличават: през 2018 г. техният брой е бил ок. 719 000 души.

7. След „реформите“ от края на 90-те години акцентът в здравеопазването не е лекуването, а **управлението на паричните потоци.** Преобладаването на търговските пред хуманитарните и медицинските принципи води до тежка корупция от горе до долу, до **дехуманизацията на лекарската професия**, до източване на немалка част от средствата, които обществото отделя за здравеопазване, до тежки диспропорции в организацията на здравеопазването.

8. Съществува **преоразмеряване на клиничната помощ**, като хоспитализациите в болниците за активно лечение в България надхвърлят с 20% стандарта в ЕС – факт, който подсказва за неефективната използваемост на извънболничната медицинска помощ и липсата на интеграция и координация между различните нива и звена в системата.

9. Същевременно е налице недостиг на **болници за продължително лечение, за психиатрична помощ**, почти пълно отсъствие на **центрове за палиативни грижи** и на организация за **грижи в дома.**

10. **Денталната помощ** е в „Дикенсов вариант“: съществуват много модерни кабинети, но те са концентрирани почти изцяло в големите градове и от тази помощ се възползват само хората с доходи над средните. От бюджета на НЗОК се покриват минимално

количество услуги, докато по-голямата част от денталната помощ се заплаща от пациентите.

11. Общопрактикуващият лекар (ОПЛ) се е превърнал в безсмислена институция, която на практика не лекува, а е разпределител на направления за специалист, в „пазач на входа“ на системата към следващите нива, а именно специализираната извънболнична и болничната помощ. Броят на общопрактикуващите лекари в България постоянно намалява, а достъпът до първична помощ в селските и отдалечените райони е ограничен.

12. Планирането, регулацията на здравната система и управлението на информацията в нея е неефективно и се затруднява от смесената публично-частна система на финансиране и смесената държавно-общинска система на организация на публичното здравеопазване. Липсата на ясно разграничение на дейността при различни видове собственост води единствено до източване на ресурси, корупция и неефективност на здравните услуги.

13. Висок остава процентът на инфекциозните заболявания спрямо стандартите на ЕС, а процентите на ваксинация за редица заболявания са по-ниски от нивата, препоръчвани от СЗО.

3. Програма за реформи в рамките на един мандат (4 години) и средносрочен период (10 години)

1. ЗДРАВНА РЕФОРМА

1.1. Всеобща достъпност до здравни грижи на цялото население без изключение.

Целта на реформата, за която пледираме, е да се промени настоящият модел на здравеопазването, според който то е търговска

дейност за оказване на здравни услуги. Ние искаме да възкресим, но в съвременни условия, познатия класически модел за хуманна помощ към болните или травмирани хора, чиято задача е облекчаването на страданието, излекуването и продължаването на живота на пациентите. В центъра на тази дейност е страдащият човек, а не паричните потоци. Това е и фундаментът, върху който стъпват всички елементи на реформата.

1.2. Разделяне на държавното и частното здравеопазване

За правилното функциониране на медицинските заведения е необходимо ясното разграничение между публичното и частното здравеопазване и ликвидирането на сега съществуващите порочни практики. В рамките на 2 мандата частните извънболнични и болнични заведения ще трябва да преминат към изцяло собствено финансиране (от такси на пациенти, дарения, лекуване на чужденци и т.н.), без да получават никакви средства от бюджета и държавни фондове. По изключение частни медицински заведения могат да получават бюджетно финансиране само в следните случаи:

1. Участие в национални научни проекти, за които се кандидатства с конкурс.

2. Извършване на специализирани високотехнологични процедури, терапии и операции, каквито публичните медицински заведения на територията на България не предлагат.

Лекарите и медицинския персонал на публичните медицински заведения няма да имат право да практикуват под каквато и да е форма в частните такива.

1.3. Централизиране на публичното здравеопазване в ръцете на държавата

Сегашната система на смесено държавно и общинско публично здравеопазване е тромава, трудно управляема, силно бюрократизирана, с размита отговорност, поради което е подходяща среда за корупция. На практика и сега общинското здравеопазване получава голяма част средствата за издръжка на лечебните заведения в негова собственост от НЗОК и от бюджетни трансфери. Двойното подчинение не позволява хармонична и комплексна организация на здравеопазването в национален мащаб, затруднява подмяната на оборудването, обновяването на материалната база, внедряването на революционни медицински практики. Затова предвиждаме преминаването на всички извънболнични и болнични заведения, лабораториите, специализираните национални болници, централните за спешна медицинска помощ, психиатричните болници, централните за трансфузионна хематология и диализа, поликлиниките и др. на централизирано подчинение, финансиране и управление от държавата.

Общините, както и различни организации (например Църквата), ще запазят правото си да учредяват и издържат свои здравни заведения под единно методическо ръководство от МЗ, но няма да имат право на държавна субсидия за финансирането им, освен ако не оказват услуги, каквито в другите здравни заведения не се оказват.

1.4. Ликвидиране на Здравната каса и създаване на специално управление в Министерството на финансите, занимаващо се с финансирането на здравеопазването.

Ако хвърлим поглед върху публичните разходи за здравеопаз-

ване през 2023 г., за които има ясна отчетност, ще видим следната картина:

През 2023 г. събраните от НАП и предадени на НЗОК здравни вноски са в размер на ок. **4,286 млрд. лв.**

Трансферите от държавния бюджет, възлизащи на ок. 2,561 млрд. лева, покриват разходите за:

- центрове за спешна медицинска помощ,
- регионални инспекции,
- центрове за трансфузионна хематология,
- политика в областта на реализиране на национални здравни програми по стратегически здравни приоритети и социално значими заболявания,
- осигуряване на медикаменти, консумативи и биопродукти по централна доставка,
- диагностично-консултативна и лечебна дейност в лечебните заведения, в системата на МЗ, МТИТС (Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията), МС, МО, МВР и ММС (Министерство на младежта и спорта).

Ние предлагаме НЗОК да бъде ликвидирана, да отпаднат здравните вноски, плащани от работодатели, наемни работници и по самоосигуряване, а сумата за здравеопазване да се набира посредством увеличаване на ДДС с 5 процентни пункта (до 25%), които по закон могат да се използват изключително за целите на здравеопазването.

Тези 5 допълнителни процентни пункта ДДС (т.е. увеличаването на ДДС с една четвърт) се равняват почти точно на приходите от здравни осигуровки:

- През 2023 г. събраните суми по ДДС възлизат на ок. 17 млрд. лв.

– Една четвърт от 17 млрд. лв. е 4.25 млрд. лв. Което е само с **36 млн. лв. по-малко** от сумите, събрани от НЗОК за 2023 г.

– Но трябва да се има предвид, че НЗОК харчи годишно ок. 110 млн. за административни разходи и заплати, така че приходите, събрани било по единия, било по другия начин, биха били приблизително едни и същи.

Алтернатива на този модел е създаването на много здравни каси с идеята за значителна конкуренция между тях, но това е пагубен и порочен модел. В своята завършена форма той е реализиран в САЩ и при идването на президента Байдън на власт бе констатирано, че за административни разходи в здравеопазването (и най-вече за функционирането на множеството здравни осигурителни компании) отиват 34% от всички средства за здравеопазване.

Предлаганият от нас модел по наши виждания ще оптимизира в значителна степен разходите за здравеопазване в България и ще постигне при цялостното си внедряване икономия, не по-малка от 20%. Със спестените средства възнамеряваме да разширим здравните услуги, за които сега гражданите плащат директно от джоба си (напр. стоматологичните услуги) с оглед да намалим директните лични разходи за здравеопазване от сегашните 46–47% до не повече от 30%, а на следващ етап – и до 15–16%, какъвто е европейският стандарт при осигурените граждани.

Събирането на средства за здравеопазване чрез увеличаване на ДДС прави невъзможно неплащането на пари за здраве, въздава социална справедливост, защото богатите чрез голямото си потребление плащат значително повече, намалява драстично бюрокрацията и **дава основание всеки български гражданин да получава пълния пакет медицински услуги.**

1.5. Създаване на здравна база данни и здравна карта

Изключително важен момент от реформата е създаването на електронна индивидуална карта на всеки български гражданин и електронна здравна база данни за всички регистрирани пациенти в България. В здравната карта се отразяват абсолютно всички заболявания, тяхното лечение, проведените изследвания, предписаните лекарства, извършените контролни прегледи, процедури, манипулации, операции и терапии, като на последните 4 вида въздействие (контролни прегледи, процедури, манипулации, операции) се прави и видеозапис, влизащ в базите данни. По този начин всеки гражданин получава пълна анамнеза за всички прекарани болести и претърпени травми, за лечението и за здравния си статус, като същевременно писмената работа на лекарите и техните асистенти се свежда до разумен минимум.

Здравната карта на всеки гражданин се вгражда в електронния чип на личната карта, която е и шофьорска книжка, осигурителен документ, електронен подпис и свидетелство за идентификация.

Електронната база данни регистрира всяко лечебно въздействие върху всеки български гражданин, позволява проследяване на всичките му болести, дава на здравните власти пълна информация във всеки конкретен момент за картината на заболяемостта както за цялата територия, така и за отделни области, позволява проследяването на всички епидемии още в техния зародиш, показва кои видове заболявания се увеличават и кои намаляват, дава ясна информация за здравния статус на населението във всички възрасти и позволява вземането на правилни мерки за справяне с негативните тенденции, подсказва къде има проблеми с функционирането на болничните заведения или на спешната помощ, дава ясна картина на квалификацията и ангажираността на всеки лекар или медицинско лице.

1.6. Възстановяване на поликлиниките.

Предвиждаме да възродим пълноценното поликлинично лечение и диагностика, като поемем издръжката на поликлиники с всички необходими специалисти, с необходимото най-модерно оборудване и апаратура, и улесним достъпа на гражданите до специалисти, без задължително да преминават през личния лекар, чиято институция, както бе изтъкнато, се е превърнала в „пазач на входа“ и „раздавач на направления“, в излишно звено и тясно място на цялата система. Ще създадем и условия за пълноценно амбулаторно лечение за по-леки случаи.

1.7. Трансформиране на функциите на общопрактикуващите лекари

Задачата на ОПЛ се трансформира с акцент върху профилактиката и посещенията по домовете. Възнамеряваме да насочим дейността на общопрактикуващите лекари към профилактика със задължителен комплексен преглед на всички регистрирани при тях граждани поне веднъж годишно. Тези прегледи ще бъдат едно от най-важните задължения на общопрактикуващите лекари, които ще водят регистър на прегледите и ще правят годишен отчет за здравословното състояние на своя контингент с предвиждания за нуждите му и потенциалните разходи за следващата година.

Второто основно задължение на общопрактикуващите лекари ще бъде посещението по домовете на хронично болните, инвалидите, болните с временна нетрудоспособност и заразно-болните.

Частен случай на ОПЛ ще бъдат селските лекари. Именно те ще бъдат широкопрофилни общопрактикуващи лекари. Селските лекари ще получават специален статут, 50% по-висока заплата, оборудван с модерна техника и широк набор животоспасяващи и други лекарства медицински пункт, автомобил с висока проходи-

мост и семейна квартира. Всеки селски лекар ще отговаря за група села в радиус 10–15 км.

2. ОРГАНИЗАЦИЯ НА МЕДИЦИНСКАТА ПОМОЩ В НАЦИОНАЛЕН МАЩАБ

2.1. Изграждане на 8 суперболници по всички медицински профили

Суперболниците ще бъдат по една за всяка от 6-те икономически области на България и 2 в София-град. Те ще бъдат оборудвани с възможно най-модерна медицинска техника и ще прилагат всички революционни медицински практики. Лекарите в тях ще специализират в най-престижните световни клиники. Във всяка от тези болници всеки български гражданин ще може да получи пълен набор от медицински услуги с еднакво качество във всяка от тях. Веднъж на всеки 5 години цялото оборудване ще се заменя с ново, а излязлото от употреба (тъй като все още ще е сравнително ново и на високо ниво), ще бъде разпределяно сред околните болници. Всяка от тези 8 болници ще разполага с медицински хеликоптер.

2.2. Болници за активно лечение

В част от сегашните околните градове ще бъдат поддържани регионални болници за активно лечение с щат в зависимост от нуждите на региона. Те не трябва да отстоят една от друга на повече от 100 км, за да се спази изискването за максимум половин час до получаването на квалифицирана спешна помощ и максимум един час до извозването на пациента до болница. При тази оптимизация предстои закриването на някои болници и построяването на други, за да може всички те да бъдат свързани в хармонично

разположена в пространството верига. Предстои и съкращаването на минимум 20% от легловата база, която, както сочат изследванията, надхвърля европейските стандарти. Оптимизирането ще върви в унисон с въвеждането на цялостна система за профилактика и превенция на заболяванията, така че в никакъв случай да не се стига до недостиг на легла в тези медицински заведения.

2.3. Болници за специализирано лечение

Паралелно с многопрофилните болници ще поддържахме и необходимия брой специализирани медицински заведения – онкологични, психиатрични, за заразни болести и други такива, като ще поддържахме по една централна в София и нейни филиали в централните на 6-те икономически зони на България, а при необходимост – и в други населени места.

2.4. Болници за продължително лечение

Един от най-големите недъзи на сегашното здравеопазване е, че цялото внимание на системата е обърнато към интензивното лечение в рамките на няколко дни, но не и на окончателното излекуване на пациентите. Затова във всички центрове на 6-те икономически зони, а също и в други градове, ако се налага, ще бъдат построени болници за продължително лечение, в които да протича рехабилитацията на пациентите след активното лечение до пълното им оздравяване или, ако това е невъзможно, до максимално подобрение, след което пациентите ще получават било надомна медицинска помощ, било ще продължават лечението си в диспансери. Сегашното положение, при което недоизлекувани болни в много тежко състояние биват изписвани от болниците за активно лечение, защото клиничните пътеки не позволяват продължаване на престоя им в болниците, ще бъде прекратено.

2.5. Диспансери и санаториуми

Планираме да възстановим и усъвършенстваме системата от диспансери в цялата страна, която беше ликвидирана след промените от 1989 г. поради това, че произхождаше от медицинските практики в Съветския съюз. Диспансеризацията означава комплекс от лечебни, диагностични и профилактични услуги, които се оказват на хронично болни пациенти, и включва редовни прегледи и изследвания, медицинско проследяване и продължаващо и активно лечение. Тя има за цел предоставяне на интегрирана грижа за хора с хронични заболявания и превенция на последващи усложнения.

2.6. Центрове за палиативни грижи

Палиативните грижи се оказват на хора в терминален и нелечим стадий на тежки заболявания, за които остава живот от няколко седмици до няколко месеца и за които не могат да се полагат адекватни грижи в домашна обстановка, а никакво активно лечение вече не може да им помогне. Палиативните грижи са и медицински, но преди всичко психологически. Световната практика показва, в подобни центрове работят много доброволци и милосърдни хора, желаещи да подготвят болния за преминаването от живота към смъртта.

В България подобни заведения почти няма, ако не се броят някои хосписи, в които всички тези дейности са на доста примитивно равнище.

Нашата програма предвижда изграждането на центрове за палиативни грижи във всяка икономическа зона, а ако това е наложително, и в други по-големи градове.

2.7. Спешна и неотложна помощ

Спешна помощ трябва да предлагат всички болници за интензивно лечение наред с Университетската многопрофилна болница за активно лечение и спешна медицина „Пирогов“ като водещо звено в тази област.

Освен в болниците трябва да има екипи, базирани на рискови места като гари и летища, или на други места с много интензивно движение на множество хора, предполагащи дейности с потенциално висок травматизъм. В перспектива болниците за активно лечение ще бъдат оборудване с хеликоптерни площадки.

2.8. Мобилни медицински центрове

Ще бъдат създадени мобилни медицински центрове, които да провеждат профилактични прегледи, ваксинации, консултации и неотложна помощ по отношение на рискови групи от населението, както и на среди, които се самокапсулират по културни или религиозни причини. Това ранно диагностициране е превантивна мярка, която спестява голям ресурс, необходим за лечения в по-напреднал етап. На първо време ще бъдат създадени по един за всеки

2.9. Медицински хеликоптери

Медицински хеликоптер трябва да притежава всяка от 8-те суперболници в България, а също и Министерството на извънредните ситуации, което да има на разположение поне 5 медицински хеликоптера за случаи на бедствия, аварии, техногенни и транспортни катастрофи и др.

3. УПРАВЛЕНИЕ

Управлението на здравеопазването е двустепенно, включващо Министерството на здравеопазването (съответно Министерството на финансите) и директорите на здравните заведения. Ликвидират се всички областни, регионални, градски и общински структури в тази област.

3.1. Министерство на здравеопазването (МЗ)

Министерството на здравеопазването е принципал на всички здравни заведения в страната. То предлага на МС къде, кога и в какви здравни заведения да се инвестира, изработва всички законодателни и нормативни документи, упражнява методическа помощ и контрол спрямо всички медицински учреждения, изработва проектобюджет за всяка следваща година, назначава директорите на всички здравни заведения, води регистър на всички медицински лица, поддържа и усъвършенства електронната здравна карта и електронната здравна база данни, поддържа екипи от специалисти-консултанти във всички области на медицината, извършва централизирани търгове за лекарства, оборудване и медицинска техника и апаратура, обновява всяка година клиничните пътеки и тяхната стойност.

Министерството на здравеопазването работи с относително неголям щат, свиквайки ad hoc експертни групи за изработването на стратегии, посрещането на епидемии, преодоляването на негативни тенденции, обновяването на методиките, осигуряването на квалифициран персонал в национален мащаб.

3.2. Министерство на финансите (МФ)

Министерството на финансите осигурява средствата, пред-

видени в бюджета на здравеопазването, гласуван от Народното събрание, разпределя ги по здравни заведения съобразно плана, заложен от МЗ в бюджета, следи за правилното им изразходване и контролира финансовите отдели във всички здравни заведения.

С въвеждането на здравната карта и здравната база данни, с повсеместната цифровизация и електронно правителство МФ ще може да проследява в реално време всички разходи на здравните заведения, да отчита всяка аномалия и да взема бързо и ефективно мерки за предотвратяване на всякакъв вид корупция и неправомерни разходи. При подобна схема предвиждаме минимум 20% икономия на средства спрямо сегашните равнища и свеждането на кражбите от здравната система, които са ноторно огромни, до санитарен минимум.

3.3. Директори на здравните заведения

Директорите на здравните заведения се назначават с конкурс от МЗ. Те задължително трябва да имат медицинско и икономическо образование. Директорите отговарят за цялостната дейност на повереното им здравно заведение, като на първо място стоят интересите на пациента, а после – всичко останало.

4. КАДРИ

Основните кадри в здравеопазването са: лекари (профилирани и общопрактикуващи), медицински сестри, санитарни, лаборанти.

Те могат да бъдат назначавани само при наличието на съответната квалификация, важна част от която е и медицинската етика. В неотдавнашно изследване на „Галъп интернешънъл“ медицинските сестри бяха обявени за професията с най-висока

почтеност и етика¹. Същото се отнася и за лекарите. С превръщането на здравеопазването в търговска дейност лекарската етика като че ли отстъпи на заден план, а това е недопустимо. Всяко медицинско лице трябва да осъзнава, че работи не с вещи, а със страдащи хора, и че единствената му задача е да облекчи това страдание.

Всички медицински лица трябва да бъдат обучени до автоматизъм, че работата им е да следват съответните процедури и протоколи, описани в методиките за лечение на всяка болест. Това е неделима част от медицинския професионализъм, който само в изключителни случаи прибягва до „творчество“. Медицинската наука и нейното практикуване са достигнали такива висоти, че допълнянето им със собствено „творчество“ обикновено води само до неблагоприятия резултат. В това отношение българската медицина има да догонва тази в напредналите страни.

Възнагражденията на лекарите и медицинския персонал ще бъдат формиращи с помощта на точкова система. Ще се отчитат медицинската област, сложността на дейността, степента на риска, степента на иновативност на използваните технологии, квалификацията, качеството и количеството на положения труд, географското местоположение. Възнаграждението на лекарите не може да бъде под средната за страната заплата, умножена по две (т.е. към днешна дата – под 2500 лева). Това на медицинските сестри – под средната за страната заплата, умножена с коефициент 1.5.

Общопрактикуващите лекари ще имат предписание за дейностите, които извършват: рутинни прегледи, годишни физически прегледи, направления за специализирана медицинска помощ, които ще бъдат пряко обвързани с резултатите от дейността.

¹ <https://news.gallup.com/poll/274673/nurses-continue-rate-highest-honesty-ethics.aspx>

Заплащането им ще се формира по точкова система за всички тези дейности, а не само на брой пациенти.

4. Календар на действията и законодателните мерки

През първия 4-годишен мандат ще бъдат извършени всички законодателни, административни, финансови и кадрови промени за осъществяване на здравната реформа. Що се отнася до материалните и най-вече строителството на суперболници, болници за продължително лечение, санаториуми, диспансери и поликлиники, този процес ще продължи в рамките на ок. 10 години.

През първата година на първия 4-годишен мандат ще бъде извършено следното:

- Изработване на електронна здравна карта и електронна здравна база данни в завършен вид,
- Приемане на законодателството и нормативната уредба за ликвидирането на НЗОК и подготовка за поемането на нейните функции от МЗ и МФ,
- Изработване на план за териториалното разположение, броя и видовете здравни заведения в цялата страна,
- Възстановяване на поликлиниките и извънболничните здравни заведения под държавно управление в цялата страна,
- Трансформиране дейността на общопрактикуващите лекари,
- Приемане на план и график за прекратяване на държавното финансиране към частните здравни заведения в рамките на 4-годишен период.

През втората година на първия 4-годишен мандат ще бъде извършено следното:

- Внедряване на новия финансов модел и ликвидиране на НЗОК,
- Реформа на МЗ и МФ с оглед новите им задачи и функции,
- Осъществяване на всеобщо пълноценно медицинско обслужване за цялото население,
- Прехвърляне на всички съществуващи държавни болници за активно лечение, санаториуми, лаборатории, научни центрове на централизирано управление и финансиране,
- Ликвидиране на НЗОК и всички регионални и общински структури за здравеопазване,
- Оптимизация на легловата база в болниците за активно лечение
- Начало на планомерния отказ от държавно финансиране на частни здравни заведения (лаборатории, заведения за първична и специализирана помощ, на които съществува държавна конкуренция в съответния регион),
- Начало на строителството на 1 суперболница, 1 санаториум, 1 болница за продължително лечение, 1 диспансер, 2 центъра за палиативни грижи, 10 селски здравни пункта,
- Осигуряване на 1 медицински хеликоптер.

През третата година на първия 4-годишен мандат ще бъде извършено следното:

- Преглед на реформата и извършване на законодателни и административни корекции, ако е необходимо,
- Продължаване на планомерния отказ от държавно финансиране на частните здравни заведения,
- Начало на строителството на следващия блок от 1 супер-

болница, 1 санаториум, 1 болница за продължително лечение, 1 диспансер, 2 центъра за палиативни грижи, 10 селски здравни пункта,

- Осигуряване на 2 медицински хеликоптера.

През четвъртата година на първия 4-годишен мандат ще бъде извършено следното:

- Пълно разделяне на частното от държавното здравеопазване с изключение на случаите по т. 1.2, раздел „Програма за реформи“,

- Пускане в експлоатация на първите 1 суперболница, 1 санаториум, 1 болница за продължително лечение, 1 диспансер, 2 центъра за палиативни грижи, 10 селски здравни пункта,

- Начало на строителството на следващия блок от 1 суперболница, 1 санаториум, 1 болница за продължително лечение, 1 диспансер, 2 центъра за палиативни грижи, 10 селски здравни пункта,

- Осигуряване на поредни 2 медицински хеликоптера.

През втория 4-годишен мандат ще бъде извършено следното:

- Построяване на нови 4 суперболници, 4 санаториума, 4 болници за продължително лечение, 4 диспансера, 8 центъра за палиативни грижи, 40 селски здравни пункта,

- Осигуряване на 8 медицински хеликоптера,

- Обновяване на цялото оборудване и апаратура на първите суперболници и предоставянето на старото оборудване на болниците за активно лечение в цялата страна,

- Приключване в общи линии на обновяването и попълването на материалната база, отговаряща на целите на реформата,

- Довеждане на частните директни плащания до не повече от 25% от всички разходи за здравеопазване.

5. Закони, подлежащи на изменение

1. Закон за здравето;
2. Правилник за прилагане на Закона за здравето;
3. Закон за лечебните заведения;
4. Закон за лекарствените продукти в хуманната медицина;
5. Закон за съсловните организации на лекарите и на лекарите по дентална медицина;
6. Закон за съсловната организация на медицинските сестри, акушерките и асоциираните медицински специалисти;
7. Закон за здравното осигуряване (отмяна);
8. Кодекс за социално осигуряване.

6. Остойносттаване на реформите в здравеопазването

Инвестиции в строителство и реконструкция на болници, поликлиники, санаториуми, диспансери, центрове за палиативни грижи, центрове за неотложна и спешна помощ, мобилни медицински центрове, селски здравни пунктове и медицински хеликоптери:

1. Суперболници (по 350 млн. едната) – 1.4 млрд. за един мандат (4 болници)
2. ДКЦ (по 15 млн. единият) – 300 млн. за един мандат (20 ДКЦ)
3. МБАЛ (модернизиране по 15 млн.) – 150 млн. за мандат (10 МБАЛ)
4. Специализирани болници (50 млн. едната) – 200 млн. за мандат (4 специализирани)

5. Болници за продължително лечение (50 млн. едната) – 350 млн. за мандат (7 болници за продължително лечение)

6. Диспансери и санаториуми (40 млн. единият) – 280 млн. за мандат (7 диспансера и санаториума)

7. Центрове за палиативни грижи (20 млн. единият) – 200 млн. за мандат (10 центъра)

8. Центрове за спешна и неотложна помощ към МБАЛ (15 млн. единият) – 150 млн. за мандат (10 центъра)

9. Мобилни медицински центрове (2 млн. единият) – 40 млн. за мандат (20 центъра)

10. Селски здравни пунктове (0.5 млн. единият) – 10 млн. за мандат (20 пункта)

11. Медицински хеликоптери (20 млн. единият) – 100 млн. за мандат (5 хеликоптера) + 70 млн. за хеликоптерни площадки = 170 млн.

Общо инвестиции: 3.340 млрд. лева за мандат

Възвращаемост на инвестициите:

1. От съкращаване на легловата база – по 300 млн. лева годишно = 1.2 млрд. лева за мандат.

2. От повишаване на ефективността – по 150 млн. лева годишно = 600 млн. лева за мандат.

3. От подобряване здравния статус на населението – по 100 млн. лева годишно = 400 млн. лева за мандат.

4. От услуги за чужденци: по 50 млн. лева годишно = 200 млн. лева за мандат

Общо възвращаемост: 2.4 млрд. лева за мандат

Социална политика

В традиционното възприемане на социалната политика нейните основни области на приложение са: образование, здравеопазване, закрила на майчинството и детството, социално осигуряване (пенсии, безработица), лични социални услуги.

За образованието и здравеопазването сме разгърнали подробно нашите намерения и затова тези глави от нашата платформа са най-големите. Ние смятаме, че в условията на икономическо ускорение поради внедряването на все по-производителни технологии всяка държава, ако не е от най-изостаналите, има задължението да води активна, многостранна и действена социална политика.

Същевременно тази политика не трябва да замества личната отговорност за своята съдба на всеки гражданин и не трябва да допуска образуването на паразитни прослойки, източващи ресурсите на социалната политика, без да дават никаква престация за получените пари.

1. Акценти

1. Осигуряване на нормални условия за живот и развитие на всеки български гражданин от раждането му до старостта.

2. Създаване на условия за функционирането на семейството като основна единица на обществото.

3. Насочване на помощите към реално нуждаещите се. Култивиране на социална отговорност и постигане на социална справедливост.

4. Решително подобряване статуса на пенсионерите.

5. Изработване на дългосрочна стратегия за борба с безработицата с навлизането в Постиндустриалното общество.

2. Състояние и проблеми

1. Детските надбавки се дават само на родители с доход до 810 лв. на човек, при това са мизерните 50 лв. за едно дете, 110 лв. за две деца и 165 лв. за три деца. Помощ през 2023 г. са получавали ок. 350 000 семейства, а броят на семействата с непълнолетни деца според последните данни на НСИ от 2021 г. (тогава беше последното преброяване) е 1 176 372. Коеето означава, че детски надбавки получава едва една четвърт от семействата.

2. От 90-те години на миналия век съществува хроничен недостиг на места в детските градини, най-вече в 4-те най-големи общини в страната. Там той варира между 7 и 23% от децата. Освен в най-големите населени места, проблем с броя на местата в детските градини (ако изобщо има такива) се наблюдава и в селата, където има все по-малко деца. Често те са дотолкова бедни, че не могат да издържат градини с малки групи деца, нито да организират добра транспортна система до средишно детско заведение. Въпреки че проблемът е на общините, държавата не може да стои настрана от него и когато е ясно, че те не могат да се справят, тя трябва да ги подпомогне за преодоляването му.

3. Линията на бедност за 2024 г. е 526 лева. Като се има предвид, че понятието „линия на бедност“ предполага повече доходи от понятието „екзистенц-минимум“, то не е ясно по каква методика и как е получено това число, но за всеки непредубеден човек е пределно ясно, че с такива пари не може да се живее, дори да се оцелява. По данни на Националния статистически институт под линията на бедността са 22 процента от населението на страната.

4. Минималната пенсия за 2024 г. е 580 лв., а линията на бедност – 526 лева. Следователно много пенсионери живеят около и под границата на оцеляването.

5. Майчината и перинаталната смърт у нас все още е над 2 пъти по-висока от средното равнище в ЕС.

3. Програма за реформи

1. Специално внимание към майчинството и отглеждането на децата:

а) Паричното обезщетение при бременност и раждане, което сега се изплаща за срок до 410 дни, от които 45 дни преди раждане, да достигне 540 дни, от които 90 преди раждане;

б) За борба с високата майчина и детска смъртност родилните домове се развиват в перинатални центрове, в които освен родилния дом са налице консултативни отделения, лаборатории, неонатални отделения със съответната техника и екипи;

в) Усилено строителство на детски ясли и градини в градовете, където има недостиг, и подпомагане на системата от училищни автобуси за селата без собствени училища.

2. Помощ за хората, останали без работа, претърпели злоупотреба или пострадали от природно бедствие:

а) Обезщетение в продължение на 2 месеца и в размер 80 от трудовия доход, върху който безработният се е осигурявал през последните 6 месеца, за изпадналите в безработица; след този срок безработните упражняват общественополезен труд до намирането на работа по специалността;

б) специално внимание към младежката безработица и следване на проактивна политика: програми за субсидиране на стартапи, продължаващо обучение, субсидии за започване на малък бизнес и др.

в) подкрепа за претърпелите злоупотреба и инвалидизираните чрез осигуряването на най-модерните средства, възвръщащи човека към активен живот и увеличаващи неговите възможности:

екзоскелети, изкуствени хуманоидни крайници, които почти не се отличават от естествените и се командват от мозъка, изкуствени органи, култивирани от стволони клетки, и др.; за целта в България ще се организира производството на такива помощни средства и заместители (вж. раздел VIII. Милиардни програми).

3. Условия за нормален и активен живот на пенсионерите:

а) повишаване на всички пенсии с 60% за първия ни мандат и с още 60% през втория;

б) най-малките пенсии по старост с трудов стаж, по-малък от 20 години, трябва да покриват екзистенц-минимума, а тези с трудов стаж над 20 години, но по-малък от изискванията за пълна пенсия, да бъдат най-малко с 30% по-високи от екзистенц-минимума;

в) При възможност на бюджета – раздаване на допълнителни бонуси.

4. Приюти за всички десоциализирани хора (скитници, бездомни, просяци), осигуряващи пълноценно хранене, дрехи, спане и пребиваване. Просяците трябва да изчезнат от нашите улици.

5. Центрове за лечение на зависимите от психотропни вещества – алкохолици, наркомани и др. Перманентна кампания анти-дрога в училищата и медиите.

6. Законодателни и административни мерки срещу злоупотребите със средствата за социални нужди: мними болни, лъжепенсионери, многодетни майки, превърнали майчинството в бизнес, паразитни прослойки, непохващали и нямащи намерение да похващат работа.

7. Стремез към постигане на възможно най-висока социална справедливост. Социалната справедливост се състои в правилното разпределение на благосъстоянието, наличието на равни възможности и социални привилегии. Акцентът е върху премах-

ването на бариерите пред социалната мобилност, създаването на програми за социално подпомагане и икономическата справедливост, т.е. съответствието между качеството и количеството на труда и заплащането му.

8. Усъвършенстване на данъчната администрация за значително (поне 25%) увеличаване на приходите от социални осигуровки (изсветляване на сивата икономика).

4. Закони, подлежащи на приемане или изменение

1. Кодекс за социално осигуряване,
2. Закон за закрила на детето,
3. Закон за стартапите (нов),
4. Закон за трансхуманизма (нов).

5. Разходи за социалните реформи

Разходите за социалните реформи извън стандартните бюджети, поемащи увеличението на пенсиите през първия мандат от управлението, са:

1. Перинатални центрове – 70 млн. лева
2. Детски ясли и градини – 140 млн. лева
3. Субсидиране на стартапи и програми за начинаещ бизнес – 120 млн. лева
4. Строеж на приюти – 80 млн. лева
5. Центрове за психотропни зависимости – 80 млн.

Общо разходи за социални реформи – 490 млн. лева

8. ЗЕМЕДЕЛИЕ И ГОРИ

1. Акценти

Акцентите в сферата на земеделието и горите са следните:

1. Рязко повишаване на дела на земеделието в БВП на България.

2. Максимално, в пъти съкращаване на вноса и увеличаване на износа.

3. Рязко увеличаване на интензивните отрасли като овощарство, зеленчукопроизводство и лозарство в сферата на земеделието и намаляване на производството на зърно и маслодайни култури като даващи крайно нисък приход² на единица площ и изтощаващи земята.

3. Дрaстично увеличаване на животновъдството и продукцията от него: месна, млечна, кожена, консервна и др.

4. Възраждане на българското село и постигане на жизнено равнище в него, не по-лошо от това в градовете.

5. Значително повишаване ролята на държавата в стопанисването на българските земи и гори, произвеждането на качествена и разнообразна продукция и постигането на висок социален статус на хората, свързани със земеделието и горското стопанство.

6. Изграждане на мощен преработвателен сектор, свързан със земеделието и горите.

7. Осигуряване на модерна инфраструктура (пътища, комуникации, ВиК, пречиствателни станции) в българските села.

8. Осигуряване на всички социални придобивки, присъщи на градското население: достъпно здравеопазване, образование, социални услуги, специална програма за повишаване на раждаемостта.

² Да не се бърка с норма на печалбата!

2. Състояние и проблеми

Селското стопанство бе икономическият отрасъл, понесъл най-големи загуби през постсоциалистическия преход.

1. Проведена бе в прекия смисъл на думата – неговата ликвидация.

2. Комасираната земя бе разпарчетосана, за да бъде впоследствие приватизирана от безскрупулни и невежи хора, които станала латифундисти.

3. Ликвидирани бяха племенни стада, отглеждани с десетилетия местни породи.

4. Престана да съществува изключително разклонената мрежа за изкуствено напояване и мелиорация, като металните тръби бяха разкрадени, а напоителните канали – затрупани.

5. Градената с десетилетия мрежа от ветеринарни лекари и агрономи бе унищожена.

6. Разгромено бе и зараждащото се през 80-те години фермерство, базирано на предприетата от властите политика да се сключват големи договори за производство на земеделска продукция на акорд.

7. Ликвидирано от частни прекупвачи с произход от криминалния контингент бе и частното производство, защото изкупните цени не отговаряха дори на себестойността, а градските пазари отдавна са завладени от търговци на едро, а не от частни производители или фермери.

8. Плодородната българска земя, отличаваща се с огромно разнообразие на почви, климатични условия, наличие на влага и др. и поради това изискваща изключително диференциран подход, бе обединена в големи масиви и обработвана по един и същ начин, което често нанася големи поражения върху нейната производителност.

9. Изгубени бяха традиционни и формирани със столетия пазари.

10. България е все по-зависима от внос на месо, плодове, зеленчуци и други важни за изхранването на населението традиционни за някогашния български износ храни. Заместник-министри на земеделието в две последователни правителства на ГЕРБ заявиха едно и също: ние внасяме ок. 80% от храните. Това е немислим абсурд, като се има предвид, че – според изказвания на български аграрни специалисти – българската земя може да изхранва 50 млн. души.

11. Колапсът на икономиката в земеделието породи и невидан демографски колапс – от ок. 5000 български села са напълно заличени повече от 600, а след още 15 години се очаква малките населени пунктове да паднат под 3000.

12. В селата вървят необратими процеси на екстремно застаряване, на липса не само на деца, а и на хора в активна трудова и фертилна възраст, което оформя и мрачна перспектива на бъдещото им съществуване.

13. С екстремното застаряване изчезва всякаква икономическа дейност, а покрай нея се разрушава и инфраструктурата – пътища, водоснабдяване, търговия на дребно, заведения и т.н.

14. Вече може да се наблюдава обезлюдяването и децивилизоването на цели области. При формално повишаване на горските площи в България (от 39 143 550 дка през 2000 г. до ок. 42 572 000 декара 2020 г.) се наблюдават и редица отрицателни явления: масова незаконна сеч край някои населени места, особено с преобладаване на циганско население; незаконна сеч и браконьерство навсякъде из страната; болни и заразени с вредители гори; нарастване на стихийното самозалесяване на бивши обработваеми площи и пасища поради липсата на стопанисване; строежи

в защитени територии; чести летни пожари, понякога обхващащи големи територии; повишаване на наситеността със серни и азотни диоксиди, водещо до киселинни дъждове и влошаване качествата на почвата; нахлуване на мотористи и квадроциклисти из горите, и т.н.

3. Програма за реформи в рамките на един мандат (4 години) и средносрочен период (10 години)

Навлизането на човечеството в Постиндустриалната епоха, характеризираща се с масово внедряване на автоматизацията и роботизацията, вещае освобождаването на огромни човешки маси от пазара на труда и нарастваща безработица. Все повече нараства борбата за преразпределение на пазарните ниши в световен мащаб. Поради това дълг на всяка държава е да предвижда развитието на процесите в световната икономика и да води такава политика, която да осигурява максимална заетост на нейното население и да развива онези отрасли, които при всякаква конюнктура ще се радват на високо търсене. А такива отрасли са най-вече производството на храни, енергетиката и лекарствата, защото те са най-пряко свързани с човешкото оцеляване и възпроизводство.

В този смисъл мощното развитие на селското стопанство е фактор, обезпечаваш адекватното участие на България в международното разделение на труда и устойчивото ѝ благополучие.

Поради комплексния характер на проблемите в селското стопанство партия „Пряка демокрация“ смята, че те трябва да бъдат решавани комплексно:

- на първо място, възстановяване на човешките общности,
- на второ, внедряване на модерни технологии и изравняване

културата на селскостопанския труд с тази в промишлеността,

- на трето, осигуряване на устойчиво възпроизводство и стабилни пазари за произведената продукция,
- на четвърто, осигуряване на социална среда, неотличаваща се по качество от градската;
- изграждане на инфраструктура, даваща свързаност (физическа, виртуална и информационна) с останалата част на страната и със света.

Основният ни план е да впрегнем цялата мощ на държавата за **прекръпяване процеса на отмиране на селата и започване на процес по постепенното им възстановяване**. Успоредно с това целим да увеличим неколkokратно обемите на произвежданата натурална и преработена селскостопанска продукция.

За целта през първите 4 години на евентуално наше управление възнамеряваме да **възстановим 70 мъртви села** (започвайки с 10 през първата година и увеличавайки броя им с по 5 всяка година), привличайки в тях средно по 500 души и изграждайки съвременни селскостопански комплекси в четири основни направления:

1. Зеленчукопроизводство и овощарство, включително свръх-модерни парникови комплекси.
2. Животновъдство и производство на млечни продукти.
3. Консервна и хранителна промишленост.
4. Рибарство и аквакултури.

За да наречем едно село възстановено, ние предвиждаме следните дейности:

1. Цялостно обновяване на жилищния фонд чрез построяването на нови фамилни къщи с дворове. Къщите ще се предоставят на новодошлите семейства срещу нисък наем, не надвишаващ 10% от работната заплата на един човек в местното предприятие,

и ще се предават в собственост след 20 години работа.

2. Изграждане на модерна селищна инфраструктура: асфалтирани улици с тротоари и осветление, канализация, водопровод, електроснабдяване, пречиствателни съоръжения.

3. Изграждане на модерни селскостопански предприятия: ферми за отглеждане на млечни крави, птицеферми, парници за зеленчукопроизводство, предприятия на хранителната промишленост: консервни комбинати, месни комбинати, мандри и др.

4. Осъществяване на хидромелиоративни мероприятия за превръщането на поне 20% от землищата в поливни площи.

5. Изграждане на стопански двор с хангари и работилници за съхраняване и обслужване на селскостопанската техника (трактори, комбайни, поливна техника, прикачен инвентар и др.).

6. Изграждане на социална инфраструктура: училища (на първо време средищни с осигурен училищен транспорт, а впоследствие и в отделни села), във всяко село безплатно предоставени за ползване оборудван лекарски кабинет на общопрактикуващ лекар и медицинска сестра, пощенски клон, кметство, читалище, помещения за магазини и заведения, безплатна интернет връзка.

7. Изграждане на качествени междуселищни пътища.

По наша преценка изграждането на едно такова село с производствения му капацитет и социалните му учреждения би струвало между **40 и 70 млн. лева**. Срокът за възвръщането им е между 8 и 10 години. Ще се започне най-напред с напълно изоставените села.

Първоначално този модел ще бъде със 100% държавна собственост върху всичко изградено, но впоследствие при наличието на частна инициатива за построяването на крупно селскостопанско

предприятие държавата ще се ангажира със социалните и инфраструктурни инвестиции.

За да бъде моделът жизнеспособен, а и за да има развитие на селскостопанското производство като цяло, са необходими и редица други мерки:

1. Управление на земеделието

В земеделието, както и в другите отрасли, е необходимо внедряването в пълен обем на електронното правителство, което ще осигурява:

- Максимално облекчаване и ускоряване на административните процедури за постигане на прозрачно, достъпно и ефективно управление на административните процеси и документооборота.

- Създаване на единен електронен регистър на земеделските поземлени имоти, използваните земеделски площи и земеделските стопани, както и на платформа за управление на земите от общинския и държавния поземлен фонд.

- Електронна идентификация на всички животни и електронен ветеринарен контрол.

2. Осигуряване на пазари.

Ние смятаме, че при добро управление на селскостопанския отрасъл вътрешният пазар ще се насити бързо и ще стане наложително излизането на международните пазари за реализирането на по-голямата част от продукцията. Затова на междудържавно ниво трябва да бъдат сключени мащабни и дългосрочни договори за износ на българската продукция към големите страни-потребители: Русия, ЕС и особено Северна Европа, Китай, някои арабски страни като Саудитска Арабия, страните от Далечния изток.

3. Изкупуване на цялата произведена земеделска и животинска продукция.

Селското стопанство трябва да се превърне в отрасъл, в който фалитите на производителите са изключени. Те трябва да притежават увереността, че държавата стои зад тях при всякакви обстоятелства. Този принцип ще бъде уреден законово и нормативно. Изкупената земеделска и животинска продукция ще бъде реализирана на вътрешните и външни пазари, нереализираната продукция ще бъде складирана и преработвана (ако това е възможно) и при крайна необходимост ще бъде раздавана на нуждаещите се в страната или извън нея.

4. Изграждане на модерни държавни борси и тържища във всеки окръжен град.

Подобна мярка е необходима, за да се прекрати безконтролното ограбване на селскостопанските производители от множеството прекупвачи, препродавачи закупената на безценица продукция на няколко нива. Държавните борси ще изкупуват цялата продукция на регистрираните производители – кооперации, фермери, индивидуални производители по стабилни, съобразени с обстоятелствата (слаби или силни реколти, природни бедствия, епидемии по животните и т.н.) цени, осигуряващи възпроизводството и съобразени с качеството на предлаганата продукция.

5. Изработване на дългосрочен план за масово прилагане на мелиорация и напояване.

Ще бъдат идентифицирани и проучени всички водоизточници за напояване, техният дебит през различните сезони и финансово оправданите възможности за използването им. Мелиорацията е насъщно условие за осъществяването на политиката за

приоритет на зеленчукопроизводството и овощарството. Към нея трябва да прибавим и модерните технологии на капково напояване там, където това е възможно.

Всички язовири и водни съоръжения ще бъдат върнати в държавна собственост, като на концесия (краткосрочна) могат да бъдат отдавани само онези от тях, които са подходящи за рибарство и аквакултури. Ще бъде изградена централизирана структура към Министерството на земеделието и горите, която да управлява тези ресурси, да поддържа водоемите в изрядно състояние и да наблюдава начина, по който се поддържат и използват арендуваните от тях.

6. Обучение и използване на висококвалифицирани специалисти.

Модерното земеделие е невъзможно без наличието на висококвалифицирани специалисти (агрономи, ветеринари, технолози, техници, мелиоратори и т.н.). За целта следва да бъдат преразгледани и осъвременени учебните планове и програми в аграрните и лесотехническите университети, професионалните гимназии по селско и горско стопанство, да се издигне престижът на селскостопанския специалист чрез подходящо заплащане, реклама и висок обществен статус. В регионите, където започват процесите на възстановяване на селата и земеделското производство, на първо време държавата трябва да изгради специализирани центрове за научно осигуряване на селскостопанските дейности и да назначи в тях необходимите специалисти. С разрастването на производството всички производствени субекти ще решават самостоятелно какви специалисти са им нужни и там, където е възможно, държавата ще прехвърля тази грижа на тях.

7. Рибарство и аквакултури.

Увеличаващо се в световен мащаб потребление на риба и рибни продукти превръща риболова, рибовъдството и рибопреработката в едни от най-перспективните направления в хранителната промишленост.

Основните приоритети в сектора „Рибарство“ са следните:

1. Възстановяване на българския траулерен флот за извършване на риболов в световния океан.

2. Извършване на мероприятия за почистването на крайбрежните води на Черно море и осъществяване на контролиран риболов в него с оглед опазване на природните ресурси от свръхексплоатация. Лансиране на инициатива за сключването на междудържавни договори с държавите от черноморския басейн за опазването на рибното богатство в него.

3. Стимулиране на изграждането на аквакултурни стопанства по язовирите и реките за значително увеличаване на сладководните рибни видове.

4. Изграждане на крупни предприятия за преработката на океанския добив и мерки за подпомагане на частната инициатива в изграждането на средни и малки предприятия за преработката на вътрешния добив.

5. Изграждане на верига рибни магазини по единен стандарт в цялата страна и даването им под семейна и индивидуална аренда.

8. Интензивно изграждане на модерни предприятия от хранителната промишленост: консервни комбинати, мандри, сладкарски фабрики, производство на полуфабрикати, винарски изби, фабрики за сокове и замразени храни, цехове за колбаси и месни изделия. Стратегическата цел е колкото се може по-голямата част

от произведената селскостопанска продукция да претърпи дълбока обработка, за да може експортът ѝ да носи максимални доходи.

9. Пчеларство.

Държавата ще подпомага в най-висока степен развитието на пчеларството чрез даването на субсидии и изкупуването на цялата продукция на производителите на мед. Тази продукция може да бъде както използвана в сладкарската промишленост, така и предназначена за експорт, тъй като в световен мащаб има голямо търсене на този продукт, както и на другите продукти от пчеларството: пчелен восък, пчелен клей (прополис), клеєви тинктури и др.

10. Борба с градушките.

Всяка година градушките нанасят огромни щети на селскостопанските производители. За борба с това природно бедствие е необходимо изграждането на свръхмодерно звено за борба с тях, покриващо цялата страна. В перспектива технологиите за борба с градушките трябва да бъдат овладени от местни производители с финансовата и логистична подкрепа на държавата.

11. Застраховки на земята, продукцията, животните и хората.

Селското стопанство е изложено на много рискови фактори, на капризите на времето, на климатичните промени, на техногенни влияния и на въздействието на човешкия фактор. Поради бедност, лекомислие и липса на традиции застраховането в тази икономически сектор е по-скоро събитие, отколкото рутина. За стимулиране на изграждането на застрахователни навици у селскостопанските производители е целесъобразно учредяването на държавен аграрен застрахователен институт, който да предлага

възможно най-изгодни застраховки на хората, животните, продукцията, машинния парк, производствените сгради и съоръжения, възможните щети от дейността и др. Някои от тези застраховки трябва да станат задължителни по закон.

12. Гори.

Горите в България покриват ок. 38% от нейната територия. Поне според държавните власти, отговарящи за сектора, те се увеличават: от 3 914 355 ха през 2000 г. те са се увеличили до 4 243 835 ха през 2020 г.

С оглед на казаното в 2.1 от гл. „Земеделие и гори“ основната цел на управлението в тази област е опазването и увеличаването на горските ресурси на страната, което става чрез:

1. Внедряване на електронните и дистанционни методи за наблюдение от космоса, с помощта на дронове и на стационарни камери за предотвратяване на незаконна сеч, браконьерство, навлизане с мощни мотори и квадроцикли за оф-роуд в горските масиви.

2. Подобряване на пожарната безопасност в горите чрез изграждане на единна система за противопожарно видеонаблюдение над и в горските територии и закупуването на 2 пожарни самолета и 5 пожарни хеликоптера.

3. Възстановяване на болните и увредени горски площи чрез модерен фитосанитарен контрол и провеждане на борба с вредителите чрез пръскане със съответните реагенти и вещества от хеликоптери.

4. Увеличаване на залесяването в държавните и общински гори, включително и с помощта на доброволни ученически и студентски бригади.

5. Ограничаване и дори забрана за износа на необработена

дървесина и налагане на национални квоти за дървообработващите предприятия.

6. Въвеждане на специални мерки за опазването на старите гори, както и на тези с ценни и редки дървесни видове.

7. Увеличаване на защитените зони и резерватите.

8. Възстановяване на полезащитното залесяване с цел избягване на ветровата ерозия и защита на селскостопанските култури в райони с периодични бурни ветрове.

9. Диверсификация на приходите от горската система, основана на производството на биопродукти, развитието на планинските спортове и различни видове туризъм.

10. Увеличаване на икономическия ефект от горите чрез развитието на национална зелена икономика и модерна горска индустрия.

11. Задълбочаване на контрола върху използването на горите чрез привличане на широката общественост като гарант срещу посегателствата върху горите.

12. Изработване на средносрочна програма за изкупуване и комасиране на малки и неефективни частни горски парцели.

13. Подкрепа на националната горска добивна и преработвателна индустрия, на мебелното производство и на местните фирми чрез продължаване на мерките за преференциално предоставяне на дървесна суровина на български и местни преработватели и дългосрочно договаряне за сметка на търговията със суровини за трети страни

14. Засилване на контрола върху ловните стопанства и създаване на нови за засилване на ловния туризъм в България при непрестанен и квалифициран мониторинг на животинската популация в българските гори.

4. Промени в закони и подзаконови актове

ЗАКОН ЗА ХРАНИТЕ

1. Да се повишат изискванията и да се организира изключително строг контрол върху наличието в продаваната земеделска продукция на ГМО, нитрати, химикали и други вредни вещества.

2. Наименованието „българско“ може да бъде поставяно само на продукти, произведени в страната и със суровини с български произход.

3. В асортимента на търговските вериги задължително да се въведат минимални прагове за произведени в България продукти:

- 70% плодове и зеленчуци в сезона на производството им и 50% – извън него,
- 70% мляко и млечни продукти,
- 50% месо и месни продукти (без пилешко), 50% пилешко месо,
- 75% вино и спиртни напитки;

4. Да се възстановят и усъвършенстват българските държавни стандарти за производството на всички млечни, месни и консервирани продукти. Всичко извън тях да бъде етикетирано като увреждаща здравето храна.

ЗАКОН ЗА ВИНОТО

Да се забранят всички продукти от т.нар. „трета и четвърта цедка“, представляващи на практика химически продукт със следи от продукти на гроздова ферментация.

Да се забрани названието „ракия“ на продукти, произведени

не от гроздови или плодови джибри, а от спирт и есенции в каквото и да е съотношение.

ЗАКОН ЗА ЗАСТРАХОВАНЕТО В ОБЛАСТТА НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО

Да се изготви специален закон за застраховане в областта на селското стопанство (вж. по-горе 3.11) от главата „Земеделие и гори“, или да се добави нов раздел към Кодекса на застраховането, уреждащ всички случаи на възможни застрахователни събития в областта на земеделието.

5. Финансови параметри на реформите

Предвиждаме през първия 4-годишен период да инвестираме в мероприятията по настоящата програма ок. 12 млрд. лева, разчитайки на възвращаемост от ок. 8 млрд. лева с последващ кумуляционен ефект.

Синергичният ефект върху други отрасли (транспорт, селски туризъм, производство на опаковки, кожена, обувна, мебелна и др. промишленост) през същия период оценяваме на ок. 4–5 млрд. лева.

По този начин икономическият ефект от така изложената програма дори през първия мандат възлиза на ок. 1 млрд. лева.

Социалният, екологическият и моралният ефекти трудно могат да бъдат измерени в пари.

9. ТРАНСПОРТ, ПЪТИЩА, КОМУНИКАЦИИ

1. Акценти

1. Усъвършенстване на пътната и комуникационната инфраструктура до равнище над средното за ЕС.
2. Хармонично развитие на всички видове транспорт.
3. Изграждане на транспортна схема, позволяваща на гражданите да отидат с публичен транспорт от която и да е точка на страната до която и да е друга точка в нея за не повече от 6 часа.
4. Всички магистрала и първокласни пътища в България – в безупречно състояние и с постоянна изрядна поддръжка.

2. Състояние и проблеми

1. Липса на качествени дългосрочни стратегии за развитие на транспорта и комуникациите както в комплексен план, така и в конкретните направления.

За подобряване на транспорта и съобщенията в България е необходимо да се изготви изчерпателен анализ на съществуващите транспортни системи, демографско, социално и икономическо състояние и потенциал за устойчиво развитие на регионите, бъдещото търсене на транспортни услуги и да се установи изчерпателен списък на слабостите, които трябва да се преодолеят.

Основните слабости се наблюдават в следните направления:

1. Управление и администрация – невинаги са налице структури с прерогативи в областта на организацията, нормотворчеството и контрола;

2. Стратегии за коридорите – липса визия за подобряване

и възстановяване на веднъж изградената инфраструктура по основните коридори, да не говорим да поддържа и подобряване на третокласната и четвъртокласната пътна мрежа и индустриалните ж.п. връзки, а често именно те са ключовият фактор за развитието на регионите;

3. Стратегии за мрежите – наблюдават се редица слабости в развитието, експлоатацията и поддръжката на комуникационните услуги на национално и регионално ниво;

4. Стратегия за екология и конкурентоспособност – да съдейства за развитие на интермодалност, контейнеризация, увеличаване на товари по вода и Ж.П., за интегрирани, конкурентни и открити електронни и съобщителни услуги, достъп до туристически, исторически, църковни и културни обекти, ефективност на публичния и частния сектор.

5. Публичност на условията – предлаганите публични и частни транспортни и съобщителни услуги невинаги отговарят на най-високи критерии за откритост на превозвача (провайдера) и яснота на предлаганите от него условия.

2. Насочване на вниманието и ресурсите най-вече към магистралите, а пренебрегване на второкласната и третокласната пътни мрежи, на останалите видове транспорт – железопътен, воден, въздушен.

3. Недовършена работа по тол системата, слаба събираемост на дължимите данъци, винетни и тол такси, откъдето се стига и до недофинансиране на пътното строителство и поддръжката на пътищата.

4. Корупция в огромни мащаби – пътното строителство е известно като партийната касичка по време на последните няколко правителства.

5. Пълно оттегляне на държавата от строежа и експлоатацията на комуникационни системи.

3. Програма за реформи³

Дългосрочната политика за планиране от страна на правителството, съчетана със строг регулаторен контрол на мерките за конкурентност, екологичност, сигурност и безопасност, е най-важният приоритет за развитие на транспорта и съобщенията.

Институционални мерки

1. Анализ на всички налични стратегии, проучвания и планове от интегриран екип на администрацията. Извеждане на базов план за развитие на транспорта и съобщенията, продължавайки положителния опит и политики;

2. Бъдещото развитие на всички видове транспорт във всички части на България ще се основава върху Генералния транспортен план за всички видове транспорт (сухопътен, жп, морски и въздушен) за периода 2008–2030 на Министерството на транспорта с допълнения, където е необходимо.

3. Пълен преглед на всички приватизационни сделки през последните години поради множество сигнали за корупция;

4. Всички бъдещи търгове и конкурси ще се правят изцяло по електронен път по начин, елиминиращ субективната човешка намеса и основаващ се върху ясни и точни критерии;

³ За състоянието на транспорта в България и необходимите реформи в него сме се консултирали с доклада на АЕСОМ до Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията от 2010 г., предшестващ изработването на Общия генерален план за транспорта на България. http://www.optransport.bg/upload/docs/BGTMP_Final_Report_30_11_10_BG_FINAL.pdf

5. Анализ на административната структура и капацитет, съответствието и с основните функции за добро планиране и контрол за развитие на транспортни и съобщителни услуги. Освобождаване на администрацията от несвойствени дейности по техническа подготовка, правни услуги, технически контрол, тръжни процедури. Анализ и извличане на положителния опит, както и на основните неблагоприятия при управлението на проекти, планирането и финансирането им;

6. Интегриране на дейностите в администрацията за избягване на дублиране и за ясна отговорност на всички нива. Създаване на условия за споделяне на опит и знания на административния състав;

7. Анализ на плановете за финансиране, приоритетите на проектите и съответствието им с основните насоки за устойчиво развитие на транспорта и съобщенията;

8. Строг механизъм за контрол и изпълнение на ангажиментите по концесионните договори и предотвратяване на монопола при възлагане на услуги и публична инфраструктура;

9. Активен контрол и управленско укрепване на държавните предприятия в областта на транспорта и съобщенията, за да бъдат конкурентноспособни, ефективни и да изпълняват успешно и социалните си функции, без да са в тежест на бюджета и да бъдат предмет на нелоялна конкуренция.

Списък с проектите, разделени според вида на транспорта и услугите:

Пътна инфраструктура:

1. Осигуряване планирането на висококачествена инфраструктура за всички региони и категории пътища в икономически приемливи срокове;

2. Осигуряване на интегриран подход – включване на всички видове транспорт, вземайки под внимание техните относителни предимства;

3. Оптимално използване на съществуващия инфраструктурен капацитет;

4. Ефективно финансиране и съобразени с разходите такси;

5. Повишаване сигурността на пътищата и екологични решения при проектирането на нови и рехабилитации на съществуващата пътна инфраструктура.

6. Ефективна организация за поддръжка на пътищата от II и III категория, състояща се в това неголеми отсечки (20–30 км) да се дават за снегопочистване, подрязване на зеленината край пътя, почистване на банкетите и отводнителните съоръжения, подновяване на маркировката, и др. на малки местни фирми без възможност свързани лица да управляват два или три лота.

Автомобилен транспорт

1. Контролна администрация на пътната инфраструктура за цялата пътна мрежа;

2. Ефективно финансиране и съобразени с разходите такси;

3. План за поддръжане на пътната мрежа и ефективна система за наблюдение на нейното състояние;

4. Основаване на държавна верига от бензиностанции, която да влезе в остра конкуренция със съществуващите частни играчи в този сектор;

5. Разработване на информационна кампания за пътна безопасност и провеждане на кампания за обучение.

6. Строг контрол върху екологичното състояние на автомобилния транспорт. Изкарване от движение на автомобилите, замърсяващи въздуха над допустимите норми.

7. Контролът на полицаите от КАТ да претърпи еволюция, като полицейските коли бъдат оборудвани с камери за предно и задно наблюдение. Те непрекъснато се движат по магистралите и пътищата и вдъхват респект у склонните към нарушения водачи, а устройства с изкуствен интелект следят в реално време дали околните коли имат валидна винетка, гражданска застраховка, платен пътен данък, технически преглед.

Железопътен транспорт

1. Контролна железопътна администрация;
2. Ефективно финансиране и такси;
3. Рационализиране на мрежата, гарите и товарните съоръжения;
4. Подобряване на информацията за пътуващите с железопътен транспорт и интегрирана електронна система за закупуване на билети;
5. Подновяване и подобряване на железопътната линия Видин – София;
6. Подновяване и подобряване на железопътната линия София – Пловдив – Бургас/Варна;
7. Подновяване и подобряване на железопътната линия София – Кулата;
8. Подновяване и подобряване на железопътната линия София – Калотина – основния Ж.П. коридор, свързващ Азия с Европа, особено след пускане в експлоатация на железопътния тунел под Босфора;
9. Подновяване и подобряване на железопътната линия Русе – Варна.
10. Ефективен, бърз и социално поносим пътнически транспорт, гаранция за развитие и на регионите;

11. Качествено подобряване на железопътния състав и конкурентноспособни звена за поддръжка.

Воден транспорт

1. Ефективен контрол и стриктно изпълнение на концесионните процедури за всички пристанища;
2. Информационна система за управление на корабния трафик;
3. Информационна система за река Дунав;
4. Осъществяване на проекта за целогодишна навигация по р. Дунав;
5. Пристанища Варна и Бургас – развитие на генералните планове и фокусиране върху развитие на контейнерния превоз;
6. Пристанища Лом и Русе – развитие на генералните планове и стратегия за развитие с акцент върху пътническо и туристическо корабоплаване;
7. Контрол на антимонополните мерки в концесионираните пристанища.

Въздушен транспорт

1. Ефективни, конкурентни и разходоориентирани летищни такси;
2. Завишен и ефективен контрол на мерките и изпълнението им за безопасност и сигурност на гражданското въздухоплаване;
3. Проучване и конкурентно развитие на въздушния пазар;
4. Стратегия за регионално и международно развитие на летищата в България;
5. Изместване на летище „София“ извън градската застройка;
6. Развитие на летища „Горна Оряховица“, намиращо се в не-

посредствена близост с големи културни, исторически и археологически центрове, и в регион на интензивно земеделие.

Интермодален транспорт

1. Интермодален терминал в София – най-големият потребител на контейнери;
2. Интермодален терминал Пловдив;
3. Интермодален терминал Русе;
4. Мерки за насърчаване на контейнерния превоз по вода и Ж.П. , намалявайки максимално тежкотоварния трафик по пътищата, с което ще се намалят средствата за поддръжка на пътищата.

Комуникации

1. Изграждане на крупен държавен телекомуникационен оператор с GSM, който да влезе в конкуренция със съществуващите играчи в този сектор.
2. Комплексно интегриране на електронните и комуникационни технологии и услуги, при конкурентно участие на всички оператори и доставчици на услуги;
3. Реално „електронно правителство“ и интегрирани и общодостъпни електронни услуги за граждани и бизнес – при пълна компютризация на администрацията, такси за удостоверения няма да има;
4. Електронен подпис заедно с лична идентификация и здравна карта и възможност за електронно гласуване, за всички граждани.

Чрез горепосочените проекти трябва да се изгради цялостна стратегия за развитието на транспорта и комуникациите на територията на Република България.

Стойността на натрупаните ползи от предварително извършените анализи на ползите и разходите може да се окаже занижена, защото в тях не се включва пълният набор от потенциални ползи, които биха възникнали от подобряване на качеството на инфраструктурата в транспорта и съобщенията.

Важно е изпълнението на всички проекти и планове да се разглеждат интегрирано, в контекста на общото устойчиво развитие, а не самоцелно като проекти само на транспорта и съобщенията.

Реализирането на горепосочените проекти зависи от много различни фактори, както под, така и извън контрола на правителството, министерствата и дирекциите в цялата страна. За да се гарантира най-ефикасното и ефективно изпълнение на тези проекти в рамките на цялостния план, трябва внимателно и задълбочено планиране и идентифициране на най-добрите подходи за различните видове проекти.

За подпомагане на това и за създаване на рамка за финансиране и изпълнение на проектите е разработена **стратегия**, по която да се ръководят тези, които ще поемат отговорността за изпълнението на плана.

Стратегия за финансиране и изпълнение на проектите:

1. Преглед на текущата ситуация за финансирането и изпълнението на проекти, идентифицирани чрез Оперативна програма „Транспорт“ и оптимизиране на проектите в следващия програмен период;
2. Преглед на различните възможности за финансиране, които са на разположение, за финансиране на други схеми и последиците, които могат да имат върху изпълнението на проектите;
3. Препоръки за това, как може да бъде финансиран всеки проект в рамките на горепосочения списък;

4. Публична програма, показваща етапите на проектиране, разработване, строителство/ изпълнение и началото на експлоатация за всеки проект.

Изпълнението на този план за развитието на транспорта ще окаже въздействие върху заетостта и човешките ресурси в България, поради мащаба и обхвата на съответните проекти. Необходимо е да се обърне внимание на способността на страната да осигури хора с подходящи знания и умения. Това ще има пряко отражение върху времето за реализиране на проектите и възможността България да извлече максимална икономическа изгода.

За целта е изготвена **стратегия за развитие на човешките ресурси в областта на транспорта и комуникациите** с цел да съдейства за осигуряването на подходящи умения. Стратегията се основава на преглед на настоящата ситуация в сектора и идентифицираните силни и слаби страни. Прегледът включва консултации с широк кръг заинтересовани институции, представители на потребителите и на академичните среди.

Стратегия за развитие на човешките ресурси в областта на транспорта и комуникациите:

1. Осигуряване на ефективно управление на най-важния актив на сектора – хората, които работят в него;
2. Определяне на недостатъците в уменията, необходими за разработване и изпълнение на индивидуални схеми в рамките на плановете за развитие;
3. Определяне на образователни курсове за обучение и квалификация, необходими за попълване на конкретни пропуски в уменията;

4. Стимулиране развитието на ключови области от управлението на човешките ресурси.

Основни изисквания при наблюдението и оценката на плановете за развитие ще бъдат:

1. Идентифициране на слабо представящите се проекти и предоставяне на възможност за предприемане на коригиращи действия;
2. Подобряване на спецификацията и изпълнението на бъдещи проекти;
3. Прозрачност при кандидатстване за финансиране от ЕС.

4.Промени в закони и подзаконови актове

1. Закон за железопътния транспорт,
2. Закон за автомобилните превози,
3. Закон за пътищата,
4. Закон за водите.

5.Разходи за транспорт и комуникации

По наша преценка разходите за нови пътища и ремонт на старите, за железопътна инфраструктура и подвижен състав, за ремонт на пристанищата и нови маршрутни кораби през първия мандат от нашето управление извън определените бюджетни разходи и европейски програми са следните:

1. За пътища – 3 млрд. лева,
2. За железопътна инфраструктура – 1.5 млрд. лева,
3. За железопътен подвижен състав – 300 млн. лева,
4. За ремонт на пристанища – 120 млн. лева,

5. За нови кораби – 100 млн. лева.
Общо транспорт: 5.020 млрд. лева

За комуникации (телекомуникационен оператор с GSM) –
1.5 млрд. лева.

Общо разходи за пътища и комуникации – 6.520 млрд. лева.

Възвращаемост за периода на първия мандат:

- Транспорт общо – 0.8 млрд. лева
- Комуникации – 1.2 млрд. лева

Възвращаемост общо за периода на първия мандат: 2 млрд.
лева.

10. ИКОНОМИКА, ЕНЕРГЕТИКА, ТУРИЗЪМ И ТЪРГОВИЯ

ИКОНОМИКА

1. Акценти

1. Ускорено развитие на българската икономика с приоритет в областите на промишлеността, енергетиката, туризма и селското стопанство.

2. Издигане на България до висотата на притегателно място за инвеститорите с добро законодателство и нормативна база, добре обучена работна ръка, отлични фискални условия, безотказно действаща съдебна система, добре изградена инфраструктура и транспортни възможности.

3. Превръщане на България в страна, където емигрантите ще

пожелаят да се върнат от всички континенти, защото ще дава възможност за реализация както на тях самите, така и на техните деца и внуци.

4. Специална подготовка за посрещане на предстояща тежка световна финансово-икономическа системна криза, свързана с икономическите и геополитическите тенденции в развитието на Постиндустриалната епоха. Усилия за изграждане на държава, способна да просъществува за определен период и в условията на аваркия.

5. Специално внимание ще се отдели на средните преработвателни предприятия (консервни фабрики, млекопреработвателни предприятия, месарски цехове, фабрики за кожени изделия, дървопреработвателни цехове и др.), ситуирани по места и спомагащи за възраждането на българското село.

2. Състояние и проблеми

1. Историческа и икономическа информация.

У нас най-голям е броят на микрофирмите – 325 000.

Малките предприятия са почти 25 000, а средните – 4700.

Големите фирми са само 760 – всичко на всичко два процента от общия брой.

В България малките и средните предприятия (МСП) допринасят за 75,7% от общата заетост и за 65,3% от добавената стойност в икономиката. 50% от общия износ на страната се извършва от МСП, които представляват 98% от всички фирми-износители в България.

В демографски план работещият бизнес е концентриран в Южна България, като преобладават фирмите от преработващата индустрия. В Северна България има малък брой работещи предприятия.

2. Липса на държавно прогнозиране и стратегия за развитието на бизнеса, бизнес-средата, законодателството и нормативната уредба.

Никога никой бизнес не се е развивал без грамотно планиране – с краткосрочни и средносрочни планове. Всяка фирма си поставя определени цели, подбира подходящите средства, изчислява нужните инвестиции, определя източниците за тях, сондира възможностите на пазарите, търси партньори, проучва бизнес средата.

Същото, дори в по-висока степен, важи за държавата. От доста години насам се наблюдава отказ от планиране и изработването на стратегии, навярно като реакция към свръхпланирането, характерно за държавите с т.нар. развит социализъм преди малко повече от 30 години. Това не е особено разумна реакция.

3. Голяма административна тежест пред бизнеса,

За да разреши започването на някакъв бизнес, държавата изисква да се предоставят куп документи, които самата тя издава. След десетилетия на „изграждане на електронно правителство“, след изразходвани стотици милиони левове, кандидат-бизнесмените са принудени да се редят пред гишетата с купища бумажни документи (липса на задължения към НАП/НОИ, финансови отчети, актуално състояние, статут на предприятието и др.). Въпреки че всичко това държавният чиновник би могъл с едно кликуване на мишката да си набави. Истинско ходене по мъките и „параграф-22“ не само за бизнеса, но при всяка среща на човек с държавната администрация.

4. Липса на качествена и образована работна ръка на всички равнища.

Свидетели сме на редица случаи, в които водещи компании, решили да инвестират у нас, привлечени от добрите данъчни условия, в края на краищата се отказват, защото, проучвайки пазара на работната ръка, узнават, че едва ли ще успеят да наберат нужния им брой квалифицирани и дисциплинирани работници. Един от последните примери беше сагата с милиардната инвестиция на „Фолксваген“.

5. Проблеми с финансирането.

Проблемът на начинаещия бизнес мен у нас е, че българинът масово е твърде беден. Той няма такова наследствено имущество, което би могъл да продаде или заложи, за да набере нужните за стартиране средства, няма богати роднини и приятели, които биха могли да му дадат назаем, познавайки неговите качества. Банките почти не кредитират проекти по бизнес план без солидно материално покритие. Държавата на практика няма фондове за подпомагане на стартапи. Резултатът от всичко това е крайно малкото количество на стартиращи бизнеси с бързо развитие и блестяща перспектива, каквито в развитите страни са десетки, ако не стотици хиляди.

Липсата на финансов ресурс до такава степен се отразява на част от фирмите, че те вече не могат да плащат на служителите и консултантите си. Следствието е, че те не са в състояние да отговорят на изискванията за участие в конкурси за обществени поръчки от държавата и общините, където заради оперативните програми с европейски пари все още има някаква реална платена работа. В условията на липсващ друг пазар това ги обрича на фалит.

6. Безнадеждна борба на малките и средни предприятия с големите „акули“ и правителството.

В условията на съществуващия дефицит на поръчки последните се печелят обикновено или от крупни компании с международно участие, или от приближени на властта фирми. Облагдетелстваните фирми използват безскрупулно икономическа принуда спрямо малките и средни предприятия, като ги наемат за подизпълнители при неприемливи в нормална ситуация условия. Това е спекула, негласно адмирирана от управляващите, които с удоволствие обясняват как успешно договарят ниски цени за изпълнение на държавната инвестиционна програма. Целият този процес е за сметка на малките и средните предприятия. Те не са в състояние да защитят интересите си срещу произвола на бюрократите и монополистите поради липса на ефективен браншови съюз, работеща административна или неправителствена организация и поради абсолютната едностранчивост, незаинтересованост и бездействие на Комисията за защита на конкуренцията.

7. Вмешателство на паравластови индивиди и организации за отнемане на перспективни бизнеси.

Предишната практика на рекетъорско застраховане или отнемане на печеливши дребни и средни бизнеси от „добре облечени бизнесмени“ през управлението на Бойко Борисов и в периода на правителства с много краткотраен живот бе възродена под формата на „предложения, на които не може да се откаже“ към добре структурирани и професионално ръководени фирми. Стотици, ако не хиляди са случаите на отнети по този начин бизнеси от хора, гравитиращи около властта, присвояването на фирми, преследване на хора чрез ДАНС, прокуратурата и други структури, превърнати от властта в бухалки. Пострадалите в 99% от случаите

не се жалват пред полицията и прокуратурата, защото са убедени, че тя е с властта. Най-честото последствие от подобна практика е ощетените бизнесмени и бизнес-дами да се изнесат в чужбина, където необезпокоявано да тръгнат от нулата и да разгърнат бизнеса си.

3. Програма за реформи в рамките на един мандат

1. Изработване на краткосрочни и средносрочни прогнози за развитието на икономиката, въз основа на които да се съставят годишни и мандатни (четиригодишни) планове.

2. Реформи в образованието с оглед обучението и възпитанието на квалифицирана работна ръка.

а. внедряване на предмета „икономика“ (вж. частта за образованието) във всички средни училища с учебно съдържание за изграждане на практически качества: как да водим преговори, как да говорим пред хора, как да продаваме успешно, как да водим бизнес-кореспонденция, как да си направим бизнес-план, как се управлява екип, как се работи под напрежение и се преодоляват кризи;

б. модернизация на обучението по физика, химия и математика – сега е векът на квантовата физика, а обучението в училищата е на ниво 50-те години, което лишава учащите се от възможност да възприемат събитията в новата техническа революция;

в. стипендиантски програми за малките и средните предприятия: при сключен дългосрочен договор с малко предприятие и добър успех, ученикът получава субсидирана издръжка. Създават се преференции за работодатели, осигуряващи стипендии и реални стажове;

г. стажантски програми във високотехнологични предприятия в България, Европа и САЩ. Подбор на кадри за висша дър-

жавна школа по мениджмънт на производствени предприятия;

д. субсидирано обучение на деца от малцинствени групи с по-нисък успех в занаятчийски практики.

3. Очистване на съдебната система от корупция, законодателни реформи за постигането на бързина и справедливост в икономическите спорове пред съда.

4. Влизане в преговори с крупни международни компании за инвестиране в България с необходимите гаранции за отлични условия за развитието на бизнеса им у нас.

5. Преструктуриране на Държавната агенция за насърчаване на малките и средни предприятия, превръщането ѝ в работеща институция с достатъчно финансови средства и капацитет за оценяването на постъпилите проекти, отпускането на необходимите средства, контрола върху изпълнението на проекта, отчитането и последващото проследяване на възвращаемостта от всеки проект.

6. Увеличаване финансовия капацитет на Държавната агенция за експортно застраховане, защото голяма част от продукцията на едрия и средния бизнес е предназначена за експорт.

7. Разширяване пълномощията на Българската банка за развитие с оглед отпускане на нисколихвени кредити и за дребния и среден бизнес.

8. Разширяване на старите и изграждане на нови икономически зони.

9. Учредяване на няколко държавни фонда за малки и средни предприятия:

а) *Гаранционен фонд*

Създава се гаранционен фонд за малки и средни предприятия. Фондът издава гаранции на малките и средните предприятия за обратно и инвестиционно кредитиране, както и за участие в конкурси и търгове.

Фондът издава и гаранции за участие на предприятията в международни търгове и конкурси, както и за участие на фирмите като подизпълнители в средни и големи чужди и транснационални обекти.

Може да емитира облигации.

б) *Иновационен фонд. Банка за технологичен трансфер*

Фондът финансира регистрация на патенти и полезни модели. Предлага откупуване. Продава интелектуална собственост. Създава банка за трансфер на технологии.

в) *Фонд за млади предприемачи*

Фондът осигурява стипендии за бакалавърска степен и пълно начално финансиране за микропредприятия на стипендианти с дялово участие до 25%. Работи съвместно с действащите стартапи и осигурява професионална консултантска помощ.

г) *Фонд за възстановяване на производства*

Фондът финансира възобновяване на спрени перспективни производства в малките и средните предприятия срещу дялово участие. Откупува технологии. Търгува с дялови участия, продава цели предприятия или отделни технологии.

д) *Фонд за стимулиране на износа. Експорт-Импортна банка*

Експортът на продукция, технологии и интелектуална собственост се ползва с преференциални условия – безлихвено кредитиране, субсидирани гаранции и застраховки. Фондът може да емитира облигации, да менажира, заедно с Банката за развитие, нарочно създадена за целта ЕксИм банка, насочена към оптимизиране на външнотърговското салдо.

е) *Фонд за стимулиране на заетостта в малките и средните предприятия*

Примери от световната практика, при които чрез целенасочени субсидии се постига увеличаване на възможностите и оборотите:

Работа от дома – чрез видеоконферентни връзки и високоскоростен интернет. Ще се подпомага от фонда, чрез субсидиране на осигурителните вноски до 50%.

10. Промени в Закона за обществените поръчки, позволяващи на Министерския съвет да прави в изключителни случаи големи поръчки с цел ускоряване на инвестиционния процес без търг и извън правилата на ЗОП по силата на колегиално решение и с одобрението на Народното събрание.

4. Промени в закони и подзаконови актове

За интензивното развитие на икономиката са необходими належащи промени в следните закони и нормативни документи:

1. Закон за малките и средни предприятия.
2. Закон за обществените поръчки.
3. Закон за експортно застраховане.
4. Данъчен кодекс.
5. Кодекс на труда.
6. Кодекс на социалното осигуряване.
7. Законодателни инициативи:
 - създаване на разумни преференции за малките и средните предприятия по отношение на данъчните регулации и гаранции за кредити и обществени поръчки;
 - създаване на стимули за големи фирми, възлагащи корект-

но подизпълнителски дейности на малките и средните предприятия;

- регламент за почасово заплащане на труда и висок размер на часовата ставка, при което се налагат системни изменения в Кодексите на труда и социалното осигуряване.

5. Финансови параметри на реформата в икономиката

Разходи през I мандат от управлението на „Пряка демокрация“

1. Фондове за подкрепа на инвестициите – 500 млн. лева
 2. Капитализиране на Българската банка за развитие – 500 млн. лева
 3. Капитализиране на Държавната агенция за експортно застраховане (бивша Българска агенция за експортно застраховане) – 300 млн. лева
 4. Капитализиране на Държавната агенция за насърчаване на малките и средни предприятия (бивша Изпълнителна агенция за експортно застраховане) – 300 млн. лева.
- Общо за икономическата реформа – 1.6 млрд. лева.

ЕНЕРГЕТИКА

1. Акценти

1. Осмислен преход към енергетиката на XXI век.
2. Осигуряване на енергийната стабилност и независимост на България.
3. Прилагане на ултрамодерни енергийни технологии.

4. Нови ясни правила при ценообразуването в енергетиката.
5. Печалбите от енергетиката – основно в държавната хазна.

2. Състояние и проблеми

1. Новата световна политика в областта на енергетиката и България.

Енергетиката се състои от 4 главни компонента:

- производство на електричество от различни източници,
- преработка на петрол като горива и смазочни материали за транспорта (автомобилен, железопътен, воден, въздушен) и в малка степен за производство на електричество,
- потребление на природен газ за производство на електричество, за отопление и за производство на синтетични материали,
- потребление на въглища за производство на електричество, за отопление и за химическата промишленост.

Както се вижда, всъщност всички енергийни източници се използват за производството на електрическа енергия, чието значение с оглед на тенденциите в развитието на световната икономика само ще се засилва.

Така през 2020 г. съотношението на основните енергийни източници за производството на електричество в световен мащаб е било следното:

- въглища – 40%
- петрол и петролни продукти – 10.6%
- природен газ – 21.8%
- възобновяеми източници – 6.7%
- водоелектрически централи – 16.4%
- атомни електроцентрали – 4.2%
- други – 0.3%

В България през 2020 г. основните източници за производството на електричество са били следните:

- АЕЦ – 16 555 000 МВтЧ
- ТЕЦ – 16 200 000 МВтЧ
- ВЕЦ – 3 МВтЧ
- Фотоволтаични централи – 1.6 МВтЧ
- Ветрогенератори – 1.5 МВтЧ
- Биоцентрали – 1.5 МВтЧ

През миналата 2023 г. обаче производството на електроенергия в България година се е свило значително. Спаднало е и потреблението на електроенергия. Много високи са отрицателните стойности при салдото (износ-внос) на ток. Делът на базовите и водноелектрическите централи (ВЕЦ) в енергийния баланс на страната също е с доста по-лоши показатели.

Спадът достига значителните 20.76 % – до обем от 39 953 934 МВтЧ. За сравнение, година по-рано производството на електроенергия е възлизало на 50 422 157 МВтЧ.

Делът на базовите централи остава на минус, като е намалял с 25.66% до обем от 31 858 280 МВтЧ. Година по-рано делът на базовите централи е достигал до обем от порядъка на 42 857 028 МВтЧ.

Делът на ВЕИ в преносната мрежа за сравнявания период на миналата 2023 г. с предхождащата я 2022 г. се е увеличил с 59.50 % до обем от 2 516 110 МВтЧ. Година по-рано ВЕИ са участвали в преносната мрежа с количество от порядъка на 1 577 520 МВтЧ.

Въпреки дитирамбите за увеличението дела на ВЕИ в общия енергиен баланс на страната, той дори с драстичния спад на производството през 2023 г. си остава в рамките на 6.3%.

С оглед на глобалното затопляне и парниковия ефект главно от употребата на въглеродороди в света започна огромна кампания за намаляване на т.нар. въглероден отпечатък, т.е. полагат се усилия за решително намаляване на досегашните основни източници на енергия.

Като алтернатива се предлагат две основни направления: енергоспестяване и възобновяеми източници. Шумът около енергоспестяването като че ли вече позатихна. Бяха положени немалко усилия потреблението на ел. енергия да бъде намалено за сметка на топлоизолация на сградите и внедряване на различни уреди с ниско потребление на ток. Но както можеше да се предположи, енергоспестяването намали консумацията, но не я отмени, а ток отнякъде трябва да се произвежда.

Остана смяната на парадигмата в електропроизводството: въглеродородите трябва да бъдат заменени с алтернативни източници. Засега такива алтернативни източници са възобновяемите производства, използващи силата на вятъра и енергията на слънцето. Но както се вижда, въпреки огромните усилия, положени през последните десетилетия в тази област, делът на ВЕИ в световното електропроизводство е едва 6.7% и едва ли ще се повиши много повече. Да, в Западна Европа има страни с голям дял на ВЕИ в своето електропроизводство, например Германия. Но този модел едва ли би могъл да се използва навсякъде, а и има моменти, както се случи през 2020 г. в средата на февруари, поради големите количества паднал сняг фотоволтаиците престанаха да работят и Германия в продължение на няколко дни изпитваше големи трудности, внасяйки значителни количества ел. енергия отвън.

Приетата от ЕС стратегия за безвъглеродна енергетика след 2050 г. поставя редица въпроси пред българската енергетика. Въ-

преки че се опита да шикалкави и дълго не отговаряше на въпроса кога ще закрие ТЕЦ-овете, българското правителство в края на 2019 г. заяви, че няма да подкрепя възобновяема след 2025 г. (преди това говореше за 2030 г.), а съвсем наскоро излезе съобщението, че до 2025 г. трябва да излезе със стратегия за построяване на ТЕЦ на природен газ, призвани за заместят въглищните. Но все пак нека да не забравяме, че макар и по-екологични, ТЕЦ на газ също използват въгледороди, сиреч оставят значим въглероден отпечатък.

Въввлечени в цялата тази европейска недомислица, в която няма никаква яснота с какво в рамките на 3 десетилетия ще бъдат заместени основните енергийни мощности при увеличаващо се заради електромобилите потребление на ел. енергия, българското правителство продължава да се държи като типичен компрадорски агент, стремейки се да угоди на външните си надзиратели, вместо да се заеме с решаването на изключително важен проблем.

Свършено очевидно е, че ако наистина въглищата (а впоследствие и природният газ) престанат да бъдат фактор в енергетиката, то алтернативата е една – съчетание на АЕЦ, ВЕИ и ВЕЦ. При това положение очевидно всички ще трябва да се ориентират към реакторите на бързи неутрони, които ще използват като гориво не Уран-235, който е сравнително рядък елемент, а Уран-238 и Торий – химически елементи, с които земната кора е достатъчно богата и които могат да осигурят световната енергетика още поне 1500 години. Редица страни се впуснаха усилено да разработват подобни реактори и до 2030 г. първите от тях най-вероятно ще се появят на бял свят. Но докато технологията бъде разработена и докато започне масовото производство на такива реактори, ще минат поне още 20–30 години.

Така че сега построяването на втора атомна централа в България е от жизнено значение за страната.

Как се държи в тази ситуация българското правителство? То прекрати готовия за изпълнение проект за АЕЦ „Белене“ още през 2009 г., за да угоди на правителството на САЩ, което беше против него. Този проект беше свръхизгоден, защото цената на двата реактора по онова време бе общо 3.997 млрд. евро и имахме стратегически инвеститор в лицето на реномираната германска компания RWE, която трябваше да поеме 45% от инвестициите.

След многобройните глупости, които бяха извършени, последиствие от които беше отказването на RWE от проекта, съдебните дела, инициирани от ГЕРБ в европейски съдилища и приключили в наша вреда, и последователното поскъпване на проекта, сега ние ще строим АЕЦ с неясен собственик, на цена, надхвърляща 12 млрд. долара (която впрочем е нормалната цена за подобна централа) и с напълно пропилен и отписани ок. 3 млрд. лева в различни мероприятия около бъдещата централа. Всъщност ако се изчисли тежестта на парите през целия 35-годишен период и пропуснатите ползи, тази сума би трябвало на нарасне поне 2, ако не и 3 пъти.

Цялата тази сага около АЕЦ „Белене“ е низ от престъпления и те неминуемо ще получат своята оценка, а виновниците ще бъдат съдени още с идването на власт на партия „Пряка демокрация“.

2. Регулация на енергийния пазар.

Едва ли има по-непазарна регулация от тази на енергийния пазар. И това не е наше, а европейско изобретение. В тази регулация, която няма нищо общо с пазара, а се извършва от чиновници, влизаци в държавна комисия, производителите на ел. енергия са

подредени според средностатистическите разходи за производството им и тези, които произвеждат скъпа енергия, получават субсидии. Оформен е регулиран и нерегулиран пазар, като регулираният е за гражданството и там цените се определят ултимативно за по-дълги периоди (напр. една година). Останалата част от производството отива на т.нар. свободен пазар, където цените са спотови и могат да варират десетки, дори стотици пъти (в период на енергийна криза).

Добре е да се знае, че в България абсолютно всички производители с изключение на АЕЦ „Козлодуй“ получават субсидии от специален фонд, наречен „Сигурност на Електроенергийната Система“ и който се попълва с отчисления от продажните цени. Този фонд разпределя ок. 2 млрд. лева годишно, като лъвския пай получават собствениците на ВЕИ, т.е. партийните галеници от Тройната коалиция и от ГЕРБ (едните вредили се в края на мандата на Сергей Станишев, другите в началото на първия мандат на Бойко Борисов).

За всички тези неща може да се съди от прелюбопитните документи, издавани всяка година от КЕВР, които, макар да са публични, не са обсъждани от българските журналисти и специалисти и остават непознати на широката публика.

Ето един такъв основополагащ документ – решение на КЕВР, определящо актуалните в момента цени.

<http://www.dker.bg/uploads/reshenia/2018/res-c9-2018.pdf>

Няма нужда да се четат всичките 50 стр., а само след 38 стр. Там има удивителни неща, като например, че се обявяват едни цени от ок. 70–80 лв./МВтЧ, т.е. ок. 7–8 ст./КВтЧ и за възобновяемите източници на енергия, но следват едни премии, които трябва да

доведаат до гореспоменатите цени, за да са те конкурентни на пазара.

Ето пример от документа (стр. 38) в точката:

1. Премии във връзка с определени и/или актуализирани цени по Решение № Ц-010 от 30.03.2011 г. на КЕВР:

1.1. Премия в размер на 144,11 лв./MWh при преференциална цена – 213,09 лв./MWh, без ДДС, за нисконапорни руслови ВЕЦ, деривационни ВЕЦ, подязовирни ВЕЦ и деривационни ВЕЦ с годишен изравнител с нетен пад до 30 метра и инсталирана мощност от 200 kW до 10 000;

Какво означава това? Означава, че от реалната производствена цена 213.09 лв/МВтЧ се изваждат 144.11 лв. за същия този мегаватчас (които се плащат от НЕК), за да се постигне пазарната цена от 68.98 лв/МВтЧ, на която енергията се продава на пазара.

Има случаи, в които премията достига до 620.13 лв./МВтЧ.

Пак да повторим: всички производители на електроенергия без АЕЦ „Козлодуй“ получават субсидии. Наистина пазарна икономика!

3. Съдбата на газовите потоци през България

Друго престъпление на ГЕРБ бе спирането на проекта „Южен поток“, при който през територията на България трябваше да бъдат транзитирани ок. 64 млрд. куб. м природен газ от Русия към Централна Европа. След редица перипетии през нашата територия премина една тръба с капацитет ок. 16 млрд. куб. м на бившия „Южен поток“, прекръстен в „Турски поток“ и в „Балкански поток“ за преминаващата през България част от него, и това бе отчетено като феноменален успех. Вместо по повече от 400 млн. долара постъпления от „Южен поток“ сега ще се задоволим с мал-

ко повече от 100 млн. годишно. Но пък ще сме изпълнили демократичния си дълг.

При очертавания се дефицит на енергия поведението на нашето правителство спрямо АЕЦ „Белене“ и „Южен поток“ бе абсурдно.

4. Топлофикациите в големите градове.

Топлофикациите в големите градове са отломък от социалистическото мислене за колективния стил на живот и пазара като нещо несъществуващо. Те са проектирани и построени така, че жителите на блоковете, които те захранват, да не могат да се отделят от тях при никакви обстоятелства, защото щранговете на основната инсталация минават по стените на всеки апартамент и няма как да бъдат срязани или изместени, без това да се отрази на всички. Затова жителите на блоковете, построени по времето на развития социализъм, остават пленници на топлофикациите, освен ако не решат да преустроят основно цялата система и не я направят хоризонтална с топломери за всеки апартамент, но това би струвало между 2 и 3 хиляди лева на апартамент и хората нямат тези пари. Така човек, ако например отсъства задълго, пак остава задължен да плаща за излъчената през инсталацията топлина. Нищо, че изобщо не я е потребявал.

3. Програма за реформи

1. Строителство на ядрена централа

Ние още през първия си мандат ще достроим АЕЦ „Белене“, но няма да се задоволим с това, а ще предприемем стъпки за строителството на още една атомна централа, по възможност на бързи

неутрони, защото този тип централи почти не оставят ядрени отпадъци. Ядрените централи, освен че дадат на България енергийна сигурност, ще бъдат използвани и за подаване на топлина към голям масив парници, които ще бъдат построени край централата. С това страната ще получи голямо количество евтини зеленчуци и плодове през зимата и ще има какво да задели за износ.

2. Използване на сероводорода от Черно море за производство на водород или електроенергия по нови революционни технологии.

Както е известно, 90% от водите на Черно море съдържат сероводород, който би могъл да се използва за получаването на евтина електроенергия. Българска технология за извличането му съществува, но проектът за нея събира прах по някои етажерки и никой от управниците ни изобщо не се сеца, че има и такава енергийна опция. Партия „Пряка демокрация“ още с идването си на власт, ще размрази този проект и ще направи всичко възможно той да види бял свят.

3. Производство и задоволяване на вътрешния пазар с фотоволтаични елементи.

България е страна с много слънчеви дни и благоприятни условия за получаване на слънчева енергия. При това електричество може да се получава не само от крупни производители с големи фотоволтаични паркове, а от всяко семейство, независимо от това, къде живее. Ако живее в къща, такива елементи могат да се подредят по покрива и някои стени, осигурявайки голяма част от необходимата на семейството енергия. Ако живее в блок, може да използва фотоволтаични стъкла на прозорците или елементи по стените на апартамента.

България има потенциала да задоволява потребностите от подобна продукция на целите Балкани.

4. Нова енергийна регулация.

Партия „Пряка демокрация“ ще се придържа стриктно към пазарния принцип: стоката се продава в конкурентна среда според себестойността си. Затова ние ще обявим единни цени за електроенергията, които ще се колебаят около себестойността на сегашните ТЕЦ. По този начин ТЕЦ-овете ще трябва да са с най-модерни технологии, АЕЦ ще трупат огромни печалби, а собствениците на ВЕИ ще трябва да се научат да печелят умерено.

5. Учредяване на държавно електроразпределително дружество за цялата страна.

Ние смятаме, че държавата трябва да се намеси в пазара на електроразпределението и да образува конкуренция на сега съществуващите частни дружества. Убедени сме, че хората ще пожелаят да бъдат клиенти на такова дружество, а и държавата ще печели немалко от подобна дейност.

6. Преустройство на „Марица-изток – 2“ в газова ТЕЦ.

До избистрянето на новите енергийни стратегии и модели е наложително държавната „Марица-2“ да замени остарялото си и износено оборудване с ново и да смени източника на енергия от лигнитни въглища на газ. Това ще представлява и буфер в пиковете и спадовете на електропотреблението в България, а същевременно ще снесе и редица екологични проблеми в региона.

7. Рекултивиране на мини „Марица-изток“.

Територията на мини „Марица-изток“ край Раднево предста-

влява лунен пейзаж. Държавата трябва да отдели значителни средства, за да рекултивира земите, да засади на тяхно място гора и да осигури на хората там нормални екологични стандарти.

8. Условия за ползване на електромобили.

Да има човек сега електромобил в България, е истинска мъка. Той нито може да предприеме по-далечно пътуване, нито може да си зареди колата по бързата схема, защото за целта трябва друг капацитет на електрическата мрежа. Затова ние ще предприемем веднага масово инсталиране на зарядни устройства по улиците на големите градове, ще построим зарядни станции по пътищата и ще стимулираме купуването на електромобили.

4. Промени в закони и подзаконови актове

1. Закон за енергетиката.
2. Закон за енергийната ефективност.
3. Закон за енергията от възобновяеми източници.
4. Закон за електрическите автомобили (нов).
5. Наредби за топлофикация.

5. Разходи за енергетика

През първия мандат на „Пряка демокрация“ ще извършим следните разходи в областта на енергетиката:

1. Дострояване на АЕЦ „Белене“ – 3 млрд. лева
2. Използване на сероводорода от Черно море за производство на енергия и водород – 0.8 млрд. лева
3. Държавно електроразпределително дружество – 1.5 млрд. лева

4. Производство на фотоволтаични елементи – 200 млн. лева
5. Газова централа в „Марица-2“ – 0.7 млрд. лева
6. Рекултивиране на „Мини-Марица“ – 300 млн. лева
7. Изграждане на зарядни станции и устройства:
 - 10 000 индивидуални устройства по улиците – 100 млн. лева
 - 50 големи многоместни зарядни станции за бързо зареждане – 800 млн. лева

Общо разходи за енергетика през първия мандат извън стандартните бюджетни разходи – 7.4 млрд. лева

Общо приходи от мероприятията за първия мандат: 2 млрд. лева

ТУРИЗЪМ

1. Акценти

1. Повишаване ефективността от туризма чрез разнообразяване на предлагания продукт.

2. Драстично повишаване културата на бизнеса в тази област и привличане на богати туристи чрез предлагане на услуги във високите ценови класове.

3. Поправяне на редица крайности от етапа на „дивия капитализъм“ чрез премахване на част от хотелите в презастроените комплекси и облагородяване на територията им.

4. Развитие на редица съпътстващи туризма дейности: винарство, производство на сувенири и пътеводители, специализирани издания за историческия и поклонническия туризъм, музейно дело, национална кухня и др.

5. Превръщане на България в елитна туристическа дестинация през всичките 4 сезона.

2. Състояние и проблеми

Партия „Пряка демокрация“ смята туризма за ключов отрасъл в българската икономика.

През последните десетилетия той се радваше на бурно, макар и противоречиво развитие. Основните му недъзи могат да се опишат като:

1. Собственост върху основната материална база от страна на олигархични и мафиотски структури;

2. Презастрояване на най-важните морски и планински курорти;

3. Лоша инфраструктура („Слънчев бряг“ например няма канализация и при малко по-силен дъжд целият комплекс плува във вода);

4. Преобладаване на тривиални форми морски и ски туризъм, не носещи висока добавена стойност;

5. Некачествено обслужване и ниски цени, превръщащи България в евтина дестинация за алкохолен и секстуризм;

6. Силна сезонна зависимост;

7. Пълно отсъствие на градоустройствени планове при бурното застрояване на морските и планинските курорти, водещо до архитектурен хаос, кич и лоша среда;

8. Отчайващо състояние на археологическите обекти, които са систематично разграбвани от иманярите и мафията с исторически ценности, без благоустройство, инфраструктура, хотели в близост до тях и добре издадена литература;

9. Неизползвани възможности за санаториален и балнеотуризм, каквито изобилстват в България.

3. Програма за реформи

А. Големи морски и планински курорти

1. Национализиране на земята и инфраструктурата на големите морски и планински курорти, за да може да се контролира тяхното развитие и да се постигне по-хармонично околно пространство и качествена инфраструктура. За целта частните хотели ще отчисляват процент от приходите си.

2. Преглед на всички сделки за приватизация в тези курорти и там, където се намерят нарушения – връщане на собствеността в патримониума на държавата. Същото се отнася и за новопостроените хотели.

3. Изработване на градоустройствени планове на големите морски и планински курорти и събаряне на част от хотелите за постигане на по-хармонична среда.

4. Построяване на допълнителни спортни и други съоръжения, екопътеки, паркове и др. за привличане целогодишно на туристи извън летния сезон за морето и зимния ски-сезон за планините.

5. Устройване на подходящ и ефективен транспорт до курортите (пътища, ж.п. линии).

6. Организиране на ефективна международна реклама на България като туристическа дестинация.

7. Организиране на ефективна охрана за недопускане на никакъв престъпен контингент на територията на курортите.

8. Организиране на изключително строг контрол от страна на ХЕИ и ДВСК над хигиената и качеството на храните в курортите.

Б. Културен туризъм

Културното наследство от Новокаменната епоха до днес е едно

от най-големите богатства на нашата страна. То е в състояние да залегне в основата на огромна туристическа индустрия, съперничаща да тази в Гърция и Италия.

На наша територия съществуват уникални паметници от **Праисторическата епоха**:

1. Селищна могила в Караново, Старозагорско; селищна могила край Голямо Делчево, Варненско, неолитно селище край село Градешница, Врачанско, енеолитно селище и некропол край Дуранкулак;

2. Пещери, в които човешко присъствие е регистрирано от палеолита („Козарника“ в района на Белоградчик, „Темната дупка“ близо до село Карлуково, Врачанско; Деветашката пещера, северозападно от село Деветаци, Ловешко; пещера „Магурата“).

Най-ефектни навярно са паметниците от **Тракийската епоха**

1. Градове: Севтополис (на дъното на язовир „Копринка“ с идея за подводно експониране и посещаване), Перперикон, Кабиле

2. Мегалитни паметници в Родопите и Сакар

3. Гробници (Казанлъшка, Голяма Косматка, Свещари, Жаба могила край Стрелча, Пловдивско, други гробници в т.нар. Долина на царете).

Не им отстъпват тези от **Гръко-римската античност**, представени най-вече чрез градовете:

1. Месамбрия (Несебър),

2. Сердика (София),

3. Филипопол (Пловдив),

4. Марцианопол (Девня),

5. Никополис ад Иструм край Никюп, Великотърновско,

6. Улпия Ескус край Гиген, Плевенско,
7. Нове край Свищов,
8. Деултум край Дебелт, Бургаско.

Забележителни са **средновековните градове** от I и II българско царство:

1. Плиска
2. Преслав
3. Велико Търново
4. Червен
5. Мелник

От голям интерес са **крепостите**:

1. Цепина край Дорково, Пазарджишко,
2. Лютица край Рогозово, Ивайловградско,
3. Шуменска крепост

За да могат тези и още много други богатства, наследени от хилядолетията, да бъдат добре експонирани и да се превърнат в места за масов културен туризъм, какъвто можем да наблюдаваме в такива знакови места като Олимпия, Делфи и Епидавър в Гърция, Помпеи, Черветери и Сиракуза в Италия, необходимо е държавата да предприеме редица мерки:

1. Да се справи в най-спешен порядък чрез законодателни и полицейски мерки с иманярите и мафията, търгуваща с исторически ценности.

2. Да предприеме масирани разкопки в редица от посочените обекти, най-вече тези от Гръко-римската античност.

3. Да предприеме масирани работи по консервация и реставрация (само научно обоснована и в съгласие с волята на ар-

хеолозите), а също и по охраната на обектите.

4. Да кандидатства по европейски програми за благоустройството и експонирането на обектите, за изграждането на удобни пътеки, не водещи до накърняване на старините, но правещи обектите достъпни за посетителите, за поставянето на подходящи надписи, табла и други информационни материали.

5. Да построи музеи край най-забележителните обекти.

6. Да организира написването и издаването на качествени, луксозни, богато илюстрирани гидове за обектите, написани от най-добрите специалисти и редактирани на достъпен език, преведени на основните европейски езици, а също и издаването на карти, реконструкции и възстановки на обектите, части от тях или на намерени в тях артефакти.

7. Да организира строителството на подходяща красива и модерна база от хотели и ресторанти край основните обекти.

8. Да прокара удобни пътища до тях.

Специално внимание трябва да се обърне на София, която с мащабни промени в центъра (от бул. „Христо Ботев“ до ул. „Раковски“ и от „Позитано“ до „Искър“ може да оформи исторически комплекс от мащаба на Форум, Палатина, Колизеума и Капитолия в Рим.

Държавата може да насърчи също така туроператорските фирми да правят тематични екскурзии по българските старини било по епохи, било по региони. А защо не и да основе държавна туроператорска фирма, конкурираща частните в бранша, която да работи най-вече в направлението културно-исторически туризъм, а също и за издигане на ново равнище на поклонническия туризъм и балнеотуризма.

В. Поклоннически туризъм

В България има засвидетелствани над 500 манастира, повечето от които са в руини. С активно инвестиране от страна на държавата и сътрудничество с БПЦ могат да се съживят поне 250 манастира.

Почти всички се намират в изключително живописни местности из цялата страна, а и самите те представляват голям интерес в архитектурно и религиозно отношение. Някои са с уникални особености (скални, качени на скали, в непристъпни местности). Ако към тях се оборудват спални помещения без лукс, но с необходимите на съвременния човек удобства, тези манастири могат да се превърнат в немалка допълнителна база за интензивен целогодишен туризъм. Към поклонническия туризъм има изключителен интерес от православните страни като Русия, Гърция, Сърбия, Украйна.

Възстановяването на десетки, дори стотици манастири освен че ще носи печалби на страната, ще допринесе за възраждането на българската Църква, а и ще бъде база за учебни екскурзии на българските деца.

С поемането на управлението партия „Пряка демокрация“ ще осигури необходимите средства за основен ремонт и реставрация на стенописите и иконите в най-представителния обект на поклонническия туризъм – катедралата „Александър Невски“ в столицата, която е в окаяно състояние.

Г. Балнео и спа-туризъм

България е изключително богата на минерални извори и находища на лечебна кал. Всичките ѝ планини сами по себе си са прекрасни места за отдих, лечение и възстановяване.

В ранните години на прехода редица от най-примамливите

места и повечето минерални извори бяха дадени на концесии на всевъзможни фирми и личности за дълъг период и в повечето случаи не се използват добре и грижливо.

Затога:

1. Необходимо е да се извърши цялостен и задълбочен преглед на концесионните договори и където се намерят нарушения (а такива има в достатъчно количество), концесиите да бъдат развалени, а природните богатства – да се използват от държавата след влагането на известни инвестиции.

2. Смятаме, че е особено подходящо да се построят поне 20 санаториални комплекса с капацитет от 300 до 500 души на подходящи места в Стара планина във Великотърновски и Габровски окръг в близост до десетките села и махали, които са изцяло запустели, без нито един жител в тях, за да се възвърне животът в тези региони, населявани от хилядолетия, но напълно обезлюдени през XX и XXI в. Това би дало и повод държавата да се погрижи за такъв ключов транспортен възел, в какъвто би могло да се превърне Горнооряховското летище, намиращо се в центъра на Северна България, в непосредствена близост до Велико Търново и притежаващо уникални характеристики.

3. Държавата би трябвало да построи и менижира свои комплекси в такива важни места, превърнали се в големи балнеоложки центрове още в дълбока древност, като Аугуста (Хисар), Сердика (София), Дезудава (Сандански), Пауталия (Кюстендил), Танзос (Сливенски минерални бани), Акве калиде (Бургаски минерални бани), Германея (Сапарева баня), а също и в Девин, Велинград, Добринище, Поморие, Вършец, Банкя, Павел баня, и др. И тук важи същото правило, както и при културно-историческия туризъм, за пътища, инфраструктура, гидове, допълнителни развлечения.

Д. Ловен туризъм

България все още изобилства с всякакъв вид дивеч, което се дължи както на създадените още при социализма дивечовъдни стопанства, така и на големите територии, попадащи в защитени зони. Друг фактор е и изключително разнообразният ѝ релеф.

За съжаление дивечовъдните стопанства са частично унищожени, частично попаднали в ръце на алчни хора, които не се грижат достатъчно за запазване и умножаване на дивечовото богатство.

Трябва специално да се подчертае, че ловният туризъм привлича едни от най-богатите туристи в световен мащаб и издига изключително много реномето както на страната, така и на туристическия бизнес в нея.

Затова мерките в тази насока би трябвало да са следните:

1. Цялостна и детайлна законова и нормативна регламентация.
2. Цялостен и задълбочен преглед на концесионните и приватизационни договори и където се намерят нарушения (а такива има в достатъчно количество), концесиите и приватизациите да бъдат развалени. Където се налага, дори с цената на известни плащания от страна на държавата.
3. Инвестиции в дивечовото богатство и материалната база за тази дейност.
4. Изграждане на нови дивечовъдни стопанства в непосредствена близост до големите морски и планински курорти, което би допринесло за целогодишното им интензивно използване.
5. Написване и издаване на каталози и справочници за местата и животинските видове, които се срещат там.
6. Подготовка на всички видове обслужващ персонал.
7. Набавяне на подходяща за дейността техника.

8. Организиране на съпътстващи екскурзии до културно-исторически обекти.

9. Изграждане на малки летища в близост до важни за дейността центрове. Създаване на държавна авиокомпания с парк от малки самолети и хеликоптери.

Е. Подводен туризъм

Черно море предлага изключителни възможности за подводен туризъм, предоставяйки на майсторите на гмуркането богата подводна флора и фауна, красиви места, а също така редица подводни археологически обекти около основните антични градски центрове по българското Черноморие: Ахтопол, Созопол, Поморие, Несебър, Каварна, Балчик, Дуранкулак и др.

Този вид туризъм също привлича заможни и културни хора и е изключително доходоносен.

За целта също е необходимо:

1. Законова и нормативна регламентация.
2. Създаване на подходяща материална база (лодки, костюми, акваланги, и т.н.).
3. Формиране на обучен и опитен съпровождащ състав с цел избягване на злополуки или увреждане на разглежданите обекти.

Ж. Селски туризъм

Селският туризъм ще получи специално ускорение през втория мандат на „Пряка демокрация“, когато икономическите и социалните мерки ще доведат до оживление и частично възстановяване на българското село.

За този вид туризъм е подходяща частната инициатива. Ролята на държавата е да осигури:

1. Евтини (безлихвени) кредити,

2. Обучение на желаещите да се заемат с тази дейност, които обикновено не знаят как точно трябва да се подготвят и какви са основните дейности на този вид туризъм,

3. Подходяща интензивна реклама в международен мащаб,

4. Добра инфраструктура и пътища.

4. Промени в закони и подзаконови актове

За интензивното развитие на туризма са необходими належащи промени в следните закони и нормативни документи:

1. Закон за регионалното развитие

2. Закон за културното наследство

3. Закон за собствеността

4. Закон за отнемане незаконно придобито имущество

5. Данъчно законодателство

6. Подзаконови актове

ТЪРГОВИЯ

Търговията е *rag excellence* територия на частния бизнес.

Партия „Пряка демокрация“ не смята, че трябва да се намесва особено в тази сфера, освен в 2 направления:

1. Законодателство и нормативна база, които ще се разработват в диалог с Българската търговска камара.

2. Инвестиции в 2 национални вериги:

- Държавни бензиностанции и станции за зареждане на електромобили,

- Държавни супермаркети.

Разходи за веригата бензиностанции – 500 млн. лева.

Разходи за супермаркетите – 30 хипермаркета с 2 складови бази – 1200 млн. лева.

Общо инвестиции за първи мандат за търговия – 1.7 млрд. лева.

Възвращаемост на инвестициите през първия мандат – 1.3 млрд. лева.

11. РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ, ОКОЛНА СРЕДА И ЕКОЛОГИЯ

1. Акценти

1. Хармонизиране на отношенията между държавната и местните власти чрез усъвършенстване на законодателството, данъчните закони и преразпределение на финансите.

2. Ефективна подкрепа от централната власт на регионите, в които са натрупани много проблеми и най-вече онези в напреднал стадий на обезлюдяване чрез програмата за възраждане на българското село (вж. глава „Земеделие и гори“) и Милиардните програми (вж. раздел „Милиардни програми“).

3. Доближаване стандарта на живот в малките населени места до този на големите градове.

4. Цялостна трансформация на някои региони с оглед предстоящите революционни промени в енергетиката.

2. Състояние и проблеми

1. Лошо състояние на инфраструктурата, особено в малките населени места и селата. Хиляди са селата с улици, изпълнени с дупки, без канализация, с неустойчиво електроснабдяване и чес-

ти прекъсвания на тока, със замърсена вода.

2. Административно-териториалното устройство на места не отговаря на реалностите с оглед на засилената миграция.

3. Регионално развитие или регионален регрес? Практиката на отнемане на перспективни бизнеси от приближени до властта полукриминални структури нанася непоправима икономическа вреда на редица села и малки населени места, защото ги лишава от структуроопределящи бизнеси.

4. Катастрофално положение с екологията, особено в столицата през зимата и в градовете със специфична промишленост като Бургас. Продължава отоплението в крайните и малцинствените квартали с твърди горива, дори стари дрехи и автомобилни гуми, замърсяващи изключително много въздуха в София. Продължават честите обгазявания на Бургас от завод „Нефтохим“ на „Лукойл“.

5. Хаотичен градоустройствен и архитектурен облик на градовете ни.

6. Продължаващи безобразия в презастрояването на черноморското крайбрежие (вж. „противосвлачищното съоръжение с хотелски стаи зад плажа на Алепу“).

3. Програма за реформи

1. **Възраждане** ежегодно по **20 напълно обезлюдени села** и превръщането им в притегателни места за живеене с отлична инфраструктура, нови къщи, училища, местни пътища – вж. глава „Земеделие и гори“.

2. Комплексен ремонт на **уличната мрежа** в малките населени места. Държавна подкрепа за онези от тях, които нямат доста-

тъчно финансови ресурси. Съставяне на регистър с нуждаещи се селища и обемите на необходимата помощ. Изработване на правила и нормативи за поддържане на естетическа среда, включително принуждаване на собствениците да привеждат в естетичен вид своята собственост. В случай на неизпълнение тази дейност да се извършва от общината за сметка на собственика.

3. Воден сектор:

а. Връщане на всички **язовири** в патримониума на държавата или общините. Прекратяване на дейността по отдаването им на концесия. В случаите на възможности за стопанска инициатива (напр. рибарство и аквакултури, воден туризъм и др.) да се образуват смесени дружества, в които собственикът на язовира да получава минимум 50% от дружествените дялове.

б. Специална грижа за **реките**. Изработване на програма за премахване на всички незаконни строежи покрай коритата им, придружена с разследване на нарушителите и предаването им на прокуратурата. Изработване на ежесезонен график за почистването и поддържането на коритата на реките, преразглеждане функциите и прерогативите на контролните органи във връзка с тази дейност.

в. Преглед на всички концесии на **минералните извори** в България и в случай на нарушения – разваляне на договорите.

г. Ремонт и възстановяване на речните **пристанища** по Дунав и морските по брега на Черно море. Възстановяване на трафика на бързоходни кораби на подводни криле по река Дунав и черноморското ни крайбрежие през целия туристически сезон.

д. Преглед на всички концесии за **ВиК услуги** и в случай на нарушения – разваляне на договорите. Преглед на всички тарифи за питейна вода по региони и в случай на необосновани цени – от-

насяне на случаите до съда. Приемане на програма за използване на непречистена вода за миене на улици и поливане на паркове и градини в по-големите населени места.

е. Продължаване на програмата за **канализация и строителство на пречиствателни станции** с акцент върху селата – всяка година по 50 села над 500 души.

4. Програма за организиране на **сметосъбирането по селата**
Проектиране и изграждане на центрове за повторна употреба, инсталации за предварително третиране на битови отпадъци, анаеробни и/или компостиращи инсталации за разделно събрани биоразградими и/или зелени отпадъци, инсталации за оползотворяване на битови отпадъци, осигуряване на необходимото оборудване, съоръжения и техника за разделно събиране;

5. Проблемни региони

Целенасочена инвестиционна програма в подкрепа на регионите, които все още не са напълно обезлюдени: Северозападна България, Родопите, Странджа–Сакар, пограничните, планинските и полупланинските райони.

6. Програма за развитие на **масовия, културния, селския и лечебния туризъм** по региони (вж. глава Икономика, енергетика, туризъм и търговия).

7. **Устройство на територията** – ускорен и прозрачен инвестиционен процес.

Основните проблеми, които срещат инвеститорите, са незадоволително ниво на административното обслужване и прозрачност, както и множеството административни процедури при

стартиране на бизнес. Усилията ни ще бъдат насочени към иниципиране на промени в Закона за устройство на територията и в подзаконовата нормативна уредба с цел драстично облекчаване на инвестиционния процес за гражданите и бизнеса.

8. Софийското сити⁴

Ние смятаме, че софийско „сити“ трябва да има, но то в никакъв случай не трябва да бъде в историческия център на София, както многократно е предлагано досега. От проучванията, които международни екипи са правили по въпроса, най-подходящото решение е мястото за нов административен, делови и финансов център е на север от Централна гара. Той ще постави началото на икономическото развитие на Северна София, давайки възможност за изграждането на пояс от бизнес сгради, а зад него – на пояс от жилищни и търговски сгради, с което ще се постигне съживяване на тази част на столицата. Ще бъде осъществено и доброто преливане на зона за държавна администрация в зона с бизнес сгради, за да се достигне до резиденциален пояс (жилищни сгради) и накрая – отвъд северната дъга на Околовръстното шосе – до пояс от вилни зони в полите на Стара планина.

Старият център ще бъде трансформиран в културно-туристическа и търговска пешеходна зона, което ще възвърне до известна степен оригиналния дизайн на Стара София и ще го съчетае с археологическите останки от Древна София.

9. Увеличаване обхвата на програма „Натура-2000“.

10. Целта е да бъде изработена комплексна програма, която ще влезе в сила след 2030 г., за цялостна **трансформация на региона**

⁴ Вж. *Платформа за развитието на София* на партия „Пряка демокрация“, 2023.

около „Мини Марица-изток“ и топлоелектрическите централи в Маришкия каменовъглен басейн. Поради предстоящото затваряне на въглищните централи една от трите настоящи ТЕЦ („Марица-2“) ще се преустрои в парогазова централа. Ще бъде приета дългосрочна комплексна програма за инвестиции в алтернативни производства в региона с оглед трудоустройването на всички работници, на които предстоят съкращения, и то без никаква пауза в трудовия им стаж. Ще бъдат приети мерки за рекултивиране на почвите в целия регион, като бъдат заделени достатъчно средства за естетизация и инфраструктурно развитие на всички населени места в региона.

4. Промени в закони и подзаконови актове

1. Закон за местното самоуправление и местната администрация.
2. Закон за водите.
3. Закон за управление на отпадъците.
4. Общ устройствен план на Столична община.
5. Програма „Натура-2000“.

5. Разходи за регионално развитие и екология

По наша преценка разходите за основните дейности в този сектор в рамките на един мандат са следните:

1. Улична мрежа – **80 млн лева.**
2. Почистване и коригиране руслото на реки – **50 млн. лева.**
3. Ремонт и възстановяване на речни и морски пристанища – **80 млн. лева.**
4. Канализация и строителство на пречиствателни станции в

селата с над 500 души – общо 200 села по 2.5 млн. (2 за канализационна мрежа и 0.5 за пречиствателна станция) лева: общо **800 млн. лева.**

5. Сметосъбиране по селата: контейнери за разделно събиране, камиони, инсталации за третиране на отпадъците – за 200 села общо **35 млн. лева.**

6. За Софийското сити разходите ще бъдат изяснени след изработването на проекта и остойносттаването му.

Общо разходи за регионално развитие и екология в рамките на един мандат – **1 045 млн. лева**

VIII. МИЛИАРДНИ ПРОГРАМИ⁵

СОЦИАЛНА

През първия мандат от нашето управление възнамеряваме да осигурим за всички пенсионери да получават безплатно всеки ден по едно хлебче от **лимец**⁶ (200 г), **кофичка кисело мляко** и **литър минерална вода** – все продукти, характерни за нашата земя, изобилстващи в нея и изхранвали живеещите на нея хора в течение на хилядолетия.

Тези продукти осигуряват всички необходими вещества за добро хранене и гарантират живота на консумиращите ги. Ще правим това, защото намираме, че пенсиите на възрастните хора са обидно малки и често ги поставят на границата на живота и смъртта поради недохранване. Разбира се, ние ще се постареем да повишим значително пенсиите, но не знаем с каква точно картина в икономиката ще се сблъскаме. Затова на първо време си позволяваме да приемем тази именно мярка.

Убедени сме, че човечността трябва да има реални измерения в политиката, а не да се изразява в празни приказки. Друг аспект на това мислене е и нашата решителност да направим реформата в здравеопазването, така че всички граждани трябва да имат пълноценен достъп до всички здравни услуги.

Що се отнася до лимеца, оказва се, че той е зърнена култура,

⁵ Нарекли сме „милиардни програми“ нашите намерения и планове да осъществим някои производства, които са или високотехнологични, или са от изключителна важност за нашето общество или някои слоеве от него. Те може да не са от мащаба на 1 милиард, може и значително да надхвърлят този обем, но смятаме, че са ключови за развитието на нашата държава.

⁶ Всъщност, хлебчетата от лимец ще бъдат раздавани след първия мандат (вж. по-долу характеристиките на лимеца), а дотогава ще бъдат раздавани ръжени хлебчета.

притежаваща изключителни качества в концентриран вид: пълнен с хранителни вещества, витамини, минерали и основни органични съединения, които други зърнени храни и форми на пшеницата не съдържат. Тъй като отглеждането на тази култура е доста занемарено и запасите от нейното зърно са минимални, през първите 4 години на проекта ни целият добив от засетите площи ще се използва за нова сеитба. Така за този период ще бъдат натрупани достатъчни количества за масовото му използване вместо пшеницата.

Впоследствие тази програма може да се разшири и да обхване и хората с увреждания и повишени социални потребности, а възможно и безработните. Това е някакъв вид алтернатива на набиращата обороти идея за Безусловен базов доход, която ние считаме за вредна. За нас е неприемливо човек да получава наготово нещо, което не е изработил. Затова и безработните, в очакване да се открие работно място, трябва да изпълняват някаква полезна за обществото функция.

Годишни разходи за програмата лимец-мляко-вода (ЛМВ) – ок. **0.8 – 1** млрд. лева

СТРАТЕГИЧЕСКИ

Стратегически многомилиардни програма ние наричаме двете програми, свързани със земеделието в България:

1. За възраждане на българското село чрез построяването на ферми, парници, фабрики и цехове за преработка на земеделската продукция в изцяло обновена модерна и естетична среда – нови къщи с дворове, училища, пътища, инфраструктура, медицински и полицейски пунктове.

За тази програма вж. по-подробно частта „Земеделие и гори“.

2. Построяване на големи парникови комплекси, използващи

отделяната от АЕЦ „Козлодуй“ и „Белене“ топлина. Тези комплекси ще бъдат в състояние да задоволят изцяло потребностите от зеленчуци в България при всякакво стечение на климатичните обстоятелства – глобално затопляне или мини-ледников период поради намалена слънчева активност, за чиято вероятност също се говори в научните среди.

Както сме посочили в главата **Земеделие и гори**, през първия 4-годишен период възнамеряваме да инвестираме в мероприятията по горепосочената програма ок. 12 млрд. лева, разчитайки на възвращаемост от ок. 8 млрд. лева. Затова годишните разходи ще възлизат на **3 млрд. лева**, но разчитаме на бърза възвращаемост, която предвиждаме да започне на втората година от реализацията на обектите в нея. От четвъртата година нататък предвиждаме програмата да се самоизплаща, а впоследствие и да носи солидни печалби.

Годишните разходи по втората програма са в рамките на **0.8 млрд.** през 4-те години на първия ни мандат. С **3.2 млрд.** инвестиции ние ще можем да изградим ок. **7000** дка свръхмодерни, целогодишно работещи парници, използващи доосветяване през мрачните дни, особено през зимата, което позволява годишните добиви да достигат до **180–200 тона/декар годишно**.

ИНДУСТРИАЛНИ

Този вид програми предполага възраждането на българската промишленост, но не в познатия ни от епохата на развития социализъм, общо взето, примитивен и непригоден за една конкурентна икономика вид, а в свръхмодерен вариант, отчитащ тенденциите на днешния ден и опитващ се да отгатне тези на бъдещия.

Ние смятаме, че развитието на високотехнологична промишленост има изключително благотворно влияние върху обще-

ството, защото произвежда блага, дисциплинира участниците в производството на всички равнища, изисква високо качество на образованието и стимулира както приложната, така и фундаменталната наука.

Намираме, че изграждането на класа от инженери, конструктори, технолози, материаловеци, ръководители и т.н. е за предпочитане пред поколението на никнещи като гъби брокери, агенти, джобъри, мърчъндайзери, пиари, социал-антрополози и политолози. Без да отричаме зародилата се обществена потребност от последните, предпочитаме да живеем в общество с по-голямо изобилие на породата *homo faber* (човек производител, творец на своята среда).

Насочили сме се към следните производства, подбрани било поради това, че сме имали някакви традиции в тях (храни за космонавти, автомобилни гуми, електромобили), било заради голямата и дългосрочна перспектива (роботика, дронове, 3D принтиране на къщи, прозрачни фотоволтаични стъкла), било заради огромния очакван стопански и финансов ефект (добив на сероводород), било заради огромното научно предизвикателство (производство на органи от стволови клетки).

Ето и списъка с производствата:

1. Роботика
2. Дроне за търговски доставки/за военни цели/за селскостопански дейности/за събиране на метеорологически данни.
3. Производство на човешки органи от стволови клетки.
4. Космическа индустрия – храни, космически отпадъци.
5. Производство на прозрачни фотоволтаични стъкла.
6. 3D принтиране на къщи и стопански постройки.
7. Производство на български бранд електромобили.
8. Производство на автомобилни гуми.

9. Производство на електроенергия и водород от разтворения във водите на Черно море сероводород.

10. Участие в проекта за влак-стрела Шанхай-Франкфурт (Париж-Пекин), който ще осъществи един от маршрутите на Пътя на коприната (Китай, Казахстан, Узбекистан, Туркменистан, Иран, Турция, Европа). Впоследствие има всички възможности колесният влак да бъде заменен с влак на магнитна левитация.

На многото евентуални опоненти, които по нашенски маниер ще откликнат с фразата: „Ние гащите си не можем да вържем, влакове на магнитна левитация ще правим!“, бихме казали, че не сме в началото на ХХ, а на ХХІ в. И хората са се научили как да организират свръхсъвременни и сложни производства дори в много изостанали страни, а ние не сме такава. За успеха на подобни програми са необходими политическа воля, организационни знания, профилно образование, специфична професионална подготовка, мотивация, добро заплащане и подготвен априори пазар. Убедени сме, че можем да се справим с подобно начинание.

Естествено, всички тези производства ще бъдат в тясно сътрудничество с водещи технологични компании в света, част от тях ще бъдат и joint ventures, но с преобладаващи дялове на българската държава. Предприятията ще бъдат оборудвани с най-добрата за момента техника и технология, а българските инженери, учени и технолози ще получат необходимата подготовка в специализации, курсове и стажове.

В случай, че компаниите нямат интерес от съвместни предприятия, ще бъдат купувани технологиите и ще бъдат канени индивидуално мениджъри и специалисти по съответните производства.

Разходите за горепосочената програма в рамките на един мандат преценяваме *grosso modo* така:

1. По т.т. 1–8 – **ок. 2.4 млрд.** лева.
2. По т. 9 – **1 млрд.** лева.
3. По т. 10 – **ок. 1.5 млрд.** лева

Общо разходи по социална милиардна програма (без възвращаемост) за един пълен мандат: **5.4 млрд. лева** (1 млрд. за подготовка необходимите количества семена на лимаца, комплект храни на стойност 2 лева, умножен по 365 дни, по 4 години и по 1.5 млн. пенсионери = 4.4 млн.)

Общо разходи за останалите милиардни програми за един пълен мандат: **10.3 млрд. лева.**

Общо приходи по милиардни програми до края на първия мандат: **5.8 млрд. лева** с тенденция за връщане на инвестициите през втория мандат.

VIII. ОБЩОНАЦИОНАЛНИ ПРОБЛЕМИ СЪС СПЕЦИАЛЕН СТАТУТ

1. ДЕМОГРАФИЯТА

1. Раждаемост – смъртност

През почти всички години на прехода се наблюдава трайна тенденция на смъртност, превишаваща раждаемостта. В съчетание с усилената емиграция това явление е пагубно за развитието на нацията.

България продължава да бъде страната с най-голяма смъртност в ЕС, като коефициентът на смъртност е 18,4‰.

Относно раждаемостта, по данни на United Nations Population Fund за 2024 г., България заема 149 място от наблюдавани 205 страни с индекс на фертилността (брой деца на една жена във фертилна възраст) 1.6, а според класацията на ЦРУ заемаме 208-мо място от 231 страни с индекс на фертилността 1.47.

Освен като катастрофални, тези данни няма как да бъдат интерпретирани другояче. Нещо повече, правителства, управлявали цели мандати и влошили и без това бедственото положение, не само че трябва да не бъдат допускани до властта, но трябва да бъдат изправени в целия си състав и обвинени в геноцид на собствения си народ. Защото виновници за дадена катастрофа са не само причинителите ѝ, но и онези, които са останали безучастни и не са взели мерки за преодоляването ѝ.

И така, данните говорят за бавна смърт на нацията.

Възможно ли е този процес да бъде преустановен и евентуал-

но обърнат? Да, възможно е, но само ако популисти от рода на бившата мутра Бойко Борисов с котерията му и преминаващи като метеори през властта мошеници като ГПП, не намерят подкрепа в народния вот. Всеки гласувал за тези хора поема и част от вината за убийството на собствения си народ.

За преодоляването на този екзистенциален проблем са необходими редица мерки:

1. Значително увеличаване на плащанията за майчинство ЗА ВТОРО ДЕТЕ;

2. Значително увеличаване на платения отпуск за майчинство ЗА ВТОРО ДЕТЕ;

3. Изработване на програма по примера на руската, наречена „Майчин капитал“, при която за първо дете на майката или на самотен баща осиновител се дава еквивалент на 6 300 долара, а за второ дете – на 8 300 долара, които могат да се похарчат за точно определени неща:

- подобряване на условията на живот;
- получаване на образование;
- закупуване на стоки и услуги, предназначени за социална адаптация и интеграция в обществото на деца с увреждания;

4. Усилено строителство на детски ясли и градини за отмяна на работещите майки;

5. Детските храни и стоки от първа необходимост (дрехи, обувки, памперси, постелки и др.) да бъдат с нулева ставка на ДДС;

6. Всички лекарства за деца до 16 години – безплатни.

7. Създаване на условия, позволяващи на семействата да отглеждат по повече от 2 деца. Такива условия според нас ще бъдат създадени с програмата ни за възраждане на българското село. За-

щото по тази програма хората, освен че ще работят в съвременни условия в модерни селскостопански предприятия, ще имат достатъчно големи къщи с дворове, в които ще е лесно да отглеждат не само по едно или две деца, както е в тесните и малки градски апартаменти.

8. Създаване на условия и провеждане на изключително активна политика за връщане на част от новата емиграция (от 2000 г. насам) в България. За това според нас ще съдействат и милиардните програми (вж. раздел „VIII. Милиардни програми“, които ще създадат модерни и високоинтелектуални работни места.

9. Създаване на условия за връщане на максимална част от старата емиграция (бесарабски българи, българи от Молдова и др.).

2. Негативно влияние на демографската криза

Изключително негативно е отражението на демографската криза в дългосрочен план както върху цялостното икономическо развитие на България, така и върху образованието и пазара на труда. Все по-голяма част от завършилите средно образование избират да учат извън страната, в чуждестранни висши училища. Завършилите висше образование тук, от своя страна, все по-често заминават да търсят работа извън България. Страната ни изпада в положение да обучава кадри не за своята икономика, а за чуждите.

Другото изключително тежко последствие е оформянето на демографски пустини в редица области на страната, за които говорим и в други части на настоящата платформа.

Ето някои данни:

Села – общо 4 998:

- без постоянен обитател – 171
- с едноцифрен брой жители – 446
- между 101 и 200 души включително – 722
- между 201 и 300 души – 506
- над 300 души – 1835

По този въпрос никоя политическа сила в България не е предлагала и не предлага каквото и да е решение, да не говорим работещо и ефективно. Партия „Пряка демокрация“ обаче предлага такава: четете в гл. „Земеделие и гори“ и раздел „VIII. Милиардни програми“.

2. МЕДИИТЕ И НИЕ

Демокрацията е царство на словото. Тя е начин на управление, основан върху непрекъснати избори. А всеки избор е свързан с изграждане на лично и колективно мнение, с харесване и нехаресване, с предпочитане на едни личности, идеи, партии и обещания пред други. Всяко предпочитане и харесване в днешния свят възниква изцяло във взаимодействие с медийната среда. И най-малкото изкривяване на медийните образи в една или друга посока води до сериозни последствия в душите и умовете на хората.

Субективните, пристрастни и целенасочено мамещи публика-та медии са истински бич за демокрацията. Те са друга форма на фалшифициране на изборите. Образно казано, със своята дейност те като че ли подменят бюлетините в тъмната стаичка, като че ли държат ръката на гласувачия да посегне не към една, а към друга бюлетина. Не е случайно, че управляващите ни задкулисни клики държат толкова силно да владеят медиите. И да насочват чрез тях

общественото мнение в изгодна за тях посока. А като дългосрочна цел – да принижават вкусовете, да опростачват младите поколения, да пропагандират пошлост, просташина, безнравственост и извратеност. Такава маса, пребиваваща на най-ниското културно стъпало, с елементарна и неустойчива ценностна система, е субстрат, крайно удобен за манипулиране. И „господарите на деня“ имат своите безспорни успехи в тази насока. На този фон е истинско чудо, че от „Репортери без граници“ са ни отредили 79 място за 2023 г. на фона на 111-тото място две години по-рано от 180 класирани държави. Но дори това е показателно за потресаващата несвобода, царяща в медиите ни – по-голяма дори от времето на развития социализъм и пълния контрол над тази сфера.

Редно е и да се акцентира върху една покъртително глупава мантра – че журналистиката трябва винаги да бъде срещу управляващите. Това категорично не е вярно! Журналистиката **трябва да казва истината**. Когато управляващите безобразничат – да ги изобличава и заковава за позорния стълб. Когато вършат добри неща (защото всички управляващи вършат и добри неща) – да отчете това и да ги поощри.

Всичко останало е манипулация и изкривяване на информацията. Или, ако се вярва на казаното неотдавна от Мика Бжежински – известна водеща на политическо предаване по телевизията MSNBC и дъщеря на видния политолог и политик Збигнев Бжежински: „Работата на медиите е да контролират изцяло какво мислят хората“⁷. Дали ние не сме сред първенците в това отношение?

⁷ MSNBC host says it's the media's job to 'control exactly what people think,' not Trump's. The Blaze, 22 февруари 2017.

<http://www.theblaze.com/news/2017/02/22/msnbc-host-says-its-the-medias-job-to-control-exactly-what-people-think-not-trumps/>

Необходими мерки за постигане на ред и правила в медийното пространство

Първо, медиите трябва да бъдат обявени за четвърта власт, равностойна като сила и влияние на законодателната, изпълнителната и съдебната. Ни повече, ни по-малко. Не в образното говорене, а в конституцията и законодателството. Защото медиите са такава власт.

На практика това означава няколко неща:

1. Осигуряване по законодателен път на медиен плурализъм и пълна прозрачност на собствеността на частните медии, за да бъде пределно ясно на обществото кой и какви цели прокарва чрез тях. Собствеността на медиите по закон би трябвало да бъде напълно доказана, да бъде само на регистрирани в България юридически лица с пределна яснота за физическите лица, които ги притежават. Наред с това е наложително да се следи изкъсо пазарът на медиите и когато делът на една медия надхвърли 10%, тя би трябвало да бъде подложена на рестрикции, включително продажба на нейни дялове на борсата. Необходимо е и да се въведе забрана за съществуването на медийни групировки: всяко юридическо и физическо лице не бива да притежава под каквато и да е форма повече от една медия.

2. Нова роля на държавните (обществените) медии, които трябва да бъдат гарант за обективността и истинността на информацията. Хората трябва да бъдат уверени, че съществуват медии, които казват само истината, работят по най-високи журналистически стандарти, проверяват многократно източниците си и в коментарните си предавания неотклонно спазват принципите на плурализма и безпристрастността. Държавните (обществените) медии трябва да бъдат гарантирани от посегателствата на изпълнителната власт. Това може да се постигне, като заедно с някои от

видовете избори (парламентарни, местни, европейски) се избират и ръководителите им с достатъчни правомощия да създават свои екипи. Наред с това гражданството трябва да избира и надзорни съвети от известни и доказали своите качества и морал личности, които да следят и контролират работата на медийните ръководства. В случай на проблеми да информират за това обществото.

Ако искаме информационната мъгла, в която сме обгърнати, да се вдигне, а манипулациите над нас да бъдат сведени до минимум, разчистването на медийното поле е задача с абсолютен приоритет.

Някои сочат продажните политици като основната причина за окаяното положение на държавата ни, други – правосъдната система, но след непредубеден и задълбочен анализ би трябвало да се каже, че основната причина за мизерното състояние на духа у хората е журналистиката. А както е известно, духът, умонастроенията, състоянието на мисловността предопределят и ценностната система, и поведението, и чувството за отговорност, и почтеността, и какво ли не още. От тях пък зависят професионализъмът, стремежът за собствено усъвършенстване, всеотдайността, желанието да постигнеш повече, перфекционизмът в работата. Съвкупността от индивидуалните перфекционизми дава облика на епохата и предопределя напредъка или упадъка на една страна.

Необходимост от регулации за НПО и за блогъри

С навлизането в епохата на пост-истината се оголи до безпощадност още един съществен проблем в циркулирането на информацията и нейното съзнателно изкривяване – ролята на дейците от НПО и блогърите. Време е да се изясни участието на тези организации в нашия живот и това рано или късно ще стане. На-

лице е същият проблем като с медиите: т.нар. блогъри притежават реална власт, без някой да ги е упълномощил. Със своите текстове някои от тях упражняват силно влияние върху големи маси хора, без да отговарят изобщо за това, нито за достоверността на своите опуси. А щом не са дефинирани като власт, няма как да бъдат контролирани. Всички те обаче провеждат политики – нещо, което им е забранено от конституцията. При това в отсъствието на какъвто и да било контрол и каквато и да било отговорност. На всичко отгоре дейността им е съпроводена с мощни медийни атаки срещу ролята на партиите в съвременните общества до степен, че думата „партия“ се превръща в название с отрицателна конотация.

Какво трябва да се направи, за да бъдат изкоренени вредните и антидемократични практики в полето на подмолната политическа дейност и информационното затъмнение?

1. Учредяването на НПО да не е в регистрационен, а в разрешителен режим, като внимателно се преглеждат целите, уставът и приложното поле на бъдещите организации;

2. Чуждестранни НПО да не могат да регистрират тук свои филиали, а дъщерни дружества, подчиняващи се на българското законодателство (както това е с банките например);

3. Да се забрани на НПО да провеждат политическа дейност под каквато и да е форма;

4. Ръководителите на НПО да не могат да участват в политиката (както това се отнася за военните и полицаите);

5. Наказателният кодекс да бъде допълнен с текст, според който неизпълнението на изискването за политическата дейност да води до лишаване от свобода за срок до 2 години или до 1000 часа общественополезен труд, а също и до солидна глоба;

6. Дейността на правозащитните организации да бъде изклю-

чително точно дефинирана, за да бъде ограничена само в полето на човешките права, без да навлиза в политиката;

7. Медиите да бъдат пререгистрирани така, че да се постигне пълна прозрачност за реалните им собственици; също така със закон трябва да бъде създаден публичен регистър на всичките им приходи;

8. Блогърите, пишещи на политически теми, да бъдат задължени със закон да обявяват източниците на приходите за своята дейност, ако имат такива, както и източниците си на информация по общоприетия за медиите начин. Ако блогърите ще бъдат медии, да се подчиняват на всички правила и норми, важащи за медиите.

Накратко казано, обществото трябва да знае кой, как и защо го облъчва в информационното поле. В днешния свят истинските войни (или най-малкото – истинското влияние на заинтересованите кръгове у нас и в чужбина) се провежда в полето на информацията. Когато всички информационни структури извършват дейността си по задкулисни поръчки с неясни цели, когато на обществото непрекъснато се поднася изкривена, фалшива или съзнателно манипулирана информация, то става негодно да достига до истината за собственото си положение и за тенденциите в развитието на света. А сляпото за истината общество по дефиниция е слабо, беззащитно и податливо на всевъзможни влияния. То става деморализиращо се общество.

Днес информационната мъгла, с която то е обвито, му нанася огромен ущърб във всяко отношение, понякога по-голям от ущърба, нанесен по време на война. Деградацията (физическа и духовна), упадъкът, безсилието, униятието на нашия народ през последните години се дължат в най-голяма степен именно на влиянието на медиите и НПО, които в редица случаи също изпълняват функциите на медии.

Но, както е валидно за всяко едно нещо на този свят, и тези неща са поправими. Нужно е визионерство, обществено съгласие, компетентност и много труд, за да може народът ни да излезе от песимистичните настроения, които са го обзели (96-то място от 153 страни в индекса за щастие на народите от 2020 г.).

**Ние, хората от „Пряка демокрация“,
вярваме в това.**

